

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

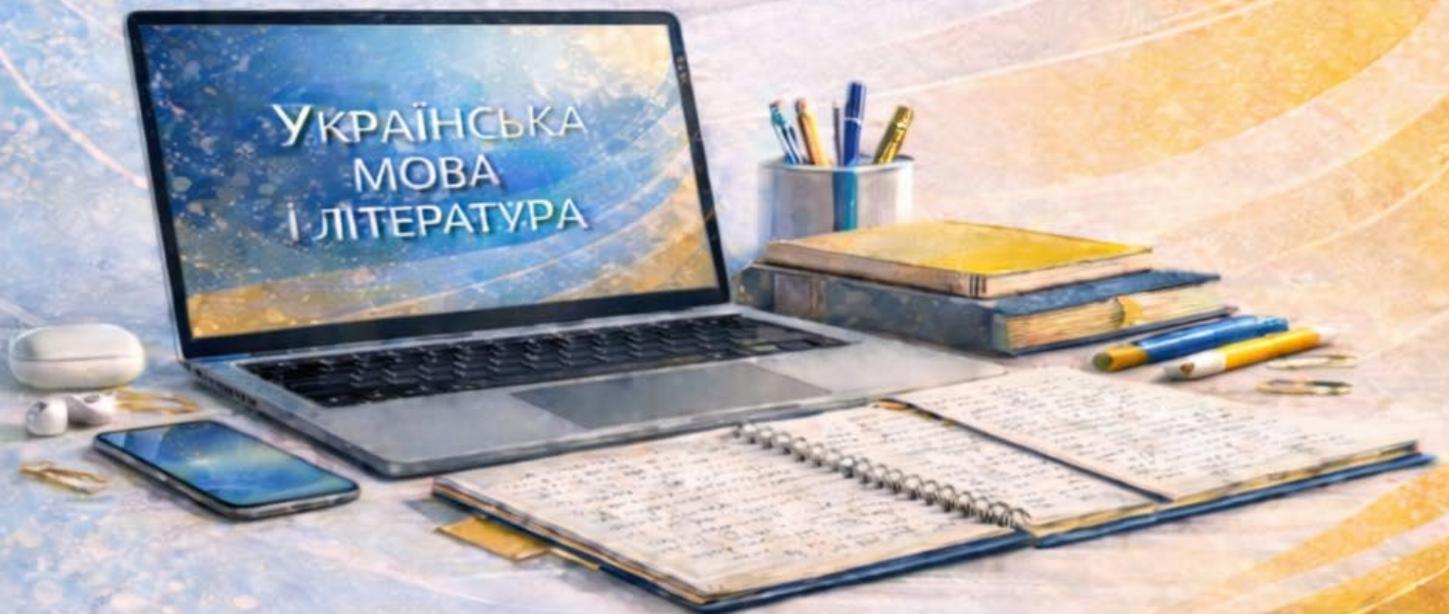
Кафедра української філології і методики навчання фахових дисциплін

Практика виробнича

(педагогічна з української мови
і літератури)

Навчальний посібник

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
за спеціальністю А4 Середня освіта (Українська мова і література)

Одеса
2026

УДК: 378.091.33-027.22:811/.821.161.2:373.5(07)

Розглянуто та рекомендовано до друку вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 10 від «26» лютого 2026 року)

Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри української філології і методики навчання фахових дисциплін (протокол № 7 від «10» лютого 2026 року).

Рецензенти:

Нагорна Н. В. – к.пед.н., доцент, доцент кафедри педагогічної освіти та соціальної реабілітації Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

Осипова Т. Ю. – д.пед.н., професор, професор кафедри педагогіки Університету Ушинського

Панасюк Т. П. – учитель вищої категорії, учитель-методист Одеського ліцею №1 імені А. П. Бистріної Одеської міської ради

П 69 Практика виробнича (педагогічна з української мови і літератури) : навчальний посібник для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти / уклад. Т. О. Євтушина, О. А. Кучерява, Л. І. Прокопенко, І. А. Хижняк. Одеса : Університет Ушинського, 2026. 128 с.

Навчальний посібник адресований здобувачам першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності А 4 «Середня освіта (Українська мова і література)» і спрямований на забезпечення якісної організації та методичного супроводу педагогічної практики з української мови і літератури в закладах базової середньої освіти (5–9 класи). Видання містить теоретичні орієнтири, нормативно-організаційні матеріали щодо етапів проходження практики, функцій та обов'язків її учасників, а також вимоги до документаційного супроводу та підсумкового оцінювання. Значну увагу приділено методиці підготовки й проведення уроків української мови та літератури під час практики, формульованню оцінюванню, використанню цифрових інструментів, організації позакласної та виховної роботи. Посібник доповнено рефлексивними запитаннями, зразками документації та рекомендаціями, що сприяють усвідомленому професійному становленню майбутнього вчителя української мови і літератури.

Посібник може бути корисним здобувачам освіти, учителям-наставникам і методистам, залученим до організації та супроводу педагогічної практики.

УДК 378.091.33-027.22:811/.821.161.2:373.5(07)

© Т. О. Євтушина, О. А. Кучерява, Л. І. Прокопенко, І. А. Хижняк, 2026.

© Університет Ушинського, 2026

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ВИРОБНИЧА (ПЕДАГОГІЧНА) ПРАКТИКА ЯК СУЧАСНИЙ ДИДАКТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ	6
1.1. Концепція педагогічної практики в умовах НУШ	6
1.2. Професійні компетентності вчителя-словесника	8
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ЗМІСТ ВИРОБНИЧОЇ (ПЕДАГОГІЧНОЇ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ) ПРАКТИКИ	10
2.1. Етапи проходження практики	10
2.2. Функції та обов'язки учасників практики	16
2.3. Документаційний супровід практики	17
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ УРОКІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ПІД ЧАС ПРАКТИКИ	19
3.1. Сучасний урок української мови	19
3.2. Формувальне оцінювання: як оцінювати не демотивуючи?.....	20
3.3. Цифрові інструменти на уроці української мови.....	21
РОЗДІЛ 4. МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ПІД ЧАС ПРАКТИКИ	23
4.1. Літературна освіта в компетентнісному вимірі	23
4.2. Сучасні методи аналізу художнього твору.....	24
4.3. Формування національної та громадянської ідентичності	24
РОЗДІЛ 5. ІНТЕГРАЦІЯ НА УРОЦІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ: МЕТОДИЧНА ДОЦІЛЬНІСТЬ І МЕЖІ ЗАСТОСУВАННЯ	27
5.1. Коли інтеграція є методично доцільною?	27
5.2. Ризики та обмеження інтеграції.....	29
РОЗДІЛ 6. ПОЗАКЛАСНА ТА ВИХОВНА РОБОТА СЛОВЕСНИКА	31
6.1. Організація позакласної діяльності: практичні орієнтири.....	31
6.2. Виховна робота мовно-літературного спрямування	32
РОЗДІЛ 7. ПЕДАГОГІЧНА РЕФЛЕКСІЯ ТА ПРОФЕСІЙНЕ САМООЦІНЮВАННЯ.....	35
7.1. Рефлексія як складник професійного зростання.....	35
7.2. Самооцінювання результатів практики	36
РОЗДІЛ 8. ІНКЛЮЗІЯ І БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПОЗИЦІЯ ВЧИТЕЛЯ- СЛОВЕСНИКА	37

8.1. Інклюзія та безбар'єрність у практиці вчителя-словесника	37
8.2. Методичні прийоми дотримання принципів безбар'єрності на уроках мови і літератури.....	38
ДОДАТКИ	
Дорожня карта практиканта.....	39
Портфель (тека) студента-практиканта	41
Критерії оцінювання.....	44
Зразки оформлення звітної документації.....	49
Структурні схеми основних типів уроків з української мови і літератури	52
Методичні зразки уроків з української мови і літератури	60
Орієнтовна схема аналізу сучасного уроку з української мови.....	85
Зразки аналізу аспектного уроку української мови	87
Орієнтовна схема самоаналізу проведеного уроку.....	93
Структура звіту-самоаналізу про проходження практики	97
Фрагменти презентації звіту-самоаналізу про проходження практики.....	102
Щоденник практики	105
Рекомендована література	126

ВСТУП

Чи пам'ятаєш ти момент, коли вперше замислився над тим, що означає бути вчителем-словесником? Можливо, це було пов'язано з улюбленим учителем, прочитаним текстом або відчуттям, що слово має силу змінювати людину. Саме з цього внутрішнього запитання зазвичай починається шлях у професію словесника.

Виробнича (педагогічна) практика — це перший серйозний крок на цьому шляху. Вона не є лише обов'язковим компонентом освітньо-професійної програми і не зводиться до виконання визначеного переліку завдань. Практика — це простір зустрічі: теорії з реальністю школи, навчальних моделей з живими учнями, власних уявлень про професію з її щоденними викликами. Саме тут майбутній учитель уперше запитує себе: чи готовий я до цієї ролі і яким учителем хочу бути?

Цей методичний посібник не пропонує готових відповідей на всі питання. Натомість він запрошує до професійного діалогу — з педагогічною теорією, з досвідом учителів-наставників, із власними сумнівами й відкриттями. Його мета — допомогти тобі усвідомити логіку педагогічної практики, зрозуміти її значення для формування професійної ідентичності та побачити в ній не формальну вимогу, а можливість професійного зростання.

У посібнику виробнича (педагогічна) практика розглядається як сучасний дидактичний інструмент, що сприяє формуванню ключових і фахових компетентностей учителя-словесника. Йдеться не лише про вміння проводити уроки чи оформлювати документацію, а про здатність мислити педагогічно, діяти відповідально, рефлексувати власний досвід і будувати партнерські взаємини з учнями та колегами. Саме тому матеріали посібника подано так, щоб вони одночасно окреслювали чіткі орієнтири й залишали простір для осмислення власного досвіду. Поруч із обов'язковими вимогами, правилами та інструкціями ти побачиш методичні коментарі, запитання для роздумів і завдання для самоаналізу. Вони не суперечать одне одному, а працюють разом: допомагають зрозуміти, що потрібно зробити під час практики, як це виконати й чому саме такі рішення є важливими для твого професійного становлення. Тут ти знайдеш теоретичні орієнтири, методичні рекомендації, практичні поради, чек-листи й рефлексивні запитання, які супроводжуватимуть тебе на всіх етапах практики — від першого знайомства зі школою до підсумкового самооцінювання. Вони покликані не контролювати, а підтримувати; не обмежувати, а спрямовувати.

Пам'ятай: педагогічна практика — це не іспит на досконалість. Це час навчання, пошуку, помилок і відкриттів. Уважність до учня, готовність до діалогу, повага до слова й бажання зростати професійно — ось ті орієнтири, які визначають справжнього вчителя-словесника.

Отже, цей методичний посібник — запрошення в професію. Запрошення подумати, спробувати, усвідомити й поступово знайти власний педагогічний голос. І якщо під час практики ти відчуєш, що урок, розмова чи текст справді торкнулися учнів — це означатиме, що шлях обрано не даремно.

У посібник введено рубрики-іконки:

- Запитання до себе
- Педагогічна ситуація
- Зупинись і переосмисли

- Зверни увагу
- Діалог з досвідом

ВИРОБНИЧА (ПЕДАГОГІЧНА) ПРАКТИКА ЯК СУЧАСНИЙ ДИДАКТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ

Нормативний коментар.

Розділ окреслює концептуальні засади педагогічної практики майбутнього вчителя-словесника в умовах Нової української школи, визначає її роль у формуванні професійних компетентностей, інтеграції теорії й практики, педагогіки партнерства, рефлексії та дотримання принципів академічної доброчесності й педагогічної етики.

Рефлексивний коментар.

Розділ спонукає до усвідомлення значення педагогічної практики як простору професійного становлення, самопізнання й розвитку творчої автономії майбутнього вчителя. Він підкреслює важливість рефлексії, етичності та гнучкості педагога

1.1. Концепція педагогічної практики в умовах НУШ

Сучасна система підготовки майбутнього вчителя-словесника функціонує в умовах глибинних освітніх трансформацій, зумовлених ідеями Нової української школи. За цих обставин педагогічна практика розглядається не лише як етап професійної підготовки, а як простір формування вчителя, здатного діяти усвідомлено, відповідально й рефлексивно. Але що саме означає «усвідомлена педагогічна дія» для майбутнього вчителя-словесника? Передусім – уміння співвідносити теоретичні знання з реальними освітніми ситуаціями, ухвалювати методичні рішення й оцінювати їхні наслідки для учня.

То якою ж має бути педагогічна практика, щоб відповідати сучасним запитам школи та суспільства? Відповідь на це питання пов'язане з переосмисленням її концептуальних засад.

Однією з ключових ідей Нової української школи є компетентнісний підхід, що визначає зміст і характер педагогічної практики. У цьому контексті практика спрямована не лише на відтворення студентом окремих методичних дій, а на формування здатності комплексно розв'язувати професійні завдання в реальних освітніх ситуаціях. Педагогічна практика створює умови для розвитку мовної, літературної, комунікативної, психолого-педагогічної та методичної компетентностей, а також уміння застосовувати їх інтегровано.

Саме під час практики майбутній учитель має змогу перевірити, наскільки засвоєні знання трансформуються в уміння планувати урок, організовувати

навчальну діяльність учнів, добирати ефективні методи і прийоми навчання, оцінювати результати освітнього процесу. Таким чином, педагогічна практика виступає простором становлення компетентного фахівця, здатного діяти відповідально, творчо й автономно.

Не менш важливим концептуальним орієнтиром педагогічної практики є педагогіка партнерства, що передбачає суб'єкт-суб'єктну взаємодію між усіма учасниками освітнього процесу. У межах практики майбутній учитель української мови і літератури вступає в систему професійних взаємин з учнями, учителями-наставниками, адміністрацією закладу освіти, батьками. Цей досвід спонукає студента замислитися: як вибудувати ефективну комунікацію, засновану на довірі, взаємоповазі та відповідальності?

Педагогічна практика сприяє формуванню вміння вести діалог з учнями, враховувати їхні освітні потреби, підтримувати ініціативу й самостійність, створювати безпечне та комфортне освітнє середовище. Реалізація принципів педагогіки партнерства під час практики допомагає майбутньому вчителю усвідомити власну роль не як носія абсолютного знання, а як фасилітатора, наставника й співучасника освітнього процесу.

У сучасній школі особливої актуальності набуває інтеграція мовної та літературної освіти, що відображається й у змісті педагогічної практики. Практична діяльність майбутнього вчителя-словесника спрямована на формування в учнів цілісної мовно-літературної компетентності, здатності сприймати художній текст у культурному, історичному й мовному контекстах.

Педагогічна практика дозволяє студенту експериментувати з інтегрованими уроками, міжпредметними зв'язками, сучасними методиками аналізу тексту, формування читацької грамотності та мовленнєвої культури. У процесі такої діяльності майбутній учитель навчається поєднувати традиційні й інноваційні підходи, добирати навчальний матеріал з урахуванням вікових особливостей учнів та освітніх цілей.

Важливою складовою концепції педагогічної практики є рефлексія, без якої неможливе професійне зростання вчителя. Педагогічна практика стимулює студента до постійного самоаналізу: що вдалося реалізувати, які труднощі виникли, як можна вдосконалити власну діяльність? Усвідомлення цих питань формує готовність до безперервного саморозвитку.

Рефлексивна діяльність у процесі практики сприяє розвитку критичного мислення, уміння оцінювати результати власної педагогічної діяльності, приймати обґрунтовані рішення та коригувати професійну поведінку. Таким чином, педагогічна практика постає як простір професійного самопізнання й особистісного зростання майбутнього вчителя-словесника.

1.2. Професійні компетентності вчителя-словесника

Професійна діяльність учителя-словесника вимагає сформованості цілісного комплексу компетентностей, що забезпечують ефективність навчально-виховного процесу. О. М. Семенов визначає *професійну компетентність учителя-словесника* як інтегральну особистісну якість, яка включає сукупність професійних компетенцій (лінгвістичну, мовну, комунікативну, фольклорну, літературну, культурознавчу, педагогічну, психологічну, методичну, інформаційну, дослідницьку), що зумовлюють готовність до педагогічної діяльності [21]. Педагогічна практика відіграє провідну роль у формуванні й перевірці цих компетентностей, створюючи умови для їх практичного застосування.

Загальні та фахові компетентності

До загальних компетентностей майбутнього вчителя-словесника належать уміння працювати в команді, здатність до комунікації, критичне мислення, інформаційна грамотність, готовність до навчання впродовж життя. Фахові компетентності охоплюють ґрунтовні знання з української мови й літератури, методики їх викладання, педагогіки та психології, а також уміння планувати й реалізовувати освітній процес.

Педагогічна практика дозволяє студенту інтегрувати ці компетентності в реальній педагогічній діяльності: проводити уроки, організовувати позакласні заходи, здійснювати педагогічні спостереження, аналізувати навчальні досягнення учнів. Саме в умовах практики стає очевидним рівень готовності майбутнього вчителя до професійної діяльності.

Soft skills учителя-словесника

Сучасний учитель-словесник має володіти не лише фаховими знаннями, а й розвиненими *soft skills* — м'якими навичками, що забезпечують ефективну взаємодію з учнями та колегами. До них належать комунікативність, емоційний інтелект, креативність, адаптивність, уміння розв'язувати конфлікти та працювати в умовах змін.

Педагогічна практика є оптимальним середовищем для розвитку цих навичок, адже вона ставить студента в ситуації реальної відповідальності, потреби швидкого реагування, педагогічного такту й гнучкості. У процесі практики майбутній учитель вчиться не лише навчати, а й слухати, підтримувати, мотивувати й надихати.

Академічна доброчесність і педагогічна етика

Невід'ємною складовою професійної компетентності вчителя є дотримання принципів академічної доброчесності та педагогічної етики. Педагогічна практика формує у студента відповідальне ставлення до авторства, об'єктивного оцінювання, коректного використання навчальних матеріалів, а також до етичних норм поведінки в освітньому середовищі.

У процесі взаємодії з учнями й педагогічним колективом майбутній учитель усвідомлює значущість професійної честі, педагогічного такту, толерантності та поваги до особистості дитини. Дотримання етичних принципів у період практики є важливою передумовою формування авторитету вчителя та довіри з боку учнів.

Отже, у сучасному освітньому просторі виробнича (педагогічна) практика постає не лише як форма професійної підготовки, а як дидактичний інструмент, що забезпечує інтеграцію теорії і практики, формування фахових і загальних компетентностей, розвиток рефлексії та готовності до неперервного професійного саморозвитку. Саме тому питання організації та змістового наповнення практики набувають принципового значення й потребують чіткої, продуманої та педагогічно виваженої структури.

Рекомендовані цифрові ресурси для супроводу практики

Офіційний сайт МОН України. URL: www.mon.gov.ua

→ нормативно-правова база освіти, концептуальні документи

Платформа «Нова українська школа». URL: <https://nus.org.ua/>

→ матеріали з компетентнісного навчання та педагогіки партнерства

→ доцільна для осмислення сучасної освітньої філософії

Освітні онлайн-курси

→ Prometheus. URL: <https://prometheus.org.ua/>

→ EdEra. URL: <https://ed-era.com/>

→ Освіторія. URL: <https://osvitoria.org/>

→ На урок URL: <https://naurok.com.ua/>

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ЗМІСТ ВИРОБНИЧОЇ (ПЕДАГОГІЧНОЇ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ) ПРАКТИКИ

(що, коли, навіщо і за що відповідаєш ти)

Швидка орієнтація практиканта

Перед початком практики переконайся, що ти:

- ✓ розумієш мету та завдання педагогічної практики;
- ✓ ознайомлений(а) з місцем практики в освітньо-професійній програмі;
- ✓ знаєш очікувані результати навчання (learning outcomes);
- ✓ орієнтуєшся в основних нормативно-правових документах (Закон «Про освіту», НУШ);
- ✓ усвідомлюєш значення практики для формування власної професійної ідентичності.

Швидка підказка:

👉 *Сприймай практику не як «перевірку», а як можливість спробувати себе в ролі вчителя без страху помилки.*

Нормативний коментар.

Розділ визначає порядок проходження педагогічної практики, зміст діяльності здобувача освіти, функції учасників практики, форми контролю та вимоги до звітної документації.

Рефлексивний коментар.

Цей розділ допоможе тобі зрозуміти не лише що і коли потрібно робити, а й навіщо кожен етап важливий для твого професійного становлення.

2.1. Етапи проходження практики

Виробнича (педагогічна з української мови і літератури) практика є обов'язковим компонентом освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів і посідає особливе місце в системі професійного становлення майбутнього вчителя-словесника. Саме в межах практики здобувач освіти має можливість узагальнити теоретичні знання, набути практичних умінь і навичок на базі конкретного закладу освіти, оволодіти професійним досвідом і перевірити власну готовність до самостійної педагогічної діяльності.

Зупинись і переосмисли:

Які знання з університетських курсів ти хочеш «перевірити» на практиці?

Педагогічна практика є обов'язковою освітньою компонентою та має статус навчальної дисципліни з підсумковим контролем. Вона регламентована робочою програмою практики, Положенням про проведення практики здобувачів вищої освіти за першим (бакалаврським) та другим (магістерським) рівнями в Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» [10] і передбачає дотримання визначених термінів, процедур і вимог до результатів діяльності практиканта. Педагогічна практика проходить на визначених базах – у закладах освіти та інших установах, з якими університет має укладені договори. Водночас здобувач освіти має право ініціювати самостійний вибір бази практики. Така можливість реалізується за умови попереднього погодження з керівником практики від факультету. У разі схвалення запропонованої бази здобувач подає особисту заяву та клопотання від закладу, на базі якого планується проходження практики.

Студенти, які поєднують навчання з професійною діяльністю за фахом і працюють на посаді, що відповідає вимогам програми практики, можуть підтвердити результати проходження практики довідкою з місця роботи та характеристикою, у якій зазначається рекомендована оцінка. На підставі поданих документів здійснюється підсумкове оцінювання педагогічної практики.

Під час проходження практики здобувач:

- перебуває на базі практики на підставі наказу ректора;
- підпорядковується правилам внутрішнього розпорядку закладу освіти;
- зобов'язаний дотримуватися вимог охорони праці та техніки безпеки;
- працює з відривом від освітнього процесу (не більше шести годин на день, 40 годин на тиждень).

Результати практичної діяльності фіксуються у щоденнику та звітній документації.

Зверни увагу

Практика – це не «відпрацювання годин», а перший досвід професійної відповідальності. Упродовж цього періоду ти не спостерігач, а повноправний учасник освітнього процесу.

Запитання для себе

Чи сприймаєш ти практику як формальну вимогу освітньої програми?

Або як можливість перевірити себе в реальній шкільній професії?

Чи усвідомлюєш ти, що під час практики дієш не лише як студент, а й як учасник освітнього процесу з визначеними правами та обов'язками?

Зміст практики визначається робочою програмою практики. Зміст практичної діяльності здобувача освіти під час виробничої (педагогічної) практики охоплює навчальну, позакласну, виховну та дослідницьку роботу. У ролі вчителя української

мови і літератури практикант здійснює планування й проведення уроків, відвідує та аналізує заняття вчителів і інших практикантів, готує дидактичні матеріали, а також бере участь в організації й проведенні позакласних заходів мовно-літературного спрямування з урахуванням вікових особливостей учнів. Важливою складовою практики є дослідницька діяльність, що передбачає методичний аналіз навчального матеріалу, вивчення фахової літератури, спостереження та узагальнення педагогічного досвіду, а також виконання елементів пошукового дослідження.

Як класний керівник здобувач освіти планує та реалізує виховну роботу з класом, бере участь у поточній організаційно-педагогічній діяльності, проводить індивідуальну виховну роботу, готує й проводить виховні заходи, відвідує та аналізує виховні заходи колег. Окремий напрям практики становить психолого-педагогічне дослідження, спрямоване на вивчення індивідуальних особливостей учня та складання його психолого-педагогічної характеристики.

Зміст практики

№	Зміст практики
До змісту практичної діяльності здобувача-практиканта як вчителя української мови і літератури входять:	
1.	навчальна робота:
1.1.	складання тематичного плану уроків на основі робочих планів учителів; планування серій уроків та окремих уроків спільно з методистом / вчителем;
1.2.	проведення уроків зі складеним планом;
1.3.	відвідування уроків учителів та здобувачів-практикантів; проведення аналізу відвіданих уроків;
1.4.	підготовка роздавального дидактичного матеріалу, відео та аудіоматеріалів, наочності тощо;
2.	позакласна робота з української мови/літератури:
2.1.	вивчення системи роботи вчителя-словесника, спрямованої на формування національно свідомої, духовно багатого мовної особистості; спостереження та аналіз окремих видів позакласної роботи, що проводять учителі школи;
2.2.	оволодіння вміннями виховання учнів на уроці засобами української мови і літератури;
2.3.	опанування знань та вмінь підготовки та проведення позакласної роботи з української мови і літератури: тижнів рідної мови, бесід, диспутів, ігор, літературних вечорів, екскурсій; підготовка мультимедійних презентацій та проєктів тощо;
2.4.	планування спільно з методистом/вчителем або з опорою на готові зразки окремих видів індивідуальних, групових та масових форм позакласної роботи, які відповідають віковим особливостям учнів основної школи.
3.	дослідницька робота:

3.1.	проведення методичного аналізу навчального матеріалу з метою прогнозування можливих труднощів його засвоєння учнями;
3.2.	вивчення методичної літератури з метою вдосконалення своєї роботи, осмислення реального навчального процесу;
3.3.	проведення спостережень з метою вивчення та узагальнення досвіду вчителів у викладанні української мови і літератури;
3.4.	наукові спостереження, проведення елементів пошукового дослідження за темами курсових робіт.
До змісту практичної діяльності здобувача-практиканта як класного керівника входить:	
4	виховна робота а:
4.1.	планування на період педагогічної практики роботи з класом (на основі плану роботи школи і класного керівника та з урахуванням можливостей і здібностей здобувача);
4.2.	проведення за дорученням класного керівника поточної організаційно-педагогічної роботи у класі;
4.3.	проведення за дорученням класного керівника індивідуальної виховної роботи;
4.4.	планування та підготовка позакласних виховних заходів з урахуванням рекомендацій класного керівника;
4.5.	проведення позакласних і виховних заходів за планом;
4.6.	відвідування та аналіз позакласних виховних заходів, що проводять вчителі школи та здобувачі-практиканти;
5	дослідницька робота а:
5.1.	проведення психолого-педагогічних досліджень з метою вивчення особливостей та складання психолого-педагогічної характеристики учня.

Педагогічна практика має чітку поетапну структуру, що забезпечує поступове входження здобувача у професійну діяльність – від спостереження до самостійного виконання педагогічних функцій і глибокого рефлексивного осмислення набутого досвіду.

Орієнтаційний етап (1-й тиждень) розпочинається з настановної конференції, під час якої керівник практики від закладу вищої освіти:

- ✓ ознайомлює здобувачів з метою, завданнями та програмою практики;
- ✓ пояснює порядок проходження практики й вимоги до звітності;
- ✓ проводить інструктаж з техніки безпеки;
- ✓ видає направлення, щоденники та методичні рекомендації.

Цей етап є своєрідним «входом у школу». На базі практики здобувач знайомиться з правилами внутрішнього розпорядку, матеріально-технічною базою кабінетів української мови і літератури, розкладом уроків, планувальною та шкільною педагогічною документацією.

 Зверни увагу Саме на цьому етапі практика з абстрактного етапу програми перетворюється на особистий професійний маршрут.

 Запитання до себе

Що в організації шкільного життя для мене є новим або несподіваним?

На спостережно-аналітичному етапі (2–3-й тиждень) педагогічної практики здобувач освіти знайомиться з базою проходження практики, історією та традиціями школи, системою навчальної та виховної роботи, порядком ведення шкільної документації. Основною формою діяльності є відвідування уроків учителів української мови і літератури та занять інших здобувачів-практикантів. Важливим складником цього етапу є аналіз відвіданих уроків, що передбачає осмислення структури заняття, методів і прийомів навчання, особливостей взаємодії вчителя з учнями. Паралельно практикант вивчає календарно-тематичне планування, специфіку методики роботи вчителів певного класу (5–9 класи), діяльність методичних об'єднань, систему позакласної та виховної роботи, спрямованої на формування національно свідомої, духовно багатого мовної особистості, а також за потреби аналізує педагогічний досвід учителів у контексті теми курсової роботи. Цей етап сприяє усвідомленню ефективності педагогічних рішень у конкретному класі й реальних умовах школи.

 Зупинись і переосмисли

Чому цей учитель обирає саме такі методи? Які педагогічні рішення є ефективними саме в цьому класі, з цими учнями?

Які рішення я хотів(-ла) б спробувати самостійно, а які – ні?

Практично-діяльнісний етап (3–6-й тижні) є центральним у структурі педагогічної практики. Саме тут здобувач переходить від спостереження до активної педагогічної діяльності. До змісту практичної роботи як учителя-словесника належать:

- ✓ планування серій уроків і окремих занять на основі календарних і тематичних планів учителів, у співпраці з методистом і вчителем-наставником;
- ✓ проведення уроків за складеними планами, зокрема пробних і залікових;
- ✓ підготовка роздавального дидактичного матеріалу, аудіо- та відеоматеріалів, наочності, матеріалів для дистанційного навчання;
- ✓ участь у позакласній роботі з української мови і літератури (тижні рідної мови, літературні вечори, ігри, диспути, екскурсії, проекти).

Важливою складовою цього етапу є також дослідницька діяльність: методичний аналіз навчального матеріалу, прогнозування труднощів його засвоєння учнями, вивчення методичної літератури, проведення педагогічних і наукових спостережень, зокрема в межах тем курсових робіт.

Окремий блок практично-діялісного етапу становить робота здобувача як класного керівника, що передбачає планування виховної роботи з класом, проведення індивідуальних і групових виховних заходів, участь у поточній

організаційно-педагогічній діяльності та складання психолого-педагогічної характеристики учня.

Зверни увагу

Саме тут ти переходиш від ролі спостерігача до ролі вчителя. Помилки – природна частина навчання.

Запитання до себе

Що виявилось найскладнішим під час проведення уроку – планування, спілкування з учнями чи оцінювання?

Рефлексивно-узагальнювальний етап (7-й тиждень) завершує педагогічну практику і спрямований на осмислення набутих професійних умінь та досвіду. На цьому етапі здобувач систематизує результати своєї діяльності, оформлює звітну документацію, здійснює самоаналіз проведених уроків і заходів.

Контроль і підсумкове оцінювання результатів педагогічної практики

Зверни увагу

Контроль під час практики спрямований не на покарання, а на підтримку й корекцію твоїх професійних дій.

Оцінювання результатів педагогічної практики здійснюється за 100-бальною шкалою (диференційований залік) й охоплює діяльність здобувача як учителя української мови і літератури, виконання обов'язків у ролі класного керівника, якість підготовки та оформлення звітної документації, а також рівень захисту практики.

Контроль за проходженням педагогічної практики здійснюється упродовж усього періоду практичної діяльності та має поетапний характер. Поточний контроль безпосередньо протягом усієї практики здійснює вчитель з бази практики, який супроводжує щоденну діяльність здобувача, відвідує проведені ним уроки та заходи, надає оперативні методичні рекомендації й оцінює рівень виконання професійних завдань. Паралельно поточний контроль забезпечується керівником практики та методистами закладу вищої освіти шляхом відвідування баз практики, аналізу проведених здобувачами освіти уроків і позакласних заходів, перевірки звітної документації, а також у процесі індивідуальних і групових консультацій у визначені кафедрою дні. Метою поточного контролю є дотримання вимог програми практики, своєчасне виявлення труднощів у професійній діяльності здобувача та надання необхідної методичної допомоги. Оцінювання практики здійснюється відповідно до критеріїв, які визначені робочою програмою практики.

Завершальним етапом оцінювання результатів педагогічної практики є підсумкове контролювання, яке відбувається під час захисту звіту з практики. Захист проходить на заключній конференції протягом перших десяти робочих днів

після завершення педагогічної практики. До нього допускаються здобувачі освіти, які:

- ✓ повністю виконали програму практики;
- ✓ подали звітну документацію у триденний термін після закінчення практики;
- ✓ отримали позитивну характеристику з бази практики.

Захист має не лише звітний, а й рефлексивний характер і відбувається у формі професійної розмови, під час якої важливими є не тільки подані документи, а й здатність здобувача осмислити власний педагогічний досвід, сформулювати висновки, окреслити професійні здобутки й труднощі (див. Додатки). За результатами захисту підсумкова оцінка вноситься до заліково-екзаменаційної відомості та індивідуального навчального плану здобувача освіти.

Зверни увагу

Оцінка за практику враховується під час формування рейтингу семестрової успішності та може впливати на призначення стипендії.

Якщо щось пішло не за планом

У разі невиконання програми практики з поважної причини ти маєш право пройти її повторно за індивідуальним графіком.

 Зверни увагу Невиконання програми практики без поважних причин і неусунення академічної заборгованості може мати серйозні наслідки для подальшого навчання. *Практика – це простір для навчання, але не зона безвідповідальності.*

2.2. Функції та обов'язки учасників практики

Ефективність педагогічної практики значною мірою залежить від чіткого розподілу функцій між усіма її учасниками та налагодженої взаємодії між ними.

Здобувач освіти під час практики виконує обов'язки практиканта, дотримується правил внутрішнього розпорядку закладу освіти, етичних норм педагогічної діяльності, своєчасно готує конспекти уроків і звітну документацію. Він бере участь у настановній і заключній конференціях, відвідує консультації методиста, проводить уроки й позакласні заходи, здійснює педагогічні спостереження та самоаналіз. Практикант несе відповідальність за якість і результати виконаної роботи. Завершальним кроком проходження практики є своєчасне складання заліку, що підсумовує результати набутого професійного досвіду.

Керівник практики від факультету визначає бази для проведення конкретного виду практики та здійснює розподіл студентів між ними. Перед початком практики він організовує роботу зі здобувачами освіти, проводить настановну конференцію, ознайомлює їх із робочою програмою практики, порядком

її проходження та системою звітності, а також забезпечує необхідною документацією. До його обов'язків належить проведення інструктажу з охорони праці з обов'язковою фіксацією його результатів у журналі реєстрації інструктажів, підготовка відповідних документів.

Керівниками (методистами) з фаху під час педагогічної практики є викладачі кафедри української філології і методики навчання фахових дисциплін та кафедри української і зарубіжної літератур, на яких здійснюється методична підготовка здобувачів вищої освіти.

Методист з фаху здійснює методичний супровід педагогічної практики на всіх її етапах. Перед початком практики він перевіряє готовність баз практики до прийому студентів та інформує їх про правила внутрішнього трудового розпорядку закладу. Упродовж проходження практики методист контролює забезпечення належних умов праці й перебування здобувачів освіти, стежить за дотриманням ними встановлених правил, відстежує своєчасне прибуття студентів до місць практики та, спільно з керівником практики від бази (учителем-наставником), забезпечує якісне виконання програми практики. Він надає методичну допомогу здобувачам під час збирання матеріалів для курсових робіт (за потреби), проводить обов'язкові консультації щодо опрацювання зібраного матеріалу та його використання під час підготовки звіту з практики. Після завершення практики методист перевіряє й оцінює звітні матеріали здобувачів та вносить підсумкові оцінки до щоденника.

Методисти – керівники практики від кафедр педагогіки та психології в тісній взаємодії з керівником від бази практики (учителем-наставником) забезпечують належну якість її проходження відповідно до визначених програмних вимог. Керівник практики з педагогіки здійснює аналіз і оцінювання виховної роботи здобувача освіти під час практики, тоді як керівник із психології вибірково відвідує уроки, позакласні та виховні заходи студентів, надає допомогу в здійсненні психологічного аналізу педагогічної діяльності, а також аналізує й оцінює виконання завдань із психології.

Учитель-наставник з бази практики забезпечує безпосередній педагогічний супровід здобувача у школі, допомагає в плануванні уроків і заходів, відвідує та оцінює проведені заняття, надає методичні рекомендації.

2.3. Документаційний супровід практики

Документаційний супровід є невід'ємною складовою педагогічної практики, адже саме він фіксує її зміст, обсяг і результати. Основними звітними документами є:

- ✓ щоденник студента-практиканта,
- ✓ плани-конспекти залікових уроків,
- ✓ методична розробка позакласного заходу,

- ✓ психолого-педагогічна характеристика учня,
- ✓ навчально-методичні матеріали,
- ✓ діагностична карта самоаналізу уроку та підсумковий звіт

(Див. Додаток «Дорожня карта практиканта»).

Зверни увагу

Документація з практики є офіційною. Вона зберігається на кафедрі до завершення твого навчання в Університеті (але не менше трьох років). Документація ведеться протягом усієї практики, а не після її завершення.

Зупинись і переосмисли

Чи сприймаю я документацію як формальний обов'язок, чи як спосіб зафіксувати власне професійне зростання?

Перед початком і під час практики перевір:

Чи розумієш послідовність етапів практики?

Чи знаєш свої обов'язки як здобувача-практиканта?

Чи налагоджена взаємодія з керівником практики й учителем-наставником?

Чи ведеш щоденник практики регулярно?

Чи встигаєш готувати документацію поступово, а не наприкінці?

Запитання до себе

Що з цієї практики ти забереш із собою в майбутню професію?

Над чим мені варто працювати далі?

Рекомендовані цифрові ресурси для супроводу практики

Положення про проведення практики в Університеті Ушинського URL:

https://pdpu.edu.ua/doc/norm_doc/P130.pdf

Вебсторінка кафедри української філології і методики навчання фахових дисциплін URL: <https://pdpu.edu.ua/kaf-fil/kafedra-ukrajinskoji-filologiji-i-metodiki-navchannya-fakhovikh-distsiplin>

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ УРОКІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ПІД ЧАС ПРАКТИКИ

Нормативний коментар.

Розділ визначає методичні засади підготовки й проведення уроків української мови здобувачами освіти під час педагогічної практики, з урахуванням діяльнісного, компетентнісного та особистісно орієнтованого підходів.

Рефлексивний коментар.

Урок – це простір твоїх перших самостійних педагогічних рішень. Важливо не лише як ти навчаєш, а й чомуобираєш саме такі методи.

3.1. Сучасний урок української мови

Методика проведення уроків української мови під час педагогічної практики ґрунтується на діяльнісному та особистісно орієнтованому підходах, відповідно до яких урок розглядається як організована навчально-мовленнева діяльність учнів, спрямована на формування мовної, мовленнєвої та комунікативної компетентностей.

Урок української мови має забезпечувати:

- пріоритет мовленнєвої практики над репродуктивним засвоєнням правил;
- опору на комунікативні ситуації;
- інтеграцію мовної теорії з практичними діями;
- активну взаємодію учнів у процесі навчання.

Під час практики здобувач освіти планує та проводить уроки з урахуванням вікових особливостей учнів 5–9 класів, навчальних цілей і реальних умов освітнього процесу.

Запитання до себе

Який урок української мови ти вважаєш вдалим і чому?

На якому уроці під час практики учні були найбільш активними?

Яке методичне рішення цьому сприяло?

Зупинись і подумай

Чи асоціюється для мене урок мови лише з правилами й вправами – чи з мовленням, мисленням, взаємодією? Чому навіть добре пояснене правило не завжди «працює» на уроці?

У сучасній методиці навчання української мови традиційна типологія уроків зберігає свою актуальність, проте застосовується гнучко (див. Додатки).

Тип уроку визначається:

- навчальною метою;
- змістом мовного матеріалу;
- рівнем підготовки учнів;
- умовами проведення заняття.

Під час педагогічної практики здобувач має усвідомлено добирати тип уроку, орієнтуючись на реальні освітні потреби класу.

Структура сучасного уроку української мови передбачає логічну послідовність етапів, кожен з яких виконує певну функцію: мотиваційну, пізнавальну, діяльнісну, рефлексивну. Особливої ваги набуває мотиваційний етап, адже саме він формує внутрішню готовність учнів до навчальної діяльності. Для практиканта це момент методичного вибору: яким чином зацікавити учнів мовним явищем, пов'язати його з життєвим досвідом, комунікативними потребами? Структура уроку є методичною опорою, а не жорстким алгоритмом. Під час практики здобувач має право адаптувати її відповідно до навчальної ситуації.

Запитання до себе

Чи завжди урок іде за планом – і чи це справді проблема?

Зупинись і переосмисли

Після проведеного уроку відзнач:

- який етап був найуспішнішим;
- який потребує доопрацювання;
- що я змінив(-ла) б наступного разу.

Методика уроку української мови передбачає використання інтерактивних методів і прийомів навчання: роботи в парах і групах, дискусій, мовних ігор, ситуативного моделювання тощо. Вони створюють умови для активної участі учнів у навчальному процесі, дають змогу перетворити урок на спільний пошук, а не монолог учителя. Для здобувача освіти важливо не лише знати ці методи, а й усвідомлювати їх дидактичну доцільність: коли інтерактив справді активізує мислення, а коли стає формальною зміною виду діяльності.

Діалог з досвідом

Згадай свій шкільний досвід.

Які методи допомагали тобі краще зрозуміти матеріал?

Які – навпаки, знижували мотивацію?

Запитання до себе

Чи мають учні можливість говорити більше, ніж я?

Чи створюю я безпечний простір для помилки?

3.2. Формувальне оцінювання: як оцінювати не демотивуючи?

Одним із ключових теоретичних орієнтирів сучасного уроку є формувальне оцінювання, яке спрямоване не на фіксацію результату, а на підтримку навчального поступу учня. У контексті педагогічної практики формувальне оцінювання стає для майбутнього вчителя важливим інструментом педагогічного спостереження й рефлексії.

Критерії оцінювання мовних і мовленнєвих умінь мають бути зрозумілими учням і співвідноситися з поставленою навчальною метою. Саме під час практики студент-практикант уперше стикається з питанням: *як оцінити не лише правильність відповіді, а й логіку міркування, мовленнєву активність, зусилля учня?* Формувальне оцінювання передбачає використання вербального зворотного зв'язку, коментарів, рекомендацій, що допомагають учневі усвідомити власний прогрес.

Важливою складовою формувального оцінювання є самооцінювання та взаємооцінювання, які сприяють розвитку відповідальності учнів за результати навчання. Для майбутнього вчителя це водночас і виклик, і можливість: навчитися довіряти учневі як суб'єкту навчального процесу, не втрачаючи педагогічного керівництва.

Формувальне оцінювання допомагає учневі усвідомити шлях до результату, а не лише отримати бал.

Педагогічна ситуація

Учень активно працює, але робить багато мовних помилок. Як ти його оціниш?

Зупинись і переосмисли

Опиши один випадок оцінювання з твоєї практики:

- що ти відчував(-ла) як учитель;
- як відреагував учень;
- що ти змінив(-ла) б наступного разу.

3.3. Цифрові інструменти на уроці української мови.

Запитання до себе

Чи завжди технології роблять урок кращим?

Цифрові інструменти мають сенс тоді, коли вони підсилюють мовну діяльність, а не замінюють її.

Цифровізація освіти істотно змінює методику викладання української мови, а педагогічна практика створює умови для усвідомленого використання цифрових інструментів у навчальному процесі. Онлайн-платформи, інтерактивні сервіси, мультимедійні вправи розширюють дидактичний арсенал учителя, дозволяють урізноманітнити види діяльності та врахувати індивідуальні освітні потреби учнів.

Разом із тим постає принципове запитання: де межа між методично доцільним використанням цифрових засобів і їхнім формальним застосуванням? Для здобувача освіти важливо усвідомити, що цифровий інструмент не замінює

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ПІД ЧАС ПРАКТИКИ

Нормативний коментар.

Розділ визначає методичні засади викладання української літератури в 5–9 класах під час педагогічної практики, орієнтовані на компетентнісний, діяльнісний та ціннісно зорієнтований підходи.

Рефлексивний коментар.

З чого починається урок української літератури? Із теми, записаної на дошці? З біографічної довідки? З аналізу художніх засобів?

Урок української літератури починається з внутрішнього запитання вчителя: чи зможу я сьогодні зробити текст живим і значущим для своїх учнів?

Література – предмет особливий: вона не терпить байдужості, шаблонів і формального відтворення. І водночас саме вона вимагає методичної точності, глибокого розуміння тексту та педагогічного такту.

Саме на уроках літератури педагог має справу не лише з текстом, а й з емоціями, цінностями, життєвим досвідом учнів. Постає закономірне запитання: як перетворити урок літератури з репродуктивного відтворення відомостей про твір на простір смислотворення, особистісного переживання і діалогу культур?

4.1. Літературна освіта в компетентнісному вимірі

У сучасній школі літературна освіта розглядається як важливий чинник формування читацької, культурної, громадянської та емоційно-ціннісної компетентностей. У межах педагогічної практики майбутній учитель української літератури має змогу усвідомити, що головним результатом вивчення художнього твору є не запам'ятовування фактів біографії письменника чи сюжетних деталей, а розвиток здатності учня до осмисленого читання, інтерпретації та оцінювання прочитаного.

Читацька компетентність охоплює вміння розуміти художній текст, співвідносити його з історичним, культурним і власним життєвим контекстами, висловлювати аргументоване ставлення до прочитаного. Для практиканта це означає необхідність переосмислити власну роль: учитель літератури виступає не носієм «єдиного правильного тлумачення», а організатором читацького діалогу. Його завдання – спрямовувати інтерпретацію, не знецінюючи особистісного читання.

Інтеграція літератури з історією, мистецтвом, філософією та культурологією розширює можливості компетентнісного навчання. Під час педагогічної практики студент навчається вибудовувати міжпредметні зв'язки, які допомагають учням побачити художній твір як частину культурного процесу, а не ізольований навчальний матеріал.

Запитання до себе

Чи не намагаюся я нав'язати учням «єдине правильне» тлумачення твору?

Зупинись і переосмисли

Як міжпредметні зв'язки допомагають учням побачити твір не як ізольований текст, а як частину культури?

4.2. Сучасні методи аналізу художнього твору

Аналіз художнього тексту є центральною методичною проблемою викладання літератури. Сучасна методика відходить від суто репродуктивних підходів, орієнтуючись на діалогічне, проблемне та діяльнісне навчання. Для майбутнього вчителя це означає потребу володіти різними моделями аналізу тексту й усвідомлювати доцільність їх використання залежно від вікових особливостей учнів і специфіки твору.

Діалогічний аналіз передбачає постановку відкритих запитань, що стимулюють учнів до осмислення авторської позиції, образної системи, художніх деталей. Проблемне навчання орієнтує на створення ситуацій інтелектуального й емоційного напруження, у яких учні шукають відповіді на складні моральні, філософські, естетичні питання, порушені у творі. Для практиканта важливо навчитися формулювати такі проблемні запитання, які не зводяться до простого відтворення тексту.

Проектна діяльність і креативне письмо розширюють традиційні межі уроку літератури, дозволяючи учням проявити себе як співавторів смислу. Створення читацьких щоденників, альтернативних фіналів, літературних есе, мультимедійних проєктів сприяє глибшому переживанню художнього тексту. Для майбутнього вчителя це також простір педагогічного експерименту, у якому важливо зберігати баланс між творчою свободою й навчальною доцільністю.

Зупинись і переосмисли

Я знаю, як можна пояснити цей образ.

Але як зробити так, щоб учні відкрили його самі?

Які запитання справді запускають мислення учнів, а які – лише перевіряють пам'ять?

4.3. Формування національної та громадянської ідентичності

Українська література володіє потужним виховним і світоглядним потенціалом, що особливо актуалізується в сучасних соціокультурних умовах. У

процесі педагогічної практики майбутній учитель усвідомлює, що літературний твір є не лише об'єктом естетичного аналізу, а й джерелом ціннісних орієнтирів, національної пам'яті та громадянської свідомості.

Патріотичний потенціал літератури реалізується через осмислення історичних подій, образів національних героїв, проблем свободи, гідності, відповідальності особистості перед суспільством. Водночас важливо уникати декларативності й нав'язування готових оцінок. Для практиканта постає методично важливе питання: як говорити з учнями про складні й болючі сторінки історії, зберігаючи педагогічний такт і повагу до різних точок зору?

Інклюзивний підхід у викладанні літератури передбачає врахування різних читацьких можливостей і досвідів учнів, створення умов для участі кожного в обговоренні художнього тексту. Педагогічна практика дає змогу майбутньому вчителю навчитися адаптувати завдання, використовувати різноманітні форми роботи та формувати атмосферу взаємної поваги й довіри в класі.

Отже, методика викладання української літератури під час педагогічної практики постає як багатовимірний процес, у якому поєднуються літературознавча теорія, дидактичні підходи й особистісна позиція вчителя. Саме в цій взаємодії формується професійна здатність майбутнього словесника вести учнів до глибокого розуміння художнього слова, культури й власної ідентичності.

Запитання до себе

Чи готовий(-а) я витримати паузу й не поспішати з готовою відповіддю?

Зупинись і переосмисли

Як оцінювати творчі роботи учнів так, щоб не знецінити їхню індивідуальність?

Українська література – це простір пам'яті, травми, боротьби, гідності. Вона неминує виводить учителя й учнів на розмову про національну та громадянську ідентичність. Але чи готовий до цієї розмови майбутній учитель?

Педагогічна практика швидко показує: цінності не засвоюються через декларації. Вони формуються через переживання, співпереживання, діалог. Саме тому робота з патріотичним потенціалом літератури вимагає не гучних слів, а делікатності й поваги до різних досвідів.

Інклюзивний підхід у літературній освіті додає ще один вимір діалогу:

- як почути кожного учня?
- як зробити урок безпечним простором для різних голосів?

Для практиканта це не теоретичне питання, а щоденна педагогічна реальність. Уміння адаптувати завдання, змінювати темп, добирати різні форми роботи – усе це стає показником професійної зрілості.

Отже, що таке урок української літератури під час педагогічної практики? Це не лише навчальне заняття. Це простір діалогу:

- між текстом і читачем,
- між учнем і вчителем,
- між минулим і сучасністю,
- між знанням і особистісним смислом.

Саме в цьому діалозі формується вчитель-словесник – не як виконавець програми, а як професійний співрозмовник культури.

Під час підготовки уроку літератури зверни увагу:

Чи передбачено простір для власної інтерпретації учнів?

Які відкриті запитання я поставлю?

Чи не «пояснюю» я текст замість того, щоб його обговорювати?

Зверни увагу

Якщо після уроку учні хоуть дочитати текст або сперечаються про нього – урок відбувся.

Рекомендовані цифрові ресурси для викладання українсько літератури

Національна електронна бібліотека України

→ тексти художніх творів: URL: <http://e-bookua.org.ua/>

→ для добору матеріалів: URL: <http://www.schoollife.org.ua/usi-uroky-zarubizhnoji-literatury/>

Електронна бібліотека «Українська література»

→ твори з коментарями та навчальними матеріалами: URL:

<https://ukrlib.com.ua>

Освітні відеоплатформи

→ відеолекції, інтерпретації текстів: URL:

<https://sites.google.com/view/smakolyky-do-urokiv-literatury/holovna>

→ для міжпредметної інтеграції: URL: <http://svitlit-kyiv.blogspot.com/>

ІНТЕГРАЦІЯ НА УРОЦІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ: МЕТОДИЧНА ДОЦІЛЬНІСТЬ І МЕЖІ ЗАСТОСУВАННЯ

🗨 Запитання до себе

Чи завжди інтегрований урок є кращим за традиційний?

5.1. Коли інтеграція є методично доцільною?

Інтегрований урок – це форма організації навчання, у межах якої навчальний матеріал з української мови чи літератури поєднується зі змістом інших освітніх галузей (історії, мистецтва, громадянської освіти, зарубіжної літератури, медіаграмотності тощо) з метою формування цілісного світогляду учнів і розвитку ключових компетентностей. Для майбутнього вчителя-словесника інтеграція означає не механічне додавання іншого предмета, а смислове поєднання змісту, що дозволяє глибше розкрити мовне або літературне явище. Подібно до цифрових інструментів, міжпредметні зв'язки не є самоціллю. Вони покликані підсилювати мовну й літературну діяльність учнів, розширювати смислове поле теми, але не розмивати її предметної основи.

Принципи інтегрованого навчання включають:

- ✓ Міждисциплінарний підхід – інтеграція двох або більше предметів у межах одного уроку.
- ✓ Комбінування навичок – розвиток критичного мислення, творчого підходу, співпраці та комунікації через різні дисципліни.
- ✓ Практичність знань – акцент на тому, як теоретичні знання застосовуються у реальному житті.

Учні 5–9 класів перебувають на етапі інтенсивного розвитку абстрактного мислення, здатності до аналізу та інтерпретації тексту, формування власної позиції. Саме в цей період особливо ефективним є інтегроване навчання, яке сприяє:

- ✓ розвитку метапредметного мислення;
- ✓ умінню встановлювати причинно-наслідкові зв'язки;
- ✓ аналізу текстів різних типів і жанрів;
- ✓ формуванню навичок аргументованого висловлювання.

Інтеграція підвищує мотивацію до навчання завдяки практичній та світоглядній значущості змісту, адже учень бачить, як мовні явища функціонують у культурному, історичному й соціальному контекстах.

Водночас інтеграція є педагогічно виправданою лише за певних умов. Вона доцільна, якщо:

- тема має виражений комунікативний, культурний або історичний потенціал;
- якщо художній твір чи мовне явище потребує міждисциплінарного тлумачення;

- якщо поєднання змісту поглиблює розуміння матеріалу, а не перевантажує його;
- якщо інтеграція сприяє формуванню ключових компетентностей і не порушує логіки системного вивчення предмета.

У курсі української мови найбільш доцільними для інтеграції є теми, що безпосередньо пов'язані з комунікативною практикою та культурним контекстом:

Текст і його ознаки – інтеграція з історією, літературою, медіаосвітою;

Стилі мовлення – інтеграція з природничими й суспільними дисциплінами;

Фразеологія – інтеграція з культурологією, історією, літературою;

Пряма і непряма мова – інтеграція з журналістикою, громадянською освітою;

Складне речення – інтеграція з аналізом публіцистичних та історичних текстів.

Опрацювання цих тем у міжпредметному контексті розвиває критичне мислення, уміння аргументувати позицію, аналізувати інформацію та створювати власні висловлювання.

Інтеграція в курсі української літератури має особливий потенціал, оскільки художній твір є синтетичним явищем культури. У ньому поєднуються історичні реалії, філософські ідеї, морально-етичні проблеми, мовностилістичні особливості та міжкультурні зв'язки. Саме тому інтегровані уроки літератури є ефективним засобом формування світоглядної, культурної та громадянської компетентностей.

Методична доцільність інтеграції літератури визначається кількома чинниками.

По-перше, історико-культурною зумовленістю художнього тексту. Вивчення творчості письменника потребує звернення до історичних подій, суспільних процесів і культурних явищ епохи. Наприклад, аналіз творів про визвольну боротьбу логічно поєднується з матеріалом з історії України.

По-друге, міжкультурним діалогом. Українська література розвивається в контексті світової, тому порівняльний аналіз творів українських і зарубіжних авторів формує глобальне культурне мислення.

По-третє, взаємодією літератури з мистецтвом. Інтеграція з музикою, образотворчим мистецтвом, театром поглиблює емоційне сприйняття твору й розвиває естетичний смак.

По-четверте, виховним потенціалом літератури. Художні тексти порушують морально-етичні проблеми, що створює підстави для інтеграції з громадянською освітою.

По-п'яте, мовностилістичним аналізом. Поєднання літературного й мовного компонентів сприяє глибшому розумінню образності, індивідуального стилю автора та функціонування мовних засобів.

Водночас інтеграція уроків літератури, як і мовних занять, потребує дотримання принципу змістової доцільності: вона має поглиблювати інтерпретацію твору, а не підміняти літературний аналіз другорядною інформацією.

Інтеграція мови й літератури як філологічна єдність.

Мова і література становлять єдиний філологічний простір: мова є матеріалом художнього твору, а література – сферою її функціонування. Тому інтеграція між цими курсами є природною і методично виправданою.

Вагомим методичним аспектом є визначення перспективних методів і прийомів навчання, а також добір відповідного дидактичного матеріалу для інтегрованих уроків. Вправи, що застосовуються на уроках мови, мовлення й літератури, здебільшого мають зіставний і творчий характер, тоді як тренувальні завдання майже не використовуються. Під час інтегрованого уроку здійснюються різні види аналізу тексту: змістовий, мовний, літературознавчий, стилістичний, типологічний, жанровий, композиційний тощо. Одним із способів ефективної інтеграції на таких уроках є використання вдало дібраних інформативно наповнених дидактичних текстів які дають змогу висвітлити спільний для двох предметів навчальний матеріал. Аналіз тексту потребує від учителя чіткого керівництва послідовними діями учнів, а від школярів – значної розумової активності, що ґрунтується на знанні системи мови, необхідному для визначення стильової, типологічної та жанрової належності висловлювання, а також на володінні літературознавчими поняттями, потрібними для розуміння мистецтва слова, змісту художнього твору, його жанрових і стилістичних особливостей. Такий підхід формує мовно-літературну компетентність і забезпечує глибше розуміння тексту.

Підготовка до інтегрованих уроків мови, мовлення і літератури передбачає: аналіз програм і календарного планування з визначених предметів; зіставлення матеріалу цих дисциплін для виділення тем, близьких за змістом або метою застосування, для визначення їх спільності з метою одночасного опрацювання; формулювання теми (часто інтегрована тема дещо відрізняється від визначення пропонованого програмами різних предметів); визначення дидактичних цілей, мети та завдань уроку, добір дидактичного матеріалу, ТЗН; відповідно до поставленої мети вибір ефективних методів і прийомів навчальної діяльності учнів з урахуванням їхніх психолого-вікових особливостей, рівня підготовки; обмірковування і побудова структури уроку з активним впровадженням пізнавальної розвивальної самостійної роботи учнів; чітке визначення часу (доцільно використовувати спарені уроки не частіше разу на два тижні); ефективне проведення уроку з обов'язковою реалізацією триєдиної мети, що поєднує вивчення навчальних предметів.

5.2. Ризики та обмеження інтеграції

ПОЗАКЛАСНА ТА ВИХОВНА РОБОТА СЛОВЕСНИКА

Нормативний коментар.

Позакласна діяльність з української мови і літератури в основній школі є важливим складником цілісного мовно-літературного розвитку учнів і водночас простором професійного становлення вчителя-словесника. Саме тут навчальний предмет виходить за межі уроку, а слово постає не лише як об'єкт вивчення, а як засіб самовираження, культурної ідентифікації, творчої комунікації.

Рефлексивний коментар.

Для тебе позакласна робота – це своєрідна «лабораторія педагогічного експерименту», де можна перевірити власні методичні ідеї, спостерегти за неформальною взаємодією з учнями, навчитися гнучко реагувати на їхні інтереси та потреби.

Під час педагогічної практики важливо пам'ятати: робота вчителя української мови і літератури не обмежується проведенням уроків. Саме в позакласній та виховній діяльності ти маєш можливість побачити учня поза формальними рамками навчального заняття, налагодити довірливу взаємодію й відчутти справжній виховний потенціал слова.

Насамперед сприймай позакласну роботу не як додаткове навантаження, а як простір педагогічної свободи. На відміну від уроку, тут участь учнів ґрунтується на добровільності, а отже, потребує від учителя особливої мотиваційної стратегії. Продумуючи форму позакласної діяльності, постав собі запитання: чим це може бути цікаво саме цим учням, які їхні потреби, інтереси, творчі схильності?

6.1. Організація позакласної діяльності: практичні орієнтири

Організовуючи позакласну роботу в 5–9 класах, варто пам'ятати, що її ефективність значною мірою залежить від добровільності участі учнів, урахування їхніх вікових та індивідуальних особливостей, а також від того, наскільки обрана форма діяльності є для них зрозумілою, цікавою й посилюююю. Позакласні заходи не мають дублювати урок, проте бажано, щоб вони опиралися на програмовий матеріал і розширювали його в практичному або творчому вимірі.

У шкільній практиці використовуються різні форми позакласної діяльності: масові заходи (тижні української мови і літератури, літературні свята, конкурси читців, мовні вікторини), групові форми роботи (гуртки, читацькі клуби, творчі й проєктні об'єднання), а також індивідуальна робота з учнями (підготовка до конкурсів, олімпіад, виконання творчих завдань). Під час педагогічної практики доцільно обирати такі форми, які можна реалізувати в обмежений час і за наявних ресурсів школи.

Звертаючись до вікової специфіки, практикантові варто врахувати, що у 5–6 класах учні охоче залучаються до ігрових, інтерактивних і колективних форм діяльності, які викликають емоційний відгук і підтримують інтерес до предмета. У 7–9 класах ефективнішими стають форми, що дають змогу висловлювати власну думку, дискутувати, аналізувати тексти, працювати над проектами й медіапродуктами. Саме тут позакласна діяльність може стати простором розвитку критичного мислення та мовленнєвої самостійності учнів. Пам'ятай, що головна мета таких заходів — не демонстрація організаційних здібностей учителя, а створення позитивного емоційного досвіду взаємодії учнів із мовою і літературою. Залучай учнів до підготовки заходів. Довіряй їм виконання окремих завдань, давай можливість проявити ініціативу. Такий підхід сприяє розвитку відповідальності, формує відчуття причетності й підвищує мотивацію до участі.

Під час проходження педагогічної практики здобувач освіти може долучатися до позакласної діяльності в різних ролях — від спостерігача до співорганізатора або ініціатора окремого заходу. Плануючи участь у позакласній роботі, практикантові варто заздалегідь узгодити свої дії з учителем-наставником, чітко визначити мету заходу, очікувані результати та власну зону відповідальності. Важливо також передбачити час для підбиття підсумків і аналізу проведеної роботи.

Оцінюючи результати позакласної діяльності, доцільно звертати увагу не лише на зовнішню організацію заходу, а передусім на рівень залученості учнів, їхню активність, зацікавленість і готовність до співпраці. Для студента-практиканта важливим є усвідомлення того, які педагогічні рішення сприяли успіху заходу, а які потребують доопрацювання.

Зверни увагу

Не намагайся зробити «ідеальний» захід. Краще обери просту форму, але дай учням можливість говорити, діяти й проявляти ініціативу. Плануй позакласну діяльність так, щоб кожен учень відчув: українська мова і література — це не лише навчальний предмет, а жива частина його власного життя.

Зупинись і переосмисли

Чи відчували учні, що цей захід створений разом із ними, а не лише для них?

Яку роль я взяв(-ла) на себе — керівника, організатора, партнера?

Чи був у мене план «Б» на випадок, якщо щось піде не за сценарієм?

Що найбільше зацікавило учнів?

У який момент вони були найактивнішими?

Яке моє педагогічне рішення виявилось найбільш вдалим?

Зверни увагу

Позакласна діяльність — це можливість спробувати себе як учителя без жорстких часових рамок уроку. Саме тут формується відчуття педагогічного партнерства й упевненість у власному професійному голосі.

6.2. Виховна робота мовно-літературного спрямування

Плануючи виховні заходи, чітко визначай їхню виховну мету. Запитай себе: які цінності я хочу актуалізувати, який досвід отримають учні, що для них буде справді важливим? Уникай моралізаторства й надмірної декларативності. Ефективне виховання ґрунтується на емоційному переживанні, співпереживанні та особистісному залученні.

Пам'ятай про виховний потенціал української мови і літератури у формуванні національної та громадянської ідентичності. Працюючи з текстами, темами історичної пам'яті, культури, свободи й гідності, дотримуйся педагогічного такту, поважай різні погляди учнів і створи безпечний простір для висловлення думок.

Особливу увагу приділяй роботі з обдарованими учнями. Спостерігай за їхніми інтересами, підтримуй ініціативи, заохочуй участь у конкурсах, проєктах, творчих заходах. Водночас пам'ятай, що обдарованість може проявлятися по-різному, і твоя роль полягає не лише в підтримці яскравих досягнень, а й у створенні умов для поступового розвитку потенціалу кожної дитини.

Поради на щодень:

- Плануй позакласну й виховну роботу завчасно, узгоджуючи її з учителем-наставником.
- Будь відкритим до діалогу з учнями й колегами, не бійся просити поради.
- Фіксуй власні спостереження та висновки у щоденнику практики — вони стануть основою для професійної рефлексії.
- Пам'ятай, що твій особистий приклад, мовлення, ставлення до слова мають не менший виховний вплив, ніж будь-який захід.

Отже, позакласна та виховна робота під час педагогічної практики — це можливість для тебе як майбутнього вчителя-словесника проявити себе не лише як фахівця, а як особистість, здатну надихати, підтримувати й вести учнів у світ культури, мови та цінностей. Саме тут формується твій власний педагогічний стиль і розуміння того, ким ти хочеш бути для своїх вихованців.

Рекомендовані цифрові ресурси для позакласної та виховної роботи

Створення інфографіки за допомогою Canva, Piktochart, GammaAI, Gemini та ChatGPT URL: <https://www.youtube.com/live/R2DHuHuBxDY?si=FhxnaUxQXWfErc4D>

Штучний інтелект в освіті: використання сервісу Diffit у щоденній роботі вчителя URL: https://www.youtube.com/live/HqOUo_gIcnU?si=wJSNE3F_euEn6GsL

Можливості сервісу Canva в роботі класного керівника: ідеї та практика URL: https://www.youtube.com/live/dHv3jrdUhEM?si=rRXEL5-GGHxN4_WV

ПЕДАГОГІЧНА РЕФЛЕКСІЯ ТА ПРОФЕСІЙНЕ
САМООЦІНЮВАННЯ**Нормативний коментар.**

Розділ окреслює концептуальні засади педагогічної практики майбутнього вчителя-словесника в умовах Нової української школи, визначає її роль у формуванні професійних компетентностей, інтеграції теорії й практики, педагогіки партнерства, рефлексії та дотримання принципів академічної доброчесності й педагогічної етики.

Рефлексивний коментар.

Розділ спонукає до усвідомлення значення педагогічної практики як простору професійного становлення, самопізнання й розвитку творчої автономії майбутнього вчителя. Він підкреслює важливість рефлексії, етичності та гнучкості педагога.

Педагогічна практика не завершується останнім проведеним уроком чи виховним заходом. Її справжній результат проявляється у здатності майбутнього вчителя осмислити власний досвід, виявити закономірності професійної діяльності та окреслити перспективи подальшого розвитку. Саме тому педагогічна рефлексія та професійне самооцінювання розглядаються як необхідні складники становлення вчителя української мови і літератури.

У сучасній педагогічній теорії рефлексія трактується як здатність особистості аналізувати власні дії, переживання й результати діяльності з метою їх удосконалення. Для майбутнього вчителя рефлексія є не лише інструментом самоаналізу, а й умовою професійної відповідальності: уміння поставити собі запитання *чому я вчинив саме так і який вплив це мало на учнів*.

7.1. Рефлексія як складник професійного зростання

Теорія педагогічної рефлексії ґрунтується на ідеях суб'єктності, діяльнісного підходу та безперервного професійного розвитку. Рефлексивна позиція вчителя передбачає здатність виходити за межі безпосередньої педагогічної ситуації, аналізувати її з позиції учня, колеги, спостерігача. Саме в процесі педагогічної практики майбутній учитель уперше стикається з необхідністю такого «подвійного бачення» власної діяльності.

Рефлексивний щоденник є одним із ключових інструментів розвитку рефлексивного мислення. Його ведення сприяє фіксації педагогічних ситуацій, емоційних реакцій, труднощів і знахідок, що виникають у процесі практики. Водночас важливо усвідомлювати, що рефлексивний щоденник не є простим описом подій. Він передбачає аналітичний компонент — пошук причин успіхів і невдач,

осмислення власних педагогічних рішень, формулювання висновків. Для практиканта це своєрідна розмова із самим собою як майбутнім професіоналом.

Ефективним інструментом рефлексивного аналізу педагогічної діяльності є SWOT-аналіз, який дозволяє систематизувати сильні й слабкі сторони професійної діяльності, визначити можливості для розвитку та потенційні ризики. Застосування цього методу під час практики допомагає майбутньому вчителю перейти від інтуїтивної оцінки власної роботи до структурованого осмислення професійного досвіду.

7.2. Самооцінювання результатів практики

Професійне самооцінювання є важливим компонентом формування відповідальної педагогічної позиції. У сучасній освітній парадигмі самооцінювання розглядається як здатність суб'єкта навчання адекватно оцінювати рівень сформованості власних компетентностей і готовність до подальшого професійного розвитку. Для здобувача освіти це означає усвідомлення не лише досягнень, а й меж власних можливостей на певному етапі професійного становлення.

Матриця досягнення компетентностей дозволяє співвіднести результати педагогічної практики з вимогами освітньо-професійної програми та стандартами підготовки вчителя. Використання такої матриці сприяє формуванню навички доказового самооцінювання, коли висновки ґрунтуються не на суб'єктивних враженнях, а на конкретних показниках діяльності.

Індивідуальна траєкторія професійного розвитку постає як результат рефлексивного узагальнення досвіду педагогічної практики. Вона передбачає визначення пріоритетних напрямів саморозвитку, вибір форм підвищення кваліфікації, окреслення коротко- й довгострокових професійних цілей. У цьому контексті практика виконує акмеологічну функцію, створюючи умови для проєктування власного професійного майбутнього.

Відтак, педагогічна рефлексія та професійне самооцінювання завершують цикл педагогічної практики, перетворюючи її результати на усвідомлений професійний досвід. Саме завдяки рефлексії майбутній учитель української мови і літератури набуває здатності не лише діяти, а й осмислювати власну діяльність, бачити в ній ресурс для самовдосконалення й професійної самореалізації.

Що мені вдалося найкраще?

Що мені вдалося найкраще?

У чому я відчував(ла) найбільші труднощі?

Які педагогічні рішення були вдалими?

Що я змінив(ла) в своїй роботі?

— Які компетентності потребують подальшого розвитку?

ІНКЛЮЗІЯ І БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПОЗИЦІЯ ВЧИТЕЛЯ-СЛОВЕСНИКА

Нормативний коментар.

У контексті цього посібника інклюзивна освіта розглядається не лише як система підтримки учнів з особливими освітніми потребами, а як ціннісний і методичний принцип, що визначає стиль взаємодії вчителя з усіма учнями.

Рефлексивний коментар.

Педагогічна практика є тим етапом, на якому майбутній учитель уперше запитує себе: чи справді мій урок доступний для кожного?

8.1. Інклюзія та безбар'єрність у практиці вчителя-словесника

Сучасна школа дедалі виразніше постає як простір різноманітності – мовної, культурної, когнітивної, емоційної. Під час педагогічної практики майбутній учитель-словесник швидко усвідомлює: у класі немає «середнього» учня. Є діти з різним темпом навчання, різним досвідом, різними освітніми потребами. Саме тому інклюзія та безбар'єрність у навчанні перестають бути окремим напрямом освітньої політики і стають щоденною педагогічною реальністю.

Інклюзія в освіті ґрунтується на ідеї рівного доступу до якісного навчання незалежно від індивідуальних особливостей дитини. Принципи безбар'єрності передбачають усунення не лише фізичних, а й психологічних, мовних, комунікативних і методичних бар'єрів, що можуть ускладнювати навчання.

Для вчителя української мови і літератури це означає переосмислення власної педагогічної ролі. Учитель-словесник працює зі словом – основним інструментом мислення і комунікації. Водночас саме слово може стати бар'єром, якщо воно надто складне, абстрактне або подане без урахування вікових і когнітивних можливостей учнів. Тому інклюзивна педагогічна позиція передбачає уважність до того, як, для кого і з якою метою організовується навчальна діяльність.

Зверни увагу

Інклюзія – це не зниження вимог, а варіативність шляхів досягнення навчальних результатів.

Учні середньої школи перебувають у складному періоді розвитку, що поєднує інтенсивні когнітивні, емоційні та соціальні зміни. У цьому віці особливо загострюється чутливість до оцінювання, порівняння з іншими, відчуття успіху або неуспіху. Для учнів з особливими освітніми потребами ці виклики можуть бути ще більш відчутними.

У процесі педагогічної практики майбутньому вчителеві важливо спостерігати за тим, як різні учні реагують на навчальні завдання, темп уроку, способи пояснення

матеріалу. Саме ці спостереження стають основою для усвідомленого застосування інклюзивних методичних прийомів.

Інклюзивне навчання в 5–9 класах передбачає:

- чітку структуру уроку з прогнозованими етапами;
- зрозумілі інструкції, подані в доступній формі;
- поєднання різних каналів сприйняття інформації (слово, зображення, дія);
- створення безпечного психологічного середовища, у якому помилка розглядається як ресурс навчання.

8.2. Методичні прийоми дотримання принципів безбар'єрності на уроках мови і літератури

Реалізація принципів безбар'єрності в навчанні української мови і літератури ґрунтується на доборі таких методичних прийомів, які забезпечують доступність змісту й активну участь кожного учня.

Доцільним є використання диференційованих завдань, які дозволяють учням працювати на різному рівні складності, не порушуючи цілісності уроку. Наприклад, під час аналізу художнього тексту одні учні можуть працювати з ключовими образами, інші – з деталями або власною інтерпретацією прочитаного.

Важливим прийомом є візуалізація навчального матеріалу: схеми, таблиці, опорні конспекти, ментальні карти допомагають учням краще структурувати інформацію. Для уроків мови це особливо актуально під час пояснення граматичних явищ, а для літератури – під час аналізу сюжетних ліній і образної системи твору.

Ефективною є також організація роботи в малих групах і парах, що сприяє соціальній взаємодії, взаємопідтримці та розвитку комунікативних умінь. Для учнів з труднощами навчання така форма роботи знижує рівень тривожності й підвищує мотивацію.

Під час оцінювання результатів навчання важливо застосовувати принципи формульованого оцінювання, орієнтованого на індивідуальний прогрес учня. Коментарі, рекомендації, підкреслення успіхів мають більший педагогічний ефект, ніж формальне фіксування помилок.

Рекомендовані цифрові ресурси для супроводу практики

Офіційний портал інклюзивної освіти України 🗺 URL:

<https://ircenter.gov.ua/>

- нормативні документи, методичні рекомендації, роз'яснення щодо організації інклюзивного навчання
- доцільний для орієнтації в законодавчому та методичному забезпеченні інклюзії

Платформа «Безбар'єрна Україна» 🗺 URL: <https://rcbu.org.ua/>

- матеріали з формування культури безбар'єрності, освітні та просвітницькі проекти
- корисна для осмислення безбар'єрності як суспільної та педагогічної цінності

Ресурсний центр підтримки інклюзивної освіти 🗺

URL: <https://rcpio.ippo.kubg.edu.ua/>

- матеріали для вчителів, батьків, асистентів учителя
- доцільний для розуміння міждисциплінарної співпраці в інклюзивному класі

Цифрові інструменти універсального дизайну навчання (UDL) 🗺 URL:

Універсальний дизайн в освіті: посібник: <https://center-prpp.ck.ua/wp-content/uploads/2021/07/UniversalniyDizain.pdf>

- принципи адаптації навчальних матеріалів для різних освітніх потреб
- корисні для планування безбар'єрних уроків української мови і літератури

ДОДАТКИ

ДОРОЖНЯ КАРТА СТУДЕНТА-ПРАКТИКАНТА

Виробнича (педагогічна) практика з української мови і літератури

Педагогічна практика – це не хаотичний набір завдань. Це маршрут. Ця дорожня карта допоможе тобі не загубитися в процесі, бачити логіку кожного етапу й усвідомлювати, для чого саме ти виконуєш ту чи іншу дію.

● ЕТАП 1. ВХІД У ПРАКТИКУ: ОРІЄНТАЦІЯ

Твій перший крок – зорієнтуватися.

На цьому етапі ти:

- ✓ береш участь у настановній конференції;
- ✓ отримуєш направлення на базу практики, щоденник, програму та методичні рекомендації;
- ✓ проходиш інструктаж із техніки безпеки (обов'язково ставиш підпис у журналі з техніки безпеки);
- ✓ усвідомлюєш мету, завдання й вимоги до результатів практики.

● ЕТАП 2. ЗНАЙОМСТВО З ШКОЛОЮ: СПОСТЕРІГАЮ Й АНАЛІЗУЮ

Твоя мета: побачити школу як живу систему.

Твої завдання:

- ✓ ознайомитися з правилами внутрішнього розпорядку школи;
- ✓ вивчити матеріально-технічне забезпечення кабінетів української мови та літератури;
- ✓ проаналізувати розклад уроків, календарне, тематичне та поурочне планування вчителів;
- ✓ ознайомитися з планом виховної роботи класного керівника;
- ✓ з'ясувати зміст і правила ведення шкільної педагогічної документації.

● ЕТАП 3. ПЕРШІ ПРОФЕСІЙНІ КРОКИ: ПЛАНУЮ Й ПРОБУЮ

Твоя мета: перейти від спостереження до дії.

На цьому етапі ти:

- ✓ плануєш уроки на період практики;
- ✓ розробляєш і проводиш пробні уроки;
- ✓ розробляєш та віддаєш на перевірку вчителю-наставнику і методисту з фаху розгорнуті плани-конспекти залікових уроків;
- ✓ проводиш пробні та 2 залікові аспектні уроки з української мови;
- ✓ проводиш пробні та 2 залікові уроки з української літератури;
- ✓ проводиш 1 заліковий інтегрований урок.

● ЕТАП 4. РЕФЛЕКСІЯ: ДИВЛЮСЯ НА УРОК ЗБОУ

Твоя мета: навчитися аналізувати педагогічну діяльність.

Ти:

- ✓ аналізуєш власні уроки;
- ✓ відвідуєш і аналізуєш уроки вчителів і інших практикантів;
- ✓ заповнюєш діагностичну карту самоаналізу одного залікового уроку.

● ЕТАП 5. ПОЗАКЛАСНИЙ ПРОСТІР: ВЧИТЕЛЬ ПОЗА УРОКОМ

Школа – це більше, ніж урок.

Ти:

- ✓ відвідуєш і аналізуєш позакласні заходи;
- ✓ готуєш і проводиш позакласне заняття з фаху;
- ✓ береш участь у виховній роботі класу;
- ✓ готуєш і проводиш виховне заняття (захід);
- ✓ спостерігаєш за учнями під час різних видів діяльності.

⊙ ЕТАП 6. СПОСТЕРЕЖЕННЯ Й РОЗУМІННЯ УЧНЯ

Твоя мета: побачити в учневі особистість.

Твої дії:

- ✓ ведеш педагогічні спостереження за класом і окремими учнями;
- ✓ складаєш психолого-педагогічну характеристику учня;
- ✓ аналізуєш навчальну мотивацію, поведінку, комунікації.

⚙ ЕТАП 7. СТВОРЕННЯ ДИДАКТИЧНОГО ПРОСТОРУ

Твоя мета: створити власний педагогічний інструментарій.

Під час практики ти:

- ✓ виготовляєш дидактичні матеріали та засоби наочності;
- ✓ добираєш навчально-методичні матеріали до уроків, зокрема дистанційних.

● ЕТАП 8. ПІДСУМОК І ПРОФЕСІЙНЕ САМООСМИСЛЕННЯ

Твоя мета: зібрати досвід у цілісну картину.

Ти:

- ✓ оформлюєш звітну документацію;
- ✓ ведеш і здаєш щоденник практики;
- ✓ готуєш звіт-самоаналіз;
- ✓ береш участь у заключній конференції;
- ✓ захищаєш результати практики в університеті.

📌 Пам'ятай

Ця дорожня карта – не про «встигнути все». Вона – про усвідомлено пройти шлях.

📁 ПОРТФЕЛЬ (ТЕКА) СТУДЕНТА-ПРАКТИКАНТА

Що саме підтверджує твій педагогічний досвід?

Педагогічна практика минає швидко. Але її результати мають залишитися — у документах, текстах, роздумах. Портфель студента-практиканта — це не просто тека зі звітами. Це твій професійний слід.

Що входить до портфеля?

5. Щоденник студента-практиканта

Щоденник фіксує:

- терміни проходження практики;
- індивідуальний графік роботи;
- усі види діяльності (уроки, спостереження, підготовка матеріалів, заходи);
- оцінки методистів і вчителів.

6. Плани-конспекти і записки до уроків

Доказ твоєї методичної готовності

У портфелі мають бути:

- 2 розгорнуті плани-конспекти аспектичних записок до уроків з української мови;
- 2 розгорнуті плани-конспекти записок до уроків з української літератури;
- 1 розгорнутий план-конспект інтегрованого уроку.

7. Навчально-методичні матеріали до уроків

Твій особистий педагогічний інструментарій

До портфеля додаються:

- дидактичні матеріали;
- роздаткові картки;
- презентації;
- наочність, створена або адаптована тобою.

8. Методична розробка позакласного заходу

Твій вихід за межі уроку

Документ відображає:

- мету і завдання позакласного заходу;
- форму й методи роботи;
- сценарій або поетапний опис;
- очікувані результати.

9. Психолого-педагогічна характеристика учня

Уміння бачити особистість

Характеристика має показати:

- здатність спостерігати;
- уміння аналізувати поведінку й навчальну діяльність;
- педагогічну етику та коректність висновків.

10. Діагностична карта самоаналізу записки до уроку

Точка професійної чесності

Цей документ засвідчує:

- уміння критично оцінювати власну діяльність;
- бачити сильні сторони й проблемні моменти;

– готовність до самовдосконалення.

1. Звіт -самоаналіз студента-практиканта Підсумок маршруту

Звіт дає змогу:

- узагальнити виконану роботу;
- виокремити найбільш значущі досягнення;
- сформулювати професійні висновки й перспективи.

Важливі вимоги до портфеля

- ✓ уся документація ведеться українською мовою;
- ✓ матеріали мають бути акуратно оформлені та зброшуровані (див. Додаток «Зразки оформлення звітної документації»);
- ✓ портфель подають на перевірку керівнику практики від факультету протягом 7 днів після завершення практики;
- ✓ оформлення портфеля триває впродовж усього періоду практики.

Портфель – це більше, ніж звіт і не лише підстава для оцінки. Це:

- твій перший професійний архів;
- матеріал для майбутніх співбесід;
- точка відліку педагогічного зростання.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗАЛІКОВОГО УРОКУ

Критерії оцінювання залікового уроку	о-б
<p>Заліковий урок, оцінений у 6 балів, повністю відповідає сучасним дидактичним вимогам і демонструє високий рівень професійної готовності здобувача освіти до самостійної педагогічної діяльності. Навчальна мета уроку чітко сформульована, дидактично коректна, узгоджена з чинною навчальною програмою та реалізується через систему логічно пов'язаних завдань, орієнтованих на діяльність учнів. Структура уроку є внутрішньо цілісною, методично вмотивованою й водночас гнучкою; практикант доцільно коригує перебіг уроку відповідно до навчальної ситуації, зберігаючи логіку й оптимальний темп.</p> <p>Навчальна діяльність організована таким чином, що учні виступають активними суб'єктами освітнього процесу: вони залучені до продуктивного говоріння, письма, аналізу, обговорення, роботи в парах і групах. Завдання мають чітко окреслену предметну та комунікативну спрямованість, відповідають віковим і пізнавальним можливостям учнів, сприяють формуванню мовленнєвої або читацької компетентності. Робота з помилками здійснюється системно, з орієнтацією на усвідомлення, корекцію та попередження типових труднощів.</p> <p>Педагогічна комунікація вибудована на засадах суб'єкт-суб'єктної взаємодії, дотримано педагогічного такту, мовленнєвої культури й етичних норм. Освітнє середовище є безпечним і підтримувальним. Оцінювання має формувальний характер: учням зрозумілі критерії успіху, надається змістовний зворотний зв'язок, реалізуються елементи самооцінювання та рефлексії. Урок засвідчує цілісність методичного мислення та здатність практиканта усвідомлено проектувати й аналізувати власну педагогічну діяльність.</p>	<p>високий рівень 6</p>
<p>Заліковий урок, що відповідає достатньому рівню, загалом відповідає сучасним дидактичним вимогам і демонструє сформованість основних професійних умінь практиканта. Навчальна мета визначена коректно та здебільшого досягається, хоча не всі завдання безпосередньо працюють на її реалізацію. Структура уроку логічна, проте спостерігається нерівномірний розподіл часу або методична перевантаженість окремих етапів.</p> <p>Учні залучені до навчальної діяльності, однак активність має нерівномірний характер і не охоплює повною мірою весь клас. Переважає взаємодія «учитель – учні», тоді як взаємодія між самими учнями реалізується обмежено. Завдання мають предметну спрямованість, однак мовленнєва практика окремих учнів є недостатньою. Робота з помилками здійснюється ситуативно, без чітко вибудованої системи.</p> <p>Педагогічна комунікація коректна, атмосфера уроку доброзичлива, дисципліна підтримується переважно</p>	<p>достатній рівень 5</p>

<p>організаційними засобами. Оцінювання загалом обґрунтоване, однак формувальний компонент і підсумкова рефлексія представлені частково. Урок свідчить про достатній рівень професійної підготовки практиканта та наявність потенціалу для подальшого методичного вдосконалення.</p>	
<p>Заліковий урок, що відповідає середньому рівню, характеризується частковою сформованістю професійних умінь практиканта. Навчальна мета сформульована загально або формально, що ускладнює її реалізацію. Структура уроку нестабільна; окремі етапи не мають чіткої функціональної спрямованості, час використовується нераціонально.</p> <p>Навчальна діяльність учнів організована обмежено. Домінує пояснювально-репродуктивна модель роботи, активна мовленнєва участь учнів має епізодичний характер. Завдання не завжди відповідають віковим особливостям і навчальним цілям. Робота з помилками та оцінювання носять формальний характер, формувальне оцінювання майже не реалізується, рефлексія поверхова або відсутня.</p> <p>Педагогічна комунікація загалом коректна, однак практикант відчуває труднощі в управлінні темпом уроку, увагою та мотивацією учнів. Урок не забезпечує повною мірою досягнення запланованого навчального результату й потребує суттєвого методичного доопрацювання.</p>	<p><i>середній рівень 3-2</i></p>
<p>Заліковий урок, що відповідає початковому рівню, свідчить про методичну неготовність практиканта до самостійного проведення уроку. Навчальна мета відсутня або сформульована нечітко й не узгоджена зі змістом і видами діяльності. Логіка побудови уроку порушена, структура фрагментарна або хаотична, час використовується нераціонально.</p> <p>Учні здебільшого не залучені до навчальної діяльності, мовленнєва практика майже не організована. Завдання не мають чіткої предметної чи комунікативної спрямованості та не відповідають віковим можливостям учнів. Робота з помилками відсутня, оцінювання необґрунтоване або не здійснюється, зворотний зв'язок не надається.</p> <p>Педагогічна комунікація не забезпечує створення безпечного й підтримувального освітнього середовища. Урок не виконує освітньої функції та потребує повного методичного переосмислення і суттєвої допомоги з боку методиста або вчителя-наставника.</p>	<p><i>початковий рівень 0-1</i></p>

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ПОЗАКЛАСНОГО ЗАХОДУ

Критерії оцінювання позакласного заходу	0-4
Позакласний захід засвідчує високий рівень готовності здобувача освіти до самостійної виховної діяльності. Практикант	<i>високий рівень</i>

<p>чітко визначає форму, тему та мету заходу з урахуванням вікових особливостей і інтересів учнів, творчо моделює його структуру (сценарій), доцільно добирає зміст, що відповідає поставленим цілям і завданням. Він уміло прогнозує очікувані результати, обирає ефективні прийоми їх досягнення, творчо підбирає або самостійно створює необхідне обладнання та наочність.</p> <p>Реалізація розробленого плану відбувається на високому організаційному рівні: доречно застосовуються міжпредметні зв'язки, прийоми емоційного впливу й активізації мовленнєвої та розумової діяльності учнів, обґрунтовано використовуються технічні й мультимедійні засоби. Практикант демонструє розвинені комунікативні вміння, володіє культурою усного й писемного мовлення, педагогічним тактом і нормами етики, уміє діяти в публічній ситуації, застосовує прийоми активного слухання, своєчасно встановлює та підтримує зворотний зв'язок. Він ефективно залучає учнів до підготовки заходу, розподіляє ролі з урахуванням їхніх інтересів і можливостей, підтримує ініціативу й партнерську взаємодію. У самоаналізі виявляє здатність помічати організаційні й навчальні проблеми та знаходити шляхи їх розв'язання, адекватно оцінює результати власної діяльності.</p>	4
<p>Позакласний захід загалом відповідає поставленим виховним цілям і демонструє сформованість основних організаційних умінь практиканта. Мета, завдання й етапи заходу визначені правильно, проте окремі рішення щодо добору прийомів і матеріалів потребують удосконалення. План реалізується на належному рівні, хоча міжпредметні зв'язки та прийоми активізації діяльності учнів застосовуються не завжди впевнено. Мультимедійні засоби використовуються, однак не завжди повною мірою розкривають свій потенціал.</p> <p>Комунікативна взаємодія доброзичлива та коректна; практикант володіє літературним мовленням, дотримується педагогічної етики, переважно застосовує активне слухання та вміє встановлювати зворотний зв'язок. Він здатний залучати учнів до підготовки заходу й підтримувати їхню ініціативу, хоча іноді відчуває труднощі в організації спільної діяльності. Самоаналіз здійснюється загалом адекватно, однак шляхи подолання виявлених труднощів окреслюються не завжди впевнено.</p>	достатній рівень 3
<p>Позакласний захід середнього рівня характеризується частковою сформованістю умінь організації виховної діяльності. Практикант визначає мету й завдання заходу, однак відчуває значні труднощі в доборі ефективних прийомів і методів їх досягнення. Планування має фрагментарний характер, структура заходу не завжди логічно вибудована, зміст перевантажений або недостатньо пов'язаний із виховними цілями. Реалізація розробленого плану здійснюється на середньому рівні; міжпредметні зв'язки використовуються епізодично або формально. Прийоми активізації мовленнєвої та розумової</p>	середній рівень 2

<p>діяльності учнів застосовуються недостатньо, технічні й мультимедійні засоби використовуються фрагментарно або майже не використовуються. Комунікативні вміння сформовані на задовільному рівні: практикант не завжди дотримується педагогічного такту, має труднощі з управлінням увагою аудиторії, потребує допомоги в залученні учнів до підготовки й розподілу ролей. Аналіз власної діяльності поверховий, труднощі виявляються, але шляхи їх подолання визначаються непослідовно або неточно.</p>	
<p>Позакласний захід, що відповідає початковому рівню, свідчить про несформованість базових професійних умінь практиканта. Мета, завдання й етапи заходу визначаються нечітко або взагалі не усвідомлюються; добір змісту й прийомів є випадковим або здійснюється за готовими зразками без методичного осмислення. Реалізація плану має низький рівень організованості, міжпредметні зв'язки не встановлюються, прийоми активізації діяльності учнів не використовуються. Практикант не усвідомлює доцільності застосування технічних і мультимедійних засобів, обмежується мінімальними ресурсами. Комунікативні вміння розвинені слабо: мовлення містить значну кількість помилок, можливі порушення педагогічного такту й етики, увага аудиторії не утримується. Учні залучаються до заходу формально, ініціатива не підтримується. Аналіз власної діяльності неадекватний, труднощі не усвідомлюються або не пов'язуються з власними педагогічними діями.</p>	<p><i>початковий рівень</i> 0-1</p>

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВИХОВНОГО ЗАХОДУ

Критерії оцінювання виховного заходу	0 - 4
<p>Виховний захід спроектовано та проведено на високому методичному рівні з чітко визначеною виховною метою, яка відповідає віковим особливостям учнів 5-9 класів і завданням сучасного виховання. Зміст заходу є логічно структурованим, ціннісно насиченим, спрямованим на формування громадянської, національної, моральної або соціальної компетентностей учнів. Обрані форми та методи роботи є доцільними, різноманітними, інтерактивними й забезпечують активну участь більшості учнів. Практикант уміло організовує взаємодію, підтримує позитивний емоційний клімат, демонструє педагогічний такт, культуру мовлення та здатність до гнучкого реагування на педагогічні ситуації. Захід досягає поставленої виховної мети, викликає зацікавлення учнів і має чітко простежуваний виховний ефект.</p>	<p><i>високий рівень</i> 4</p>
<p>Виховний захід відповідає визначеній темі та загальним виховним завданням, мета сформульована коректно, але не завжди повною мірою реалізована. Зміст заходу загалом логічний і доступний для учнів відповідного віку, проте окремі етапи можуть бути</p>	<p><i>достатній рівень</i> 3</p>

<p>недостатньо взаємопов'язаними. Використані форми й методи роботи є переважно доцільними, однак рівень активності учнів є нерівномірним. Практикант дотримується педагогічної етики, здатний організувати клас і підтримувати робочий настрій, але потребує більшої впевненості та методичної гнучкості. Виховний вплив заходу є наявним, хоча потенціал теми реалізовано не повністю.</p>	
<p>Виховний захід має формальний характер: мета сформульована загально або нечітко, зв'язок між змістом заходу та виховними завданнями простежується частково. Структура заходу є спрощеною, використані методи переважно репродуктивні, що обмежує активну участь учнів. Практикант відчуває труднощі в організації взаємодії, керуванні увагою класу, підтриманні емоційного контакту з учнями. Виховний ефект заходу є недостатньо вираженим, а рефлексія результатів носить поверховий характер.</p>	<p><i>середній рівень</i></p> <p>2</p>
<p>Виховний захід не відповідає віковим особливостям учнів і завданням виховної роботи, мета відсутня або не усвідомлена практикантом. Зміст є несистемним, методи й форми роботи підібрані випадково або не забезпечують залучення учнів. Спостерігаються труднощі в організації класу, порушення педагогічного такту, недостатній рівень підготовленості практиканта. Захід не досягає виховної мети, не справляє позитивного впливу на учнів і потребує суттєвого методичного доопрацювання.</p>	<p><i>початковий рівень</i></p> <p>1</p>

ЗРАЗКИ ОФОРМЛЕННЯ ЗВІТНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ

Титульний аркуш звітної документації

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад
«Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»

Історико-філологічний факультет
Кафедра української філології і методики навчання фахових дисциплін

ЗВІТНА ДОКУМЕНТАЦІЯ

з виробничої (педагогічної з української мови і літератури) практики

здобувача першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 014 Середня освіта (Українська мова і література)
денної/заочної форми навчання

_____ (прізвище, ім'я, по батькові)

Курс _____ Група _____

База практики: _____
(повна назва закладу освіти)

Термін проходження практики:
з «» _____ 20__ р. по «» _____ 20__ р.

Керівник практики від університету: _____ (посада, ПІБ)

Учитель-наставник від бази практики: _____ (посада, ПІБ)

Одеса – 20__

Методична розробка залікового уроку / позакласного заходу

ПОГОДЖЕНО: _____

ПОГОДЖЕНО:

Учитель-наставник: _____

Методист з фаху: _____

МЕТОДИЧНА РОЗРОБКА

залікового уроку (або позакласного заходу)
з української мови / української літератури

Тема: _____

Клас: _____

Здобувач освіти:

_____

Курс _____ Група _____

Дата проведення: «__» _____ 20 р.

Одеса – 20__

Основні зауваги щодо підготовки й проведення уроку в сучасній школі

1. **Тема уроку** повинна відповідати навчальній програмі. Як свідчить практика, іноді вчителі, особливо при підготовці відкритих уроків, стараються сформулювати тему так, щоб вона вигідно звучала, ігноруючи вимоги Програми. Проте це є неприпустимо, оскільки Програма – загальнодержавний та загальнообов'язковий документ, що підлягає неухильному виконанню.

2. **Чітке визначення мети уроку.** Готуючись до уроку, вчитель повинен продумати кожен свій крок, вибрати ті форми і методи, які відповідають віковим особливостям дітей, індивідуальним особливостям класу, конкретному типу навчального закладу: ліцею, гімназії, школі з класами поглибленого вивчення предмета тощо. Чітко визначена мета уроку дає змогу здійснити цілеспрямований добір змісту, методів і видів діяльності. Метою навчання є не передача знань, а формування ключових і предметних компетентностей учнів, тобто здатності застосовувати знання, уміння, навички, цінності та ставлення в навчальних і життєвих ситуаціях. Триєдина мета уроку – це завчасно запрограмований вчителем результат, який повинен бути досягнутий ним і учнями в кінці уроку. Вона вміщує три аспекти: навчальний, розвивальний, виховний.

Навчальний аспект передбачає засвоєння учнями знань і способів дії з теми уроку. Плануючи його, доцільно визначити рівень навчальних досягнень, якого мають досягти учні (репродуктивний, конструктивний, творчий). Ключовими словами, що характеризують навчальний аспект є: «навчити», «розкрити», «показати», «ознайомити», «довести», «порівняти», «систематизувати», «узагальнити» тощо.

Розвивальний аспект спрямований на формування і розвиток умінь та навичок (мовленнєвих, мисленнєвих, комунікативних, читацьких), може реалізовуватися в межах одного уроку або серії занять. Він складається із кількох блоків: розвиток мовлення, мислення, сенсорної сфери. Ключовими словами є: «розвивати», «формувати», «практикувати» тощо.

Виховний аспект мети уроку повинен передбачати використання змісту навчального матеріалу, форм і методів навчання для формування і розвитку моральних, естетичних, патріотичних, екологічних та інших якостей особистості школяра. Ключове слово «виховувати».

У плані-конспекті уроку компетентнісні результати навчання доцільно оформлювати в окремому блоці – «Очікувані результати / Результати навчання». Вони відповідають логіці: знаю – розумію – вмію – застосовую – оцінюю.

Наприклад:

Після уроку учні зможуть:

- пояснювати мовне / літературне явище;
- застосовувати знання в практичних мовленнєвих ситуаціях;
- аргументовано висловлювати власну думку;
- працювати в парі та групі;
- оцінювати результати власної діяльності.

3. **Мета уроку** визначає його тип, а тип – структуру заняття. Треба пам'ятати, що тип уроку визначається метою. Досить часто спостерігається

невідповідність між поставленою метою, типом уроку та його структурою. Наприклад, на уроці узагальнення і систематизації взагалі відсутня систематизація в певній системі взаємозв'язків, а є лише повторення окремих фактів або дій у вигляді переліку. Особливо це стосується уроків, що проводяться у формі ігор, змагань тощо. Отже, мета уроку → тип уроку → структура уроку → розрахунок часу на різних етапах уроку. Оскільки мета уроків є різноманітною, різноманітними будуть і відповідно структури уроків. Це дасть можливість уникнути традиційного комбінованого типу уроку.

4. Оптимальний, обґрунтований вибір форм і методів проведення навчального заняття. В останній час «модним» стало проведення уроків у новій, нетрадиційній ігровій формі: урок-аукціон, урок-вікторина, урок-екскурсія (подорож), урок-диспут тощо. Звичайно, не можна стверджувати, що всі ці уроки апіорі є не ефективні. Проте деякі вчителі переоцінюють значення цієї форми до такого ступеня, що вона превалює над змістом, метою навчальної діяльності на уроці. Як свідчить практика, найрезультативнішим є той урок, на якому оптимально та раціонально підібрані навчальні форми і методи, поєднані традиційні та нетрадиційні підходи до проведення навчального заняття.

5. Раціональне і комплексне використання тих чи тих засобів навчання. Як свідчить практика, іноді вчителі надмірно захоплюються на уроці (особливо відкритому) різноманітними технічними засобами навчання, дидактичними матеріалами тощо, діючи за принципом: чим більше, тим краще. Це призводить до того, що за декораціями залишається не розкритою тема уроку. Застосування вчителем кожного засобу виправдано тоді, коли воно економить сили педагога та учня, час уроку, покращує сприйняття навчального матеріалу, дозволяє здійснити контроль за тим, що вивчено тощо, і, звичайно, коли застосування того чи іншого засобу навчання не є гіпертрофованим.

6. Продумування, передбачення «родзинки» уроку. Щоб навчальне заняття було цікавим для дітей, воно повинно містити таке, що викликає подив, захоплення, інтерес – одним словом те, що вони будуть пам'ятати, коли все інше забудеться. Це можуть бути цікаві факти або навіть нестандартні підходи до уже відомого.

7. Об'єктивне, справедливе оцінювання рівня навчальних досягнень учнів – це один із найважливіших складників сучасного уроку. Насамперед кожен учитель чітко має визначити мету оцінювання: навіщо потрібна оцінка. Зазвичай учителі відзначають, що оцінювання потрібне для того, щоб:

- визначити найкращих за досягненнями учнів;
- показати учням, як вони засвоїли матеріал;
- стимулювати мотивацію школярів до навчання і отримання знань;
- з'ясувати, чи є необхідність у додатковому навчанні або «перенавчанні» тощо.

СТРУКТУРНІ СХЕМИ ОСНОВНИХ ТИПІВ УРОКІВ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ

Урок вивчення нового матеріалу

I варіант

1. Перевірка домашнього завдання (як засвоєний матеріал, якість виконання вправ).
2. Підготовка учнів до сприйняття нового матеріалу (актуалізація опорних знань).
3. Повідомлення теми і мети уроку.
4. Пояснення вчителем нового матеріалу.
5. Вправи на закріплення одержаних знань.
6. Підсумки уроку (що вивчили на уроці).

II варіант

1. Перевірка домашнього завдання.
2. Повідомлення теми і мети уроку.
3. Розбір прикладів, пояснення на них мовного явища.
4. Робота учнів над висновками (або виведення правил).
5. Вправи на закріплення.
6. Завдання додому та інструктаж про виконання.

Урок формування умінь і навичок

1. Повідомлення мети майбутньої роботи, усвідомлення її учнями.
2. Відтворення теоретичних відомостей, застосування яких буде потрібним на уроці.
3. Виконання учнями вправ.
4. Перевірка якості самостійної роботи учнів.
5. Завдання додому (для роботи над подальшим закріпленням знань, формуванням умінь і навичок).
6. Підбиття підсумків уроку.

Урок повторення

1. Ознайомлення учнів із завданням уроку.
2. Повторення вузлових питань розділу (зв'язні відповіді учнів).
3. Усні й письмові вправи на матеріалі повторення.
4. Підсумки проведеної роботи.
5. Виставлення оцінок.
6. Завдання додому.

Урок узагальнення і систематизації вивченого

1. Перевірка домашнього завдання.
2. Повідомлення мети уроку.
3. Аналіз матеріалу з метою узагальнення вивченого.
4. Робота над висновком.
5. Вправи на застосування узагальнюючих визначень і правил.

6. Оголошення вчителем оцінок.
7. Завдання додому (з інструктажем).
8. Підсумки уроку.

Структура інтерактивного уроку

1. Мотивація (5% робочого часу).
2. Представлення теми та очікуваних навчальних результатів (Приблизно 5% часу).
3. Надання необхідної інформації (Приблизно 10% часу заняття).
4. Інтерактивна вправа – центральна частина заняття (як правило, 60% часу на уроці).
5. Підбиття підсумків, оцінювання результатів уроку (до 15% часу уроку)
6. Домашнє завдання та інструктаж до нього (5% часу).

Уроки аудіювання і читання

1. Вступне слово учителя (мотивація навчальної діяльності учнів).
2. Актуалізація опорних знань учнів (відомостей про мовленнєву діяльність і аудіювання (читання) як один з її видів).
3. Ознайомлення учнів з технологією аудіювання (читання).
4. Аудіювання (читання) тексту.
5. Робота з тестами.
6. Підсумки уроку.
7. Домашнє завдання.

Структура уроку вивчення нового матеріалу з української мови (Е. Палихата)

Тема. Записується тема уроку (без змін і власних доповнень) із календарного планування, який складено за програмою з української мови.

Мета. Ознайомити (навчити)... ;

розвивати ... ;

виховувати ... .

Тип уроку. Вивчення нового матеріалу

Обладнання. Таблиця «назва таблиці», картина (автор) «назва картини», роздавальний дидактичний матеріал (картки) та ін.

Перебіг уроку

1. Організаційний момент (або: Організація класу до уроку) (1 хв.).
  - 1.1. Перевірка наявності / відсутності учнів на уроці.
  - 1.2. Створення робочої атмосфери та налаштування учнів на навчальну діяльність (учитель організовує клас, забезпечує психологічну готовність учнів до уроку, актуалізує увагу та позитивну мотивацію).
2. Перевірка домашнього завдання (8-9 хв.).
  - 2.1. Перевірка домашньої вправи.
  - 2.2. Перевірка робіт, виконаних за картками.

2.3. Оцінювання знань, умінь і навичок учнів, мотивація навчальної діяльності.

3. Актуалізація опорних знань і життєвого досвіду (здійснюється через мовні спостереження, вправи, бесіду, мінітест або роботу з текстом) (4-5 хв.).

3.1. Бесіда за матеріалом, який є фундаментом, основою для вивчення нового матеріалу (наприклад, відбувається повторення теоретичного матеріалу про прикметник і дієслово перед вивченням дієприкметника) – (1-2 хв.).

3.2. Вправа, за допомогою якої учитель демонструє учням, яких знань їм бракує – (1-2 хв.) (підготовча вправа).

4. Повідомлення теми та мети уроку; мотивація навчальної діяльності (2 хв.).

4.1. Оголошення вчителем теми: учитель спільно з учнями формулює тему уроку, визначає навчальну мету та очікувані результати, ознайомлює з критеріями успіху, що підвищує усвідомленість навчальної діяльності.

4.2. Мотивація навчальної діяльності: учитель створює проблемну ситуацію, пропонує мовленнєве завдання, життєвий приклад або запитання, що спонукає учнів до пізнавальної активності, викликає інтерес до мовного явища.

5. Вивчення нового матеріалу (7 хв.). Учні ознайомлюються з новим мовним матеріалом через пояснення вчителя, спостереження над мовними явищами, роботу з підручником, таблицями, схемами, прикладами. Важливу роль відіграє залучення учнів до самостійних висновків.

5.1. *Сприймання і первинне усвідомлення нового матеріалу.* Пояснення вчителем нового матеріалу з використанням методів і прийомів, які відповідають матеріалу, що засвоюється:

- новий, невідомий учням матеріал подається за допомогою методу пояснення (розповідь, слово вчителя) та прийому наочності, зокрема таблиці;
- частково відомий учням матеріал, який вивчався у попередніх класах, засвоюється за допомогою методу евристичної бесіди та прийому наочності (заповнення пропусків у схемі/таблиці, самостійне формулювання правила за прикладами)
- робота з підручником (вивчення правил (спрацьовує зорова пам'ять), читання наведених прикладів, їх аналіз).

5.2. *Осмислення та узагальнення нового матеріалу* – поглиблення розуміння мовного явища, встановлення зв'язків між новими й раніше засвоєними знаннями, формулювання правил, узагальнень, висновків (прикладні завдань: Скласти алгоритм або пам'ятку: «Як визначити...», Завершити твердження: «Отже, ... використовується тоді, коли...», колективне формулювання правила або висновку, побудова схеми чи ментальної карти тощо).

6. Закріплення вивченого (виконання системи вправ) (15-17 хв.).

6.1. Первинне закріплення (учні виконують тренувальні вправи репродуктивного й частково продуктивного характеру, спрямовані на закріплення нового матеріалу в типових мовних ситуаціях). Виконання вправи за підручником, коментоване письмо чи інше завдання (тренувальні вправи: за зразком, за інструкцією, робота в парах: взаємоперевірка відповідей).

6.2. Застосування знань у мовленнєвій діяльності. Нові знання використовуються в комунікативно спрямованих завданнях: складанні

висловлювань, роботі з текстом, редагуванні, творчих і практичних вправах, що сприяє формуванню мовленнєвої компетентності.

6.3. Рефлексія та формувальне оцінювання. Учні аналізують власну навчальну діяльність, оцінюють досягнення, визначають труднощі й успіхи. Учителю надає зворотний зв'язок, здійснює формувальне оцінювання («Незакінчені речення»: *Сьогодні я дізнався(-лася)... Найскладнішим було... «Світлофор»*: зелений – зрозуміло, жовтий – є запитання, червоний – потребує допомоги. Самооцінювання за шкалою або чеклистом. Усний зворотний зв'язок учителя).

7. Домашнє завдання, інструктаж до його виконання (2-3 хв.). Домашнє завдання пояснюється з урахуванням рівня підготовки учнів, може мати диференційований або творчий характер, спрямований на подальше закріплення й застосування нового матеріалу.

8. Підсумок уроку (3 хв.). Узагальнюються ключові результати уроку, акцентується увага на практичній значущості засвоєного матеріалу.

8.1. Творче завдання – завершальна вправа, перевірка її виконання (можна із сигнальними картками).

8.2. Бесіда за вивченим (ставити конкретні запитання до вивченого матеріалу. Не допускати запитань типу: «Що ми сьогодні робили?», Ключове правило уроку – одним реченням. Практичний висновок: *Де це знання стане вам у пригоді?* та ін.).

8.3. Оцінювання знань, умінь і навичок учнів, мотивація оцінок.

Відзначимо, що оцінювання знань, умінь і навичок учнів не є етапом уроку і може бути лише компонентом таких етапів: перевірки домашнього завдання, закріплення вивченого або підсумку уроку.

Структура уроку літератури (традиційна)

1. Організаційний момент
2. Актуалізація опорних знань та життєвого досвіду
3. Оголошення теми та завдань уроку
4. Мотивація навчальної діяльності учнів
5. Вивчення нового матеріалу
6. Закріплення вивченого матеріалу
7. Підбиття підсумків уроку. Рефлексія
8. Домашнє завдання

5. Організаційний момент

Що тут має бути:

- привітання;
- перевірка готовності класу до уроку;
- створення робочої атмосфери.

Як це записувати в конспекті:

- коротко, без зайвих слів;
- 1–2 речення.

Приклад формулювання

Привітання. Перевірка присутніх. Налаштування учнів на роботу (позитивний емоційний контакт, увага до теми уроку).

6. Акт уалізація опорних знань та життєвого досвіду

Що тут доречно:

- запитання за попереднім матеріалом;
- коротка бесіда;
- асоціативний ряд;
- звернення до життєвого досвіду учнів.

У конспекті слід зазначити:

- які саме знання актуалізуються;
- яким методом (бесіда, мозковий штурм, робота з цитатою).

Приклад

Бесіда за питаннями:

- Що вам відомо про ...?
- Які риси героя вам запам'яталися?
- Асоціативна вправа «Образ».

7. Оголошення теми та завдань уроку

Що тут має бути:

- точна тема уроку (як у програмі/календарному плануванні);
- завдання уроку (що учні мають зрозуміти, усвідомити, навчитися).

Формулюючи завдання використовуйте слова «з'ясувати», «проаналізувати», «навчитися визначати».

Приклад

Тема уроку: ...

Завдання уроку:

- з'ясувати ...
- проаналізувати ...
- сформулювати вміння ...

8. Мотивація навчальної діяльності учнів

Що можна використати:

- проблемне запитання;
- цитату;
- життєву ситуацію;
- коротке відео або ілюстрацію;
- парадоксальний факт.

У конспекті потрібно:

- зазначити прийом мотивації;
- сформулювати проблему або питання.

Приклад

Проблемне запитання: «Чи може герой бути негативним і водночас викликати співчуття?»

Обговорення відповідей учнів.

9. Вивчення нового матеріалу

Це основний етап уроку. *Тут має бути:*

- робота з текстом;
- пояснення вчителя;
- аналіз образів, тем, проблем;

- опора на теорію літератури.

У конспекті обов'язково зазначити:

- форми роботи (читання, аналіз, коментування);
- методи (бесіда, робота в групах, проблемне навчання);
- ключові питання аналізу.

Приклад структури запису

Робота з текстом: читання уривку.

Аналіз образу героя за питаннями:

- Які риси характеру...
- Яку роль відіграє ...

Міні-лекція вчителя про ...

о. Закріплення вивченого матеріалу

Що може бути:

- тестові запитання;
- творче завдання;
- складання таблиці;
- міні-дискусія;
- сенкан, кластер.

У конспекті:

- чітко прописати завдання для учнів;
- вказати форму виконання (усно / письмово / групово).

Приклад

Завдання: скласти сенкан до образу героя.

Обговорення результатів.

1. Підбиття підсумків уроку. Рефлексія

Що тут доречно:

- запитання «Що нового дізналися?»;
- незакінчені речення;
- самооцінювання.

У конспекті:

- 2-3 рефлексивні запитання;
- коротке узагальнення вчителя.

Приклад

Рефлексія:

- Сьогодні на уроці я зрозумів(ла)...
- Мене зацікавило...

2. Домашнє завдання

Обов'язково має бути чітке формулювання, диференціація (за бажанням / обов'язкове / творче).

У конспекті зазначити, що саме прочитати / виконати, обсяг, форма виконання.

Приклад

Обов'язкове: прочитати ..., підготувати відповіді на питання.

За бажанням: написати міні-есе / створити ілюстрацію.

МЕТОДИЧНІ ЗРАЗКИ УРОКІВ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ

Орієнтовні конспекти уроків з української мови

Орієнтовний конспект уроку з української мови № 1

Клас: 7 клас НУШ

Тема: Види дієслова

Мета: ознайомити учнів із доконаним і недоконаним видами дієслів; сформуванню вміння розрізняти дієслова доконаного і недоконаного видів; пояснити причини специфічної зміни ознаки всіх форм дієслова; удосконалювати вміння доречно вживати види дієслів в усному та писемному мовленні; за допомогою мовленнєво-комунікативного дидактичного матеріалу виховувати повагу до історичного минулого країни.

Очікувані компетентнісні результати навчання

Після уроку учні:

предметні компетентності:

розпізнають дієслова доконаного й недоконаного виду;

утворюють видові пари;

пояснюють значення виду дієслова та його роль у мовленні;

коректно використовують дієслова різних видів у власних висловлюваннях;

ключові компетентності:

спілкуються державною мовою в усній і письмовій формах;

критично мислять, аналізуючи мовний матеріал;

працюють у парі та групі, дотримуючись правил співпраці;

здійснюють самооцінювання результатів навчальної діяльності;

ціннісні орієнтири:

усвідомлюють зв'язок мови з історією та культурою народу;

виявляють повагу до національної спадщини.

Обладнання: підручник (Голуб Н., Горошкіна О. Українська мова : підруч. для 7 кл. закл. загальн. середн. освіти. Київ : Грамота, 2024. 272 с.); мультимедійна супровідна презентація; дидактичний матеріал (таблиця №1 «Види дієслова: доконаний і недоконаний»; таблиця №2 «Творення видових форм дієслів»; стікери зеленого, жовтого і червоного кольорів).

Тип уроку: вивчення нового матеріалу.

Перебіг уроку

I. Організаційний момент

Вступне слово вчителя (*Вітаю, шановні учні! Ще один урок прийшов до нас за розкладом сьогодні. Отож зробимо ще крок, аби пірнути знов у дивовижний світ української мови!*)

Рефлексія на початку уроку (*учні оцінюють свій настрій і готовність працювати на уроці за допомогою «криголаму» на тему «Ранковий старт»*).

Прийоми: вступне слово вчителя, «криголам» «Ранковий старт», самооцінка емоційного стану.

Методичне обґрунтування:

Застосування прийомів емоційного налаштування сприяє створенню позитивного психологічного клімату в класі, зниженню тривожності та формуванню внутрішньої готовності учнів до навчальної діяльності. Рефлексія на початку уроку відповідає принципам особистісно орієнтованого навчання та педагогіки партнерства НУШ.

II. Актуалізація опорних знань учнів

1. *Перевірка домашнього завдання (с. 19, впр. 7 (1,3)).*

2. *Бесіда.*

– Яка частина мови називається дієсловом?

– На які питання відповідають дієслова *розслідувати, адресувати, телеграфувати, гарантувати*? Яку дію вони означають?

- Які морфологічні ознаки дієслова ви вже знаєте? Наведіть приклади.

3. *Колективна робота над текстом.*

3.1. *Мовознавча розминка.*

✓ Прочит айт е т екст вголос, доберіт ь заголовок. Визначт е його ст иль.

Коли в середині IX століття в морі поблизу столиці могутньої Візантії Царгорода з'явилася величезна ескадра руських суден, візантійці, як свідчать історики, уже добре знали, з яких земель прибули ті кораблі і що за люди там живуть. Їм зоставалося лише зрозуміти одне: якщо Русь виставила стільки воїнів і в неї такий гігантський флот, значить, вона – справді могутня держава.

Звістки ж про Київську Русь як велику державу з'являються у візантійських хроніках уперше в VI–VIII століттях, а згодом вони там займають дедалі більше місця (За М. Слабошпицьким).

3.2. *Лінгвістична розминка.*

✓ Випишіт ь дієслова з прочит аного т екст у. З'ясуйт е їх лексичне значення, морфологічні ознаки, синт аксичну роль.

✓ Виконайт е морфологічний розбір виділеного дієслова, доберіт ь до нього синоніми.

Коли в середині IX століття в морі поблизу столиці могутньої Візантії Царгорода з'явилася величезна ескадра руських суден, візантійці, як свідчать історики, уже добре знали, з яких земель прибули ті кораблі і що за люди там живуть. Їм зоставалося лише зрозуміт и одне: якщо Русь виставила стільки воїнів і в неї такий гігантський флот, значить, вона – справді могутня держава.

Звістки ж про Київську Русь як велику державу з'являються у візантійських хроніках уперше в VI–VIII століттях, а згодом вони там займають дедалі більше місця (За М. Слабошпицьким).

Методи і прийоми: перевірка домашнього завдання, бесіда, мовознавча й лінгвістична розминки, колективна робота з текстом історичного змісту.

Методичне обґрунтування:

Актуалізація опорних знань забезпечує зв'язок нового матеріалу з уже засвоєним, активізує пізнавальну діяльність учнів і створює основу для усвідомленого сприйняття теми. Робота з історичним текстом реалізує міжпредметну інтеграцію, формує читацьку та громадянську компетентності, сприяє розвитку аналітичних умінь.

III. Мотивація навчальної діяльності. Оголошення теми й мети уроку

Проблемне завдання. Спостереження з елементами аналізу.

✓ Спишіть пари дієслів. Визначте, чим відрізняються всі дієслова в кожній парі.

Збігти — збігати, спиратися — спертися, налагодити — налагоджувати, взувати — взути, обдерти — обдирати, випросити — випрошувати, розбити — розбивати, зрадити — зраджувати.

Висновок:

— одні дієслова означають завершену дію;

— інші — незавершену.

Слово вчителя (Сьогодні на уроці ви дізнаєтесь, на які види поділяються дієслова, навчитесь утворювати видові пари і визначати вид дієслів, відкриєте таблицю одновидових дієслів та дієслів, які поєднують у собі значення обох видів).

Методи і прийоми: проблемне завдання, мовне спостереження, аналіз пар дієслів.

Методичне обґрунтування:

Проблемне завдання створює пізнавальну ситуацію, яка спонукає учнів до самостійних висновків і формування навчальної мотивації. Метод мовного спостереження відповідає діяльнісному підходу, адже учні самі відкривають нове мовне явище, а не отримують готове правило.

IV. Сприйняття й засвоєння навчального матеріалу

1. Опрацювання теоретичного матеріалу.

Слово (пояснення) вчителя про види дієслова.

(Вид — специфічна ознака всіх форм дієслова — указує на характер перебігу дії в часі, виражає відношення дії до її внутрішньої межі, цілісності, результативності, завершеності (не обмежену в часі)).

Недоконаний вид виражає незавершену дію, відповідає на запитання що робити?

Доконаний вид виражає завершену дію, обмежену в часі (без вказування на її результат), відповідає на запитання що зробити?)

2. Робота з підручником.

Аналіз таблиці №1 «Види дієслова: доконаний і недоконаний» (с. 20-21, впр. 4).

Усне виконання вправи за підручником (с. 22, впр. 6).

7. Слово (пояснення) вчителя про творення видових форм дієслів.

(В українській мові форма недоконаного виду вважається основною, оскільки від неї твориться доконаний вид.

- Дієслова доконаного і недоконаного виду утворюють видові пари, які відрізняються лише значенням виду (кохати — покохати, писати — написати, читати — прочитати.)

- Дієслова однієї видової пари творяться одне від одного.

- У деяких дієсловах значення доконаного і недоконаного видів може виражатися однією формою. Такі дієслова називаються двовидовими (аналізувати, атакувати).

- Окремі дієслова мають тільки форму недоконаного або доконаного виду (переважно дієслова з префіксами роз-, на-, за-, про-, від-) — це одновидові дієслова).

Аналіз таблиці №2 «Творення видових форм дієслів».

4. Письмова робота в зошитах (один учень працює біля дошки).

Виконання вправи за підручником (с. 22-23, впр. 8).

1. Пояснення нового матеріалу

Методи і прийоми: пояснення з елементами бесіди, опора на схеми й таблиці, проблемно-пошуковий метод.

Методичне обґрунтування:

Поєднання пояснення з бесідою дає змогу підтримувати активність учнів, сприяє осмисленню теоретичних понять і формуванню предметної компетентності. Візуалізація матеріалу через таблиці полегшує сприйняття складних мовних понять і сприяє їх систематизації.

2. Робота з підручником

Методи і прийоми: аналіз таблиць, усне виконання вправ.

Методичне обґрунтування:

Робота з підручником формує інформаційну компетентність, уміння працювати з навчальним текстом, виокремлювати головне та застосовувати теоретичні знання на практиці.

V. Закріплення вивченого матеріалу

1. Гра «Редактор».

✓ Запишіть текст, вставивши потрібні за змістом дієслова з довідки.

Визначте їх вид.

Не раз... Кодак із рук до рук, не раз Кодацькі скелі... гарячою кров'ю, аж поки нарешті... тут усе: і вибухи гармат, і гомін бойовища, й пісні волі. І... тільки один живий свідок давніх подій — поріг Кодацький, що й досі... за лицарями волі та... нам про минуле (А. Кащенко).

Довідка: співати, тужити, лишатися, зникати, вмиватися, переходити.

2. Творчий словниковий диктант (один учень працює біля дошки).

✓ Користуючись таблицями, від поданих дієслів утворіть видові пари (під час перевірки називайте вид кожного дієслова).

Нести, сидіти, просити, чарувати, лічити, виривати, зустрічати, жартувати, збирати.

3. Технологія «Два — чотири — всі разом».

✓ Складіть речення з поданими фразеологізмами. Виділіть дієслова. Визначте їх вид та інші морфологічні ознаки.

Бачити смаленого вовка. Бити лихом об землю. Вискалити зуби. Брати ноги на плечі. Замилювати очі.

4. Робота в парах.

✓ До поданих фразеологізмів доберіть синтаксичні словосполучення. Підкресліть дієслова, визначте вид. Утворіть видові пари з ними.

Вхопити шилом патоки. Веремію закрутити. Руки розв'язати. Розводити боби. Гострити зуби.

Довідка: зазнати невдачі, базікати, затіяти колотнечу, прагнути комусь зла, звільнитися від залежності.

Методи і прийоми: ігровий метод, контекстне навчання, робота з текстом, тренувальні вправи, проблемно-пошукові завдання, індивідуальна робота, парна робота, групова робота, інтерактивне навчання.

Методичне обґрунтування:

Ігрова форма підвищує мотивацію до навчання, активізує мовленнєву діяльність і сприяє

практичному застосуванню знань у контексті цілісного тексту, що відповідає комунікативному підходу. Виконання тренувальних завдань сприяє закріпленню навичок розпізнавання видових форм дієслів і формуванню орфографічної та мовної компетентностей. Інтерактивна технологія забезпечує розвиток комунікативних умінь, уміння аргументувати власну думку, слухати інших і досягати спільного результату. Парна робота створює умови для суб'єкт-суб'єктної взаємодії, взаємонавчання та формування соціальної компетентності.

V. Систематизація й узагальнення знань з теми

Вправа «Мікрофон»

- Як розрізнити дієслова доконаного і недоконаного виду?
- Як утворюються видові пари дієслів?
- Які дієслова не мають видових пар?

Методи і прийоми: вправа «Мікрофон», евристична бесіда.

Методичне обґрунтування:

Узагальнювальні запитання допомагають учням усвідомити логіку теми, систематизувати знання та сформулювати цілісне уявлення про мовне явище.

VI. Підсумок уроку

Рефлексія наприкінці уроку (*учні оцінюють свою роботу на уроці за допомогою стікерів трьох кольорів*).

Заключне слово вчит еля:

– Якщо ти вважаєш, що тему уроку зрозумів – прикріпи на дошку зелений стікер.

– Якщо зрозумів частково – жовтий.

– Якщо нічого не зрозумів і в тебе є запитання – червоний.

Методи і прийоми: формувальне оцінювання, самооцінювання за допомогою стікерів.

Методичне обґрунтування:

Рефлексія сприяє розвитку відповідальності за власне навчання, формує навички самооцінювання та усвідомлення особистих навчальних досягнень, що є ключовим принципом НУШ.

VII. Домашнє завдання

1. Вивчити теоретичний матеріал до теми «Види дієслова» (§5, с. 20-23).
2. Виконати (письмово в зошити) вправи за підручником (с. 23, впр. 9, 10 (2)).

Орієнтовний конспект уроку з української мови № 2

Клас: 6.

Тема: Займенник: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Розряд займенників за значенням: особові, зворотний, присвійні, вказівні; питальні і відносні; заперечні; означальні й неозначені (ознайомлення).

Мета:

навчальна: поглибити знання учнів про займенник як частину мови, його значення, морфологічні ознаки й синтактичну роль, забезпечити засвоєння нових понять, визначень і форм;

розвивальна: удосконалити вміння правильно використовувати слова цієї частини мови в усному і писемному мовленні; формувати загальнопізнавальні вміння знаходити займенники в тексті; визначати їх морфологічні ознаки, синтактичну роль; формувати відповідні орфографічні навички, правильне використання займенників у власному мовленні, за допомогою мовленнєво-комунікативного дидактичного матеріалу;

виховна: виховувати шанобливе ставлення до української мови.

Тип уроку: засвоєння нових знань і формування опорних умінь і навичок.

Засоби навчання:

- Підручник О.В. Заболотного «Українська мова» 6 клас, 2023 р.
- інтерактивна дошка для демонстрації мовленнєво-дидактичного матеріалу.

Епіграф:

Вони, як запасні гравці у фут болі чи дублери в театрі, виходять на поле, коли вимушено “залишають гру” повнозначні слова.
(О.Реформатський)

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I.ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ.

Емоційно-психологічна підготовка учнів до уроку

- Діти, який у вас сьогодні настрій? (учні показують смайлик).
- Що ми візьмемо на урок, щоб досягти успіху?

У – уважність

Р – розуміння

О – організованість

К – кмітливість

Оголошення теми і мети уроку (тему підкаже епіграф до уроку)

II.МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ ДЛЯ УЧНІВ НА ЕТАПІ МОТИВАЦІЇ:

(стимулюють обов’язок та відповідальність, кожен учень уявляє власну мету)

- Що вивчатиметься?
- Чому саме цей матеріал необхідно вивчити?
- У чому полягає важливість цього матеріалу для вас особисто?
- Який результат ви повинні отримати в кінці роботи?
- Що очікуєте від сьогоднішнього уроку?

(У вступному слові вчитель окреслює коло питань, що розглядатимуться на уроці, зацікавлює видами та формами роботи, пізнавальною інформацією)

НА ДОШЦІ: ОПОРНА ПРЕЗЕНТАЦІЯ (колективно заповнюємо в ході уроку)

ЗАЙМЕННИК

- Част ина мови
- Вказує на предмет , ознаку, кількіст ь.
- Відповідає на пит ання : Хт о? Що? Який? Чий? Скільки?
- У реченні – будь-який член.
- Мают ь 9 розрядів.
- Займенники змінют ься як іменники, як прикмет ники, як числівники.

Розряди займенників за значенням	
Назва розряду	Займенники
1. Особові	1 особа: я, ми; 2 особа: ти, ви; 3 особа: він, вона, воно, вони
2. Зворотний	себе
3. Відносні	хто, що, який, чий, котрий, скільки
4. Питальні	хто? що? який? чий? котрий? скільки?
5. Неозначені	хтось, хто-небудь, що-небудь, будь-який, абищо, казна-що, деякий, дехто, хтозна-який, хтозна-що
6. Заперечні	ніхто, ніщо, ніякий, нічий, ніскільки
7. Присвійні	мій, твій, свій, наш, ваш, їхній, його, її, їх
8. Вказівні	той, цей, такий, стільки
9. Означальні	весь, усякий, кожний, самий, сам, інший

ОЦІНЮВАННЯ УМІНЬ І НАВИЧОК *учні заповнюють оцінювальний лист протягом уроку, в кінці уроку здають учителю)*

III. ВСТУПНА РЕФЛЕКСІЯ

ЛІНГВІСТИЧНА КАЗКА

Було це давно. У країні Морфології зав'язалася суперечка між її мешканцями– частинами мови. Усі кричали, розмахували руками, кожен доводив свою перевагу над іншими.

Поважно й гордовито виступав Іменник, його перебивав Прикметник, доводячи своє право. А Числівник взагалі всіх переконував, кажучи, що без нього не можна обійтися.

Слухав, слухав цю суперечку ще один мешканець країни, та урвався терпець, і він мовив: «Ми, Займенники, такі ж повноправні громадяни Морфології, як і ви».

- Повноправні? – обіззався Прикметник. І які ж у вас на те права?

IV. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ.

ГРА « СЛОВО НА ЗАХИСТ »

- Що можна сказати на захист «гідності» займенника?
- Пригадайте, що вам відомо про займенник із початкових класів?
- Які займенники ви знаєте?
- Чому слова «він», «вона» , «вони» називають займенниками?

-

V. ЗАСВОЄННЯ НОВИХ ЗНАНЬ І ФОРМУВАННЯ ОПОРНИХ УМІНЬ І НАВИЧОК

ГРА «МОЗКОВИЙ ШТУРМ»

- Поміркуйте над походженням назви « займенник» (пропозиції висловлюються стисло, конкретно, по черзі, учитель висловлює свої ідеї в кінці)

СЛОВО ВЧИТЕЛЯ:

Префікс за- походить із прийменника ЗА, який має просторове значення («за кимось», тобто «позаду»), синонімом може служити слово «замість» (попрацюй за мене, тобто замість мене).

Ця роль вживання замість імен – і дали назву « займенник» (рос.м. – «вместо имени» - «местоимение»).

А знаєте, колись у давнину, не було стільки частин мови, як тепер. Іменники, прикметники, числівники входили до однієї великої групи, яка називалася «Імена».

Доведемо на прикладі, що займенники вживають замість (усна вправа):

- А) іменників (хлопець – він, країна – вона, сонце – воно)
- Б) прикметників (гарний – який, такий; батьків – чий, його)
- В) числівників (сім – скільки, стільки; сьомий – котрий, цей, той)

А тепер, маючи ці відомості, спробуйте продовжити казку.

Що відповіли б Займенники на свій захист, враховуючи:

- питання, на які вони відповідають, що вони означають. Їхні морфологічні ознаки, синтаксичну роль?

ПРОБЛЕМНО – ПОШУКОВІ ЗАВДАННЯ ТА ТРЕНУВАЛЬНІ ВПРАВИ :

1. Робота з теоретичним матеріалом підручника задля зіставлення нових знань із базовими.

• прочитати матеріал підручника (§68), з'ясувати, що нового він містить про займенник («Розряди займенників (таблиця) запам'ятовуємо).

2. Виконання вправ із підручника : впр. 587 (усно) – практикуємося визначати розряди займенників.

3. Вибірковий диктант (виписати займенники, користуючись таблицею «Розряди займенників», визначити їх розряд.

ВІРШ – ПОРАДА

«ВЧАСНО ЙДИ ЗАВЖДИ ДО ШКОЛИ»

Ти не спізнюйся ніколи.

Вчись раніше пробудитись,

Щоб до школи не спізнитись.

Чемним будь, завжди вітайся.

І при цьому – усміхайся.

Усіх вітай: дітей, батьків,

Друзів і учителів,

Слухай вчителя уважно.

І веди себе поважно.

Щоб чогось не пропустити

Та все добре зрозуміти
На уроці не гукай,
Завжди руку піднімай...
Там, де шум і крик буває,
Працездатності немає.

4. Творче моделювання (на дошці)

• Відновити й записати прислів'я, дібравши їхнє продовження з другої колонки. Виділити займенники й визначити їхню синтаксичну роль.

Нікому не вір	..... один за всіх
Усі за одного	..... той ліпший
Хто перший	..... чого сам не хочеш
Не бажай нікому того,.....	..... то й ніхто не зрадіє

5. Фізкультпауза.

6. «Відпочиваємо навчаючись»:

ГРА «Хто перший»

Відгадати загадки – жарти. Визначити розряд займенників – відгадок.

- Який займенник містить у собі одну букву? (Я)
- Який займенник жіночого роду став спортивним терміном? (Нічия)
- До якого займенника слід додати одну букву, щоб він перетворився на

ПРОВАЛЛЯ? (Я-р)

. Загадки-жарти

- Які два займенники псують шляхи? (Я - ми)
- Які три займенники підкажуть, що треба зробити з брудними руками?

(Ви – ми - ти)

- У якому слові сім однакових займенників? (Сім ' я).

- Акрівірш

Хвалить його кожен.

Любить його кожен.

І дня ми прожити

Без нього не можем.

7. Робота з підручником: стор. 222., вправа « Я- літературний редактор» (усно).

8. Гра « Суперечлива інформація» (редагування)

- Впр. 588 (виконати у парах)
- Розглянути варіанти правильного і неправильного вживання слів,

вказати займенники із двома правильними виразами. Скласти речення:

НЕПРАВИЛЬНО

Мені повезло.

Я роблю уроки.

Мої рани зажили.

ПРАВИЛЬНО

Мені поталанило.

Я виконую уроки.

Мої рани загоїлися.

9. Вправа « Музична хвилинка»

Прослуховування пісень:

1. Володимира Івасюка «Я піду в далекі гори».
2. Дмитра Гнатюка «Києве мій»

- На уроці я :
- Дізнався....
- Зрозумів.....
- Навчився.....
- Найбільший мій успіх.....
- Найбільші труднощі відчув.....
- Я не вмів, а тепер умію...

Ще один вірш - загадку присвячуємо Займеннику

Я без друзів не існую,
 Поважаю їх, шаную,
 Їх, як треба, заміняю.
 І в біді не залишаю.
 Не прикметник, не іменник,
 Називаюсь я (Займенник)

VII. ОЦІНЮВАННЯ (РЕФЛЕКСІЯ)

VIII. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Спишіть речення, знайдіть займенники й підкресліть їх як члени речення. Визначте, на що вказує займенник (на особу, предмет, ознаку чи кількість). Скорочено надпишіть над ним розряд.

1. Тополя знов заглянула до вікна, а за нею одним рогом виткнувся місяць... (Г. Косинка).
2. І журиться вікнами наша хатина, і шепче задумливий сад (А. Малишко).
3. Натягне дощ свої осінні струни, торкне ті струни пальчиком верба (Л. Костенко).
4. На сонце-скрипці бабиного літа ніхто із скрипалів ще не зіграв (Н. Петрук).
5. По стежці щось веде мене до хати... Стібок матусиних слідів (О. Довгоп'ят).
6. Я принесу тобі свою надію... (В. Симоненко).

Орієнтовний конспект уроку з української мови № 3

Тема: Узагальнення вивченого з розділу «Фонетика». Фонетичний розбір.

Клас: 5 клас.

Мета:

- навчальна: узагальнити та систематизувати знання учнів із розділу «Фонетика»; вдосконалити їх вміння виконувати фонетичний розбір слів;
  - розвивальна: розвивати пам'ять, логічне мислення, мовлення учнів; формувати «емоційний інтелект» п'ятикласників.
  - виховна: виховувати шанобливе ставлення до рідного слова;
- Тип уроку: урок узагальнення та систематизації знань, умінь та навичок.
 Форма: урок-гра.
 Форма роботи: індивідуальна, робота в парах, фронтальна.
 Методи та прийоми: слово вчителя, вікторина, робота в парах, «Мікрофон», метод вправ, фонетичний розбір.

Міжпредметні зв'язки: українська література.

Обладнання: мультимедійна презентація, роздаткові картки, QR-код.

Перебіг уроку

I. Повідомлення теми, мети уроку. Мотивація навчальної діяльності.

«Обери смайлик» (діти малюють на полях зошита той смайлик, який найбільше відповідає їхньому настрою).

Учитель. Сьогодні ми узагальнюємо увесь вивчений матеріал із розділу «Фонетика». Пропоную вам в ігровій формі згадати про звуки і букви, фонетичний розбір слів, поділ на склади, нормативне наголошування.

II. Актуалізація опорних знань учнів.

Фонетична вікторина

Зіскануйте QR-код та пройдіть вікторину.

III. Узагальнення і систематизація умінь і навичок

1. «Віднови слово»

- Потрібно записати буквами слова з транскрипції.

1)[табел'] -

2)[шчас'т'а] -

3)[жит ':а] -

4)[м'іл'йард] -

5)[йідал`н`а] -

6)[дз' урчати] -

2. «Редактор» (робота в парах)

- Виправте помилки у транскрипції слів.

[р'ясніе], [історій'а], [дозв'іл'а], [навчайет'с'а], [осін'ій], [гойдает'с'а], [опирайет'с'а].

3. «Почуй слово» (робота в парах)

- Запишіть лише ті слова, у яких букви я, ю, є, ї дають два звуки.

Колосся, колодязь, кропив'яний, рум'яний, алея, подякувати, юність.

4. «Хто швидше?» (робота в парах)

- Поділіть слова на склади. Запишіть.

Знання, аварія, радість, айстра, яблуня, скляний, орбіта, дружба, паркет, ящер, поява, кальмар.

5. Загадки

- Вігадайте загадку, запишіть слово-відповідь у фонетичній транскрипції, визначте кількість букв і кількість звуків.

1. У траві лежить клубок,
В ньому безліч голочок. (Їжак [йіжа́к] 4 б., 5 зв.).
2. Корисна комаха є,
Людам мед вона дає. (Бджола [б{дж}ола́] 6 б., 5 зв.).
3. Хто хвіст залишає,
Як від ворога втікає? (Ящірка [йа́шч`ірка] 6 б., 8 зв.).

6. «Народна мудрість» (індивідуальна робота)

- Запишіть прислів'я. Порахуйте у виділених словах кількість букв і звуків.
- Що посієш, те й пожнеш (6 б., 7 зв.).
Праця чоловіка годує, а лінь марнує (4 б., 3 зв.).
Ластівка день починає, а соловейко його кінчає.(7 б., 8 зв.).
Учення - світ, невчання - тьма (6 б., 5 зв.).

7. Фонетичний розбір слова (індивідуальна робота).

Ящірка [йа́шч`ірка]; я-щір-ка: I - відкр., II - закр., III - відкр.

Я [й] – приг., сонор., м'як.;

я [а́] – гол., нагол.;

щ [ш] – приг., глух., тверд.;

щ [ч`] – приг., глух., пом'якш.;

і [і] – гол., ненагол.;

р [р] – приг., сонор., тверд.;

к [к] – приг., глух., тверд.;

а [а] – гол., ненагол.;

6 букв, 8 звуків

8. Наголос у ребусах

- Відгадайте ребуси й поставте правильний наголос у словах-відповідях.

Піцeрія

Олень

Пoмiлка

Чорно́зем

Граблi

IV. Підведення підсумків уроку (Рефлексія).

Учитель. Дякую усім! Ви – великі молодці! Сьогодні ми ще раз повторили увесь вивчений матеріал і готові рухатися далі, до нових знань!

Метод «Мікрофон»

Сьогодні на уроці я пригадав/пригадала...

Було цікаво...

Було складно...

Тепер я можу ...

Мені сподобалось...

Я зрозумів/зрозуміла...

V. Домашнє завдання

Письмово виконати завдання з підручника на с. 112-113

Список використаних джерел:

1. Заболотний О. В. Українська мова : підруч. для 5-го кл. закл. заг. серед. освіти. Київ : Генеза, 2022. 240 с.
2. Збірник дидактичних вправ з фонетики 5 клас. На Урок. URL: <https://naurok.com.ua/zbirnik-didaktichnih-vprav-z-fonetiki-5-klas-12122.html> (дата звернення: 20.01.26).

Орієнтовні конспекти уроків з української літератури

Орієнтовний конспект уроку з української літератури №1

Клас: 7

Тема уроку: Леся Українка. «Русалка». Поєднання фольклорних мотивів і художнього вимислу.

Тип уроку: урок вивчення нового матеріалу з елементами аналізу художнього твору.

Мета уроку:

навчальна: ознайомити учнів з драматичним твором Лесі Українки «Русалка»; з'ясувати особливості використання фольклорних і фантастичних образів.

розвивальна: розвивати вміння аналізувати образи персонажів; формувати навички інтерпретації художнього тексту.

виховна: виховувати інтерес до українського фольклору; формувати емоційно-ціннісне ставлення до природи та людських почуттів.

Обладнання: портрет Лесі Українки, текст твору, ілюстрації до «Русалки», картки для роботи в групах.

Перебіг уроку

1. Організаційний момент

Привітання. Перевірка готовності до уроку. Психологічне налаштування на сприйняття художнього тексту з елементами фантастики.

2. Актуалізація опорних знань та життєвого досвіду

Бесіда:

- Що ви знаєте про русалок з народних легенд?
- Які фантастичні істоти трапляються в українському фольклорі?
- Чому письменники звертаються до міфологічних образів?

3. Оголошення теми та завдань уроку

Оголошення теми уроку.

Учитель окреслює завдання: простежити, як у творі поєднуються фольклор і художня фантазія; визначити особливості образу Русалки; з'ясувати ідею твору.

4. Мотивація навчальної діяльності учнів

Проблемне запитання:

Чи може фантастичний герой передавати реальні людські почуття?

Коротке обговорення.

5. Вивчення нового матеріалу

Слово вчителя

Коротка розповідь про Лесю Українку, її інтерес до фольклору та міфології.

Робота з текстом

Читання ключових фрагментів твору (діалоги Русалки з матір'ю, людьми).

Аналітична бесіда

Якими рисами наділена Русалка?

Що в образі героїні - фантастичне, а що - людське?

Які фольклорні мотиви використала письменниця?

Фантастичні образи допомагають Лесі Українці глибше розкрити внутрішній світ персонажів і порушити важливі моральні проблеми.

6. Закріплення вивченого матеріалу

Практичні завдання:

скласти характеристику Русалки (у конспекті навести приклад характеристики);

визначити ідею твору (у конспекті написати);

заповнити схему «Фольклорне - авторське» (у конспекті написати варіант такої схеми).

Обговорення результатів.

7. Підбиття підсумків уроку. Рефлексія

Рефлексивні запитання:

- 1) Що вас найбільше вразило в образі Русалки?
- 2) Які почуття викликав твір?
- 3) Чи актуальні проблеми, порушені в ньому, сьогодні?

Підсумкове слово вчителя.

8. Домашнє завдання

Обов'язкове:

- 1) перечитати твір «Русалка»;
- 2) письмово відповісти на запитання: Чому образ Русалки є трагічним? (6-8 речень).

Творче (за бажанням):

- 1) написати мінімонолог Русалки;
- 2) власноруч або за допомогою ШІ створити ілюстрацію до твору.

Орієнтовний конспект уроку української літератури № 2 (з використанням ШІ)

Клас: 6

Тема уроку: Леся Українка. «Давня казка». Образ Поета та роль слова.

Тип уроку: комбінований (вивчення нового матеріалу з елементами аналізу та творчої діяльності).

Мета уроку:

Навчальна: осмислити зміст поеми-казки «Давня казка»; визначити риси образу Поета та головну ідею твору.

Розвивальна: розвивати критичне мислення й уміння формулювати запитання; формувати навички свідомого використання ШІ як навчального інструменту.

Виховна: виховувати повагу до свободи слова; формувати відповідальне й етичне ставлення до цифрових технологій.

Обладнання та цифрові інструменти: мультимедійна дошка / проєктор; смартфони або планшети (за можливості); ChatGPT (або інший ШІ-чат) - у ролі помічника; Canva AI / Bing Image Creator (для візуалізації); Google Docs / Padlet.

Перебіг уроку

1. Організаційний момент (2 хв)

Привітання. Ознайомлення з правилами роботи з ШІ:

- перевіряємо відповіді;
- думаємо самостійно;
- використовуємо ШІ як помічника, а не автора.

2. Актуалізація опорних знань (5 хв)

Завдання з ШІ (фронтально): учитель вводить запит у чат (на екрані):

«Поясни шестикласнику, хто такий поет і чому його слово може бути небезпечним для влади».

Обговорення:

Чи погоджуємося з відповіддю?

Що б ми додали або змінили?

3. Оголошення теми та очікуваних результатів (3 хв)

Очікувані результати формулюються разом з учнями:

- я поясню, ким є Поет у творі;
- я використаю ШІ для аналізу тексту;
- я висловлю власну думку, а не лише відповідь ШІ.

4. Мотивація навчальної діяльності (4 хв)

Відеофрагмент (1–2 хв)

Пропонується коротке відео про силу слова, свободу думки, роль митця.

Можливі активні посилання (YouTube):

«Чому слово має силу?» <https://www.youtube.com/watch?v=ZpQoxYkG2fA>

«Свобода слова для дітей і підлітків»

<https://www.youtube.com/watch?v=Zy6pHoJxV8A>

Коротке відео про Леся Українку (адаптоване для школярів)

<https://www.youtube.com/watch?v=K9m8cRk3pOQ>

Мет одична порада: оберіть 5 відео, попередньо переглянувши його; за пот реби можна ввімкнути лише фрагмент (74–04 с).

Проблемне запитання:

Чи може слово бути сильнішим за меч?

Учні пропонують відповіді → порівнюють із короткою відповіддю ШІ.

5. Вивчення нового матеріалу (15 хв)

5.1. Мінілекція вчителя (5–6 хв)

Орієнтовний текст мінілекції:

Леся Українка написала «Давню казку» як твір-алегорію. Це означає, що за казковими образами приховані реальні життєві проблеми.

Головний герой твору - Поет. Він не має багатства чи влади, але володіє словом. Саме слово стає його силою. Поет говорить правду, оспівує свободу, красу, гідність людини.

Протилежністю Поета є Володар. Він має владу, гроші, військо, але боїться слова, бо слово може змусити людей замислитися.

Через цей конфлікт Леся Українка показує: справжня сила не завжди у зброї чи наказах. Часто вона - у думці, слові, мистецтві.

«Давня казка» актуальна і сьогодні, адже питання свободи слова, ролі митця, відповідальності за сказане залишаються важливими в будь-який час.

Під час мінілекції:

- демонстрація слайдів із ключовими поняттями: поема-казка, алегорія, митець, свобода слова;

- ілюстрації образу Поета (репродукції, сучасні візуальні образи).

5.2. Робота з текстом

Читання ключових уривків із «Давньої казки».

5.3. Робота в групах із ШІ

Група 1: Запит до ШІ: «Склади характеристику Поета з поеми «Давня казка»».

Група 2: «Поясни образ Володаря простими словами».

Група 3: «Сформулюй головну ідею твору».

Завдання учнів:

- перевірити відповідь ШІ за текстом;
- знайти 1–2 неточності або доповнення;
- представити власний варіант.

6. Творче закріплення з ШІ (8 хв)

Можливі варіанти завдань (на вибір учителя)

Варіант 1. Інтерактивна вікторина (Kahoot / Wordwall)

Приклади запитань:

Хто є головним героєм «Давньої казки»?

Чому Володар боїться Поета?

Яка головна ідея твору?

Що символізує слово у поемі?

Варіант 2. Вправа «Так / Ні» (фронтально або онлайн)

Учні визначають правильність тверджень:

Поет у творі прагне влади.

Слово може бути небезпечним.

Володар цінує свободу слова.

Митець відповідає за те, що говорить.

Варіант 3. Робота з цифровою дошкою (Padlet / Jamboard)

Завдання:

Напишіть 3 риси Поета;

Сформулюйте одним реченням ідею твору;

Поставте запитання до Володаря.

Варіант 4. Творче міні-завдання

«Якби Поет жив у XXI столітті, ким би він був?» (блогер, журналіст, музикант, поет – обґрунтувати)

Скласти 2–3 рядки власного «поетичного слова», яке підтримує свободу або добро.

Варіант 5. Диференційовані завдання

Репродуктивний рівень: короткий переказ епізоду.

Аналітичний рівень: пояснити символіку образу Поета.

Творчий рівень: створити мем або слоган до твору.

Варіант и завдань (на вибір):

- створити образ Поета за допомогою генератора зображень (Canva AI);
- попросити ШІ перетворити ідею твору на короткий сучасний меседж;
- скласти діалог Поета із сучасним блогером (чернетка від ШІ + редагування учнями).

7. Рефлексія (5 хв)

Запит до ШІ: «Що найважливіше в історії Поета?»

Учні:

- порівнюють відповідь із власними висновками;
- завершують фрази:

«Я зрозумів(ла), що ШІ...»

«Без ШІ я б...»

«Моя думка важливіша, ніж...»

8. Домашнє завдання (2 хв)

Обов'язкове:

написати мінітвір (8–10 речень): Чи потрібні поети сучасному світу? (дозволено використати ШІ лише для плану, не для готового тексту)

Творче (за бажанням): створити AI-ілюстрацію до образу Поета; записати аудіозвернення Поета до сучасних людей.

Орієнтовний конспект уроку з української літератури № 3

Тема : Іван Сила – утілення непереможного духу українського народу, його доброти й щирості.

Клас: 7 клас.

Мета:

- навчальна: поглибити відомості учнів про Івана Фірцака як прикладу непереможного духу українського народу, розширити світогляд учнів, допомогти у визначенні ідейної та художньої цінності сучасної дитячої літератури;
- розвивальна: створити сприятливі умови для розвитку вмінь характеризувати образи героїв, умінь висловлювати власні міркування про відношення між людьми, розвивати логіку, увагу, кмітливість, уміння відстоювати власну думку;
- виховна: формувати оптимістичний настрій, гордість за власний народ, бажання розвивати своє тіло, здобувати спортивні перемоги, досягати вершин у житті; виховувати найкращі людські моральні якості, повагу до своїх земляків, інтерес до вивчення сучасної літератури.

Тип уроку: комбінований (урок засвоєння нових знань, урок формування умінь і навичок).

Форма роботи: фронтальна, робота в парах.

Методи та прийоми: слово вчителя, проблемне питання, «Мозковий штурм», евристична бесіда, перегляд уривку із фільму, пошуково-дослідницький метод, метод анкетування.

Міжпредметні зв'язки: географія.

Обладнання: фото Олександра Гавроша, Івана Фірцака; мультимедійна презентація; фрагмент фільму; дошка; підручник; карта тощо .

Перебіг уроку

I. Організаційний етап. Мотивація навчальної діяльності

Епіграф до уроку:

«Наша національна біда – ми схилиємося перед усім чужоземним, а про своє забуваємо... Нам теж є ким пишатися – той же Іван Піддубний, Іван Фірцак і багато інших. Але ми чомусь ховаємо це, дець це в нас закопане, зарите» (Дмитро Халаджі, цирковий атлет, чемпіон України з паеурліфтингу)

II. Актуалізація опорних знань та життєвого досвіду.

Проблемне питання

Учитель. Чи потрібні нашій державі такі постаті як Іван Сила ? Чи знаєте ви схожих на головного героя видатних українців ?

Метод «Мозковий штурм» (учні висловлюють свої позиції, називають відомих сильних українців: Василя Вірастюка, братів Кличко, Олександра Усика тощо).

III. Оголошення теми і мети уроку.

Учитель. Дорогі учні! Вдома ви мали прочитати пригодницьку повість Олександра Гавроша «Неймовірні пригоди Івана Сили». На цьому році ми розглянемо з вами детальний аналіз повісті й поговоримо про головного героя твору.

V. Вивчення нового матеріалу

Учитель. Твір О. Гавроша «Неймовірні пригоди Івана Сили» був виданий у 2007 році .

Це повість за жанром, тому що:

- ◇ це твір описово-оповідного типу;
- ◇ про життя головного героя розповідають різні епізоди;
- ◇ події відбуваються протягом довгого часу;
- ◇ у творі багато персонажів.

Тема – розповідь про Івана Фірцака – людину неймовірної сили.

Ідея – показати на прикладі життя Івана Сили: як ставити мету та як її досягати.

Твір має цікаву будову :

1. Пісенька Веселого Цирку
2. Передмова, Яку Обов'язково Треба Прочитати
3. Сорок три розділи пригод головного героя та його друзів і ворогів.
4. Історична довідка

Прототипом образу Івана Сили стала реальна і людина – Іван Фірцак (сценічне ім'я – Кротон), якого на Закарпатті знають усі. Кротон довгі роки виступав із цирком, і своїми силовими номерами дивував усіх. Глядачі десятків країн аплодували атлетові, але, повернувшись на Україну, він змушений був виживати і за мізерну плату влаштовувати імпровізовані «гастролі» у дворах.

У 2007 році вийшла екранізація повісті О. Гавроша під назвою «Іван Сила».

Пропоную до вашої уваги перегляд фрагмента .

Метод наочності :

Учитель вмикає учням фрагмент із фільму «Іван Сила» (<https://youtu.be/Gi8RpkkNnGo?si=5iwD9Trou5KCG2Mz>)

Метод бесіди (евристична бесіда)

Учитель. Вдома ви прочитали твір, а зараз переглянули кінофрагмент, тому поговоримо із вами про сюжет та події твору .

- У чому агент Фікса звинуватив доктора Брякуса та Силу? (В організації контрабанди)
- Яка трагедія сталася з Іваном та Брякусом? (Автомобіль, у якому вони їхали врізався в скелю; тренер загинув, а Іван одержав тяжку травму)
- Чому Сила потрапив до в'язниці? (Бо його звинуватили в убивстві тренера)
- Як Міха допоміг Іванові? (Відніс сенсаційну статтю в газету)
- Яку заставу призначила поліція, щоб випустити чемпіона? (Величезну – у 50 тисяч)
- Хто заплатив заставу за Івана? (Власниця цирку мадам Бухенбах)

- Хто в цирку став запеклим ворогом чемпіона? (Карлик Піня)
- Які незвичайні номери вигадав Іван? (Він виніс усіх артистів цирку на манеж; згинав товсту залізяку у вигляді сердечка, забивав долонею гвіздки й витягав їх зубами)
- Що за незвичайні гості відвідали цирк? (Президент Республіки)
- Що було в конверті, який Іван отримав з адміністрації Президента? (Фотографія, на звороті якої було написано «Іванові Силі, котрий прославляє Республіку. З вдячністю»)
- Яку інформацію приховала мадам Аделія від Івана? (Про те, що справу проти Сили закрито і їй повернули заставу)

VI. Закріплення знань, умінь і навичок

Пошуково-дослідницький метод:

Учитель. Відновіть послідовність сюжетного ланцюжка до прочитаних розділів повісті.

- o Контракт із циркум Бухенбах. (6)
- o Звинувачення у контрабанді. (1)
- o Фото з Президентом. (8)
- o У лікарні. (3)
- o Силу випустили під заставу. (5)
- o Змова агента Фікса й карлика Піні. (7)
- o Арешт Івана. (4)
- o Автомобільна аварія. (2)

Учитель. Пригадайте в яких країнах побував Іван Сила (учні називають країни, а вчитель позначає їх на карті).

Метод анкетування (робота в парах)

Учні мають пригадати основні відомості про Івана Силу і заповнити його профіль для Facebook-сторінки.

ІВАН СИЛА

Цитата або девіз по життю:

Інформація про дату, місце народження _____

Сімейний стан _____

Освіта _____

Робота _____

Особисті якості _____

_____

_____

Хобі _____

Друзі _____

Подорожі _____

VII. Підбиття підсумків уроку.

Учні по черзі витягають зі скриньки листочки з уроками життя від Івана Сили.

1. Праця – неодмінна запорука успіху в будь-якій справі.
2. Наполегливість – головна риса видатних людей, особливо спортсменів, бо щоденні тренування гартують волю й тіло.
3. Добро – найвища людська цінність у житті. Пам'ятай: зло повернеться злом, а добро добром.
4. Чесна людина завжди викликає повагу, а відтак і довіру.
5. Скромність – краса будь-якої людини, навіть талановитої.
6. Стриманість допомагає приборкати пристрасті й інші недобрі пориви.
7. Оптимізм є невід'ємною частиною людини, що рухається вперед.
8. Потрібно пам'ятати місце, де ти народився й виріс: це вічне джерело наснаги й творчості.
9. Мрії – це крила нашого духу, а помножені на працю й терпіння – підвалини успішного майбутнього.

VIII. Домашнє завдання

Переглянути фільм «Іван Сила» та скласти порівняльну таблицю цієї кінострічки з літературним твором.

Список використаних джерел:

1. О. Гаврош «Неймовірні пригоди Івана Сили, найдужчої людини світу». На Урок. URL: <https://naurok.com.ua/o-gavrosh-neymovirni-prigodi-ivana-sili-nayduzhcho-lyudini-svitu-462097.html> (дата звернення: 21.01.26).
2. Урок № 60. О. Гаврош. «Неймовірні пригоди Івана Сили». Учительська світлиця. URL: <https://share.google/oRAGf3vrb3912ORA9> (дата звернення: 21.01.26).

Орієнтовний конспект уроку з української літератури № 4

Тема уроку: Засоби художньої виразності. Мова автора та мова персонажів. Різні життєві позиції царя Плаксія та Лоскотона (В. Симоненко «Цар Плаксій та Лоскотон»).

Клас: 5 клас.

Мета уроку:

- навчальна: учитися характеризувати головних героїв, порівнювати їхні характери, способи життя і поведінку, аналізувати вчинки дійових осіб та життєві позиції царя Плаксія і Лоскотона;

- розвивальна: розвивати вміння висловлювати особисте ставлення до зображуваного, проводити аналогію з сучасним життям;

- виховна: формувати оптимістичне ставлення до життя, соціальні та комунікативні компетентності, виховувати морально-етичні якості п'ятикласників.

Тип уроку: комбінований (урок засвоєння нового матеріалу й урок удосконалення знань, умінь, навичок).

Форма роботи: фронтальна.

Методи і прийоми: розповідь, художнє виразне читання, робота з ментальною картою, бесіда, тести, пояснювально-ілюстративний метод, пошуковий метод, аналіз, «Незакінчене речення».

Міжпредметні зв'язки: образотворче мистецтво.

Внутрішньопредметні зв'язки: теорія літератури.

Обладнання: презентація, підручник, ілюстрації.

Хід уроку

I. Організація учнів до роботи

Дзвоник всім нам дав наказ

- До роботи швидше в клас.

Біля парти станьте чемно

- Хай мине час не даремно

Будьте уважні й старанні усі

- Сядьте рівненько на місця свої.

II. Повідомлення теми та мети уроку, мотивація діяльності

Учит ель. На минулому уроці ми з вами розпочали вивчати казку «Цар Плаксій та Лоскотон»: вивчали біографію автора твору, читали казку, виписували головних і другорядних персонажів, ознайомились із теоретичними поняттями (віршована мова, строфа, рима, ритм). Сьогодні ми продовжуємо нашу літературну подорож і будемо більш детально працювати над змістом названої казки.

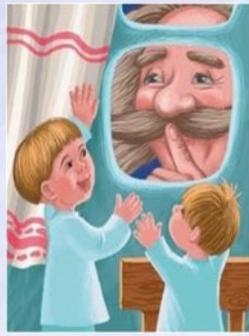
III. Актуалізація опорних знань

Тест ові завдання

1. Хто написав казку «Цар Плаксій та Лоскотон»

А) Іван Франко

Бесіда за зміст ом казки

1. Як називалася країна, у якій відбуваються події? Про що свідчить така назва?
  2. Прочитайте портретну характеристику Плаксія. Як вона виражає ставлення автора до персонажа твору?
  3. Назвіть одну причину, чому цар Плаксій забороняв дітям країни сміятися й радіти.
  4. Хто такий капітан Макака?
  5. Чому цар Плаксій боявся, що Лоскотон розвалить його трон?
Прочитайте підтвердження своїх слів у тексті.
  6. Як вдалося спіймати Лоскотона?
  7. Хто звільнив Лоскотона з в'язниці? Чому Плаксієві не вдалося здійснити свій план?
  8. Чи було вам шкода Плаксія, коли він загинув? Як би ви завершили казку?
- Теорія літ ерат ури

Художні засоби, або тропи - це слова, ужиті в переносному значенні, які в художньому творі служать для характеристики певного явища чи персонажа (епітет, метафора, порівняння, гіпербола тощо).

Епітет - художнє означення, що підкреслює характерну рису, визначальну якість явища, предмета тощо.

Епітети для характеристики Лоскотона: добрий, має теплу й щиру вдачу, у нього накидка сіра, розмальована торбина, лагідні пальці, лоскотливі м'якенькі вуса, голосний та широкий сміх.

Метафора - перенесення рис одного предмета на інший на основі подібності.
Учитель. Знайдіть метафору в поданій строфі.

Він приходив кожний вечір -

Хай чи дощ іде, чи сніг -

До голодної малечі

І усім приносив сміх.

Порівняння - це художній засіб, у якому предмет чи явище порівнюється чи зіставляється з іншим, чимось схожим на нього.

Учитель. За допомогою яких порівнянь автор характеризує Плаксія?
(Пошукова робота)

Голова його мов бочка,

Очі - ніби кавуни.

Гіпербола - художній засіб, який передбачає перебільшення рис людини, предмета чи явища.

Учитель. Знайдіть гіперболу в поданій строфі..

Цілі дні вони сиділи,
Голосили, та сопіли,
Та стогнали, та ревли,
Сльози відрами лили

Мова автора - це розповідь про явища, події, вчинки персонажів. При цьому автор може сам безпосередньо характеризувати своїх персонажів.

Мова персонажів - це висловлювання персонажів у художньому творі. Вони виголошують свої думки, розкривають задуми, вступають у гострі суперечки з іншими персонажами, інколи самі розповідають про свої пригоди. Через мову персонажа ми можемо пізнати його характер, риси вдачі, відчуття його настроїв тощо.

Учитель. Знайдіть у казці приклади мови автора та мови персонажів.

Елемент и сюжет у казки:

1. Експозиція: опис країни, життя царя Плаксія та його родини; розповідь про дядька Лоскотона.
2. Зав'язка: наказ царя Плаксія спіймати Лоскотона.
3. Розвиток дії: плач дітей; Лоскотон усіх розвеселяє; капітан Макака ловить Лоскотона.
4. Кульмінація: ув'язнення Лоскотона та святкування весілля.
5. Розв'язка: звільнення Лоскотона; Плаксій - більше не цар.

Оптимізм і песимізм у казці

Оптимізм - погляд на життя з позитивної точки зору, упевненість у кращому майбутньому.

Песимізм - світосприйняття, сповнене безнадії, зневіри; схильність у всьому вбачати найгірші, темні сторони.

Учитель. Хто у казці оптиміст, а хто песиміст? А до якої групи ви віднесли б себе?

V. Підсумок уроку

«Незакінчене речення»

На уроці я (навчився, усвідомив, зрозумів) ...

Казка змусила мене задуматися над тим, що ...

VI. Домашнє завдання

1. Письмово дати відповідь на запитання: Яким має бути справжній правитель країни?
2. Розгадати кросворд і записати відповіді в зошит.

Кросворд «Столиця царя Плаксія»									
1									
	2								
	3								
4									
	5								
6									
	7								
	8								
	9								
	10								

1. Яке військове звання було у Макаки?
2. Що любив пити цар Плаксій?
3. Яке ім'я мали сини Плаксія?
4. Яке ім'я було в наймолодшій донечки Плаксія?
5. Що святкували у палаці, коли Лоскотона посадили за ґрати?
6. Хто приносив сміх малечі?
7. Яку «зброю» носили охоронці злих законів?
8. У чому Лоскотон носив сміх?
9. Що погубили цареві сини?
10. Як звали наречену Макаки?

Якщо ви правильно розгадали кросворд, то у виділених клітинках ви прочитаєте назву столиці царя Плаксія.

Список використаної літератури:

1. Архипова В. П., Січкара С. І., Шило С. Б. Українська література: підручник для 5 класу закладів загальної середньої освіти. Чернівці: Букрек, 2022. 240 с. URL: https://pidruchnyk.com.ua/1682-5_ukrlit_arhupova.html (дата звернення: 20.01.26).
2. Конспект уроку з української літератури у 5 класі. В. Симоненко. «Цар Плаксій та Лоскотон». Казкова історія і сучасне життя. *Освітній портал Урок-UA*: веб-сайт. URL: <https://urok-ua.com/konspekt-uroku-z-ukrayinskojiliteraturi-u-5-klasi-v-simonenko-tsar-plaksiy-ta-loskoton-kazkova-istoriya-isuchasne-zhittya/> (дата звернення: 20.01.26).
3. Презентація "Віршовані казки. Василь Симоненко. «Цар Плаксій та Лоскотон». Віршована мова (рима, строфа, ритм). *На Урок*: веб-сайт. URL: <https://naurok.com.ua/prezentaciya-virshovani-kazki-vasil-simonenko-car-plaksiy-talaskoton-virshovana-mova-rima-strofa-ritm-419811.html> (дата звернення: 20.01.26).
4. «Цар Плаксій та Лоскотон» аналіз»: веб-сайт. URL: <https://dovidka.biz.ua/tsar-plaksiy-ta-loskoton-analiz> (дата звернення: 20.01.26).

ОРІЄНТОВНА СХЕМА АНАЛІЗУ СУЧАСНОГО УРОКУ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Дата, школа, клас. Учитель (прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема уроку.

2. Мета уроку: навчальна, розвивальна, виховна

3. Особистість учителя: ерудиція, пед.такт, етика, доброзичливість, культура мовлення, зовнішній вигляд; організаційні якості: контакт з класом, уміння організувати роботу класу, вимогливість і об'єктивність; виховання особистим прикладом.

4. Учні: особливості класу – сильний, середній, слабкий; рівень працездатності, активність, дисципліна учнів на уроці.

5. Обладнання уроку.

6. Тип уроку.

7. Аналіз структури уроку (відповідність меті й типу).

8. Час, витрачений на опитування, формування понять, умінь і навичок, закріплення, підведення підсумків, пояснення домашнього завдання.

9. Організація визначення рівня знань учнів: методи опитування (усні, письмові, комп'ютерні тощо), види опитування (фронтальне, індивідуальне, комбіноване тощо), активність учнів під час опитування, залучення їх до роботи, підготовка учнів до сприйняття нового матеріалу.

10. Вивчення нового матеріалу: відповідність матеріалу уроку вимогам програми, активізація мислительної діяльності учнів, проблемні питання; самостійна робота учнів, робота з підручником, словниками, довідниками тощо; використання практичного досвіду учнів, реалізація між предметних зв'язків тощо.

11. Закріплення: способи закріплення (усно, письмово та ін.), різноманітність форм самостійної роботи (з класом, групова, індивідуальна), характер роботи (репродуктивна, творча тощо), залучення учнів до практичної діяльності, результати самостійних і творчих робіт, самоконтроль, взаємоконтроль, самооцінка робіт учнями.

12. Підведення підсумків уроку: підводив учитель, підводили учні, не підведено, виділення головного, що вивчалось протягом уроку, демонстрація рівня володіння новим матеріалом, виявлення типових помилок, визначення шляхів їх подолання.

13. Характеристика домашнього завдання: ступінь складності (спрощене, складне, нормальне тощо), дозування (велике, замале, нормальне). За характером (репродуктивне, творче тощо), диференціація (загальне для всіх, для сильних, слабких), інструктаж учнів щодо виконання домашнього завдання.

14. Диференційований підхід до учнів протягом уроку: робота з сильними (слабкими) учнями.

15. Результативність уроку:

- реалізація навчальної мети: глибина знань, усвідомленість, дієвість знань, міцність знань, засвоєних на попередніх уроках, розвиток пізнавального інтересу учнів, аналіз оцінок, разом опитано ____ учнів, оцінок”12” ____, „11” _____, „10” ____ тощо, як коментувалися оцінки на уроці, результати творчих і самостійних робіт учнів;

- реалізація розвивальної мети: розвиток уяви – репродуктивної, творчої, розвиток критичності, глибини, гнучкості мислення, формування вміння аналізувати, синтезувати, конкретизувати, узагальнювати тощо.

- реалізація виховної мети: формування національної свідомості, моральний вплив, правове, естетичне, екологічне виховання, профорієнтація тощо;

16. Загальні підсумки уроку: мотивація навчальної діяльності учнів на всіх етапах уроку, дотримання дидактичних і лінгводидактичних принципів, реалізація сучасних (комунікативно-діяльнісного, функціонально-стилістичного) підходів до навчання української мови, інтерес учнів до уроку, морально-психологічна атмосфера на уроці тощо.

17. Загальні висновки і пропозиції.

ЗРАЗКИ АНАЛІЗУ АСПЕКТНОГО УРОКУ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

ПЕРЕБІГ УРОКУ

Структурні компоненти уроку та їхній зміст	Оцінка змісту й методики проведення уроку (окремі зауваження)
1. Повторення вивченого матеріалу. Актуалізація опорних знань (8–10 хв.)	
1.1. Повторення, закріплення й розвиток уже одержаних знань, умінь і навичок, необхідних для вивчення нового матеріалу.	
1.2. Вибір змісту роботи (за вибором відповідно до мети навчання і ступеня засвоєння учнями навчального матеріалу): <i>перевірка домашнього завдання</i> (часткова або повна); виконання завдання, аналогічного домашньому; аналіз помилок, допущених на попередньому уроці (після перевірки зошитів); <i>лексичні, фонетичні, морфологічні</i> вправи аналітичного характеру, орфографічний розбір, окремі види списування й диктанти, творчі роботи (вільне письмо); <i>орфографічні вправи</i> ; синтаксичні аналітико-синтаксичні вправи, робота з підручником та словниками, робота з унаочненням, робота біля дошки.	<i>Позитивні аспекти етапу уроку:</i> <ul style="list-style-type: none"> – реалізовано ідею розвивального навчання (проблемні завдання); – зв'язок між повторюваним матеріалом і наступним навчальним матеріалом; – звернуто увагу на розвиток орфоепічних умінь і навичок; – розвиток фонематичного слуху школярів; – розширення синтаксичних умінь (установлення зв'язку між словами в словосполученні та реченні); – раціональне співвідношення усної бесіди з письмовими видами завдань; – використання зразкових текстів для вправ; – надання переваги вправам для самостійного письма й творчого етапу в навчанні; – запропоновано вправи для зіставлення програмового матеріалу, суміжних мовних явищ; – використання мовного та ілюстративного унаочнення для розвитку зв'язного мовлення; – слово аналізували різнобічно, у різних аспектах; – вправи відповідають характеру вивченого матеріалу й етапу навчання. <i>Недоліки в проведенні етапу уроку:</i> <ul style="list-style-type: none"> – не проведено орфографічної роботи; – не забезпечено диференційоване навчання; – учитель не вимагав від учнів зв'язних відповідей.
2. Мотивація навчальної діяльності учнів під час вивчення мовного матеріалу. Повідомлення теми й мети уроку (2–3 хв.)	
Проблемні ситуації, завдання, питання для усвідомлення вивченого матеріалу; актуалізація знань, що їх уже одержали учні в молодших класах; оголошення теми уроку; формулювання мети і завдань уроку («знати» й «уміти»).	<i>Позитивні аспекти етапу уроку:</i> <ul style="list-style-type: none"> – моделювання проблемних ситуацій; – проблемні завдання; – чітке окреслення навчальної мети; – висока активність класу; – розвиток аналітично-синтетичних умінь; – використання унаочнення
3. Пояснення нового матеріалу (5–6 хв.)	
Спосіб викладу нового матеріалу обираємо з огляду на його складність.	<i>Позитивні аспекти етапу уроку:</i> <ul style="list-style-type: none"> – вдалий добір ілюстративного матеріалу; – актуалізація знань, що лежать в основі фонетико-граматичної основи правила;

- спосіб представлення матеріалу з відомого до нового;
- використання унаочнення.

4. Формування вмінь і навичок, засвоєння нового матеріалу (14-15 хв.)

Виконання вправ, що мають на меті часткове або цілковите застосування правил, запам'ятовування винятків.

Позитивні аспекти етапу уроку:

- відповідність вправ характеру вивченого матеріалу;
- наявність у формуванні вправ таких вказівок (порад), що полегшують запис слів, речень тощо;
- розташування вправ від легких до важчих, проблемних і творчих;
- використання у вправах міжмовного (звукового чи графічного) зіставлення;
- коригувальний характер вправ.

5. Застосування знань, умінь й навичок у процесі творчої самостійної роботи (до 12-14 хв.)

Виконання творчих вправ

Позитивні аспекти етапу уроку:

- відповідність знань рівню підготовки учнів;
- розташування вправ від легких до важчих;
- проведення підготовчої роботи для вправного виконання домашнього завдання.

6. Підсумки уроку, оцінювання знань і умінь учнів, повідомлення домашнього завдання (1-2 хв.)

ЗРАЗОК

аналізу дидактичної структури уроку з української мови з теми: «Підмет і присудок як головні члени двоскладного речення. Способи вираження підмета» (8 кл.)

Урок з теми «Підмет і присудок як головні члени двоскладного речення. Способи вираження підмета» вчитель почала з організаційного моменту, що є методично правильно й доречно. З'ясувавши, хто відсутній та налаштувавши клас на активну інтелектуальну й розумову співпрацю, вона оголосила оцінки за контрольну роботу, яку учні писали на попередньому уроці, та перейшла до актуалізації опорних знань. Для цього було використано такий метод, як робота біля дошки. Один з учнів записав речення та виконав його синтаксичний розбір, після чого відбулося обговорення матеріалу про головні та другорядні члени речення, що його школярі засвоїли ще в 5-ому класі. Вчитель виправляла неточності, яких допускали опитувані учні, та заохочувала до активної колективної роботи весь клас.

Можна констатувати, що такий етап уроку, як «Повторення вивченого матеріалу» був добре продуманий вчителем та вдало організований. Він тривав 7-10 хвилин, як і належить для цього етапу, не був занадто довгим, що могло б завадити поясненню нової теми через втрачання уваги класу. Завдяки влучним

запитанням учителя школярі пригадали необхідну інформацію й налаштувалися на засвоєння нового матеріалу.

Урок не передбачав перевірки письмового домашнього завдання. Очевидно, це пояснюється тим, що на попередньому уроці учні писали контрольну роботу. Отож вдома повинні були лише пригадати теоретичний матеріал про головні та другорядні члени речення.

На третьому етапі уроку було оголошено тему заняття, озвучено цілі й завдання, а також комунікативну тему – ««Любов до України та її чудової природи»». Щодо мотивації навчальної діяльності учнів під час вивчення нового матеріалу, то вчитель пояснила, наскільки важливо вміти визначати граматичну основу речення, розуміти, що різнить головні члени між собою, які функції вони виконують та якими морфологічними засобами можуть бути представлені.

Мету уроку на тему: «Підмет і присудок як головні члени двоскладного речення. Способи вираження підмета» сформульовано правильно й лаконічно, вона охоплює три основні компоненти – навчальний, розвивальний та виховний – і спрямована на те, що учні повинні навчитися знаходити в реченні граматичну основу; вміти складати речення, у яких підмет був формально репрезентований різними способами та граматичними формами; виховувати естетичний смак учнів до краси українського слова.

Найважливіший етап уроку – «Пояснення нового матеріалу» – був ґрунтовним, чітким та зрозумілим для учнівської аудиторії. Вчитель приділила достатньо часу для ознайомлення учнів із функціями головних членів простого двоскладного речення, навела влучні приклади, дібрані з художніх творів тих письменників, творчість яких вивчають на уроках української літератури. Схема, яку вона запропонувала учням, полегшила сприйняття нового матеріалу, оскільки лаконічно узагальнила та унаочнила всю необхідну інформацію про головні члени речення як його граматичну (предикативну) основу. Особливу увагу звернуто на підмет, оскільки згідно з програмою це заняття присвячене вивченню способів його вираження, установлення класифікації на прості та складні. Логічним у поданні нового матеріалу, вважаємо те, що вчитель дотримувалася правила «від простого – до складного», і це забезпечило послідовне засвоєння учнями необхідної лінгвістичної інформації, гарантувало її запам'ятовування та відтворення під час виконання вправ. Усі науково-теоретичні положення аргументовані практичним матеріалом (доречними реченнєвими контекстами із різностильових текстів, що засвідчує ґрунтовну підготовку вчителя-стажиста до уроку).

На цьому етапі педагог використовувала ефективні методи: лекція з елементами бесіди, мозковий штурм, «Мікрофон», зуміла «знайти» індивідуальний підхід до кожного учня, чим заохотила школярів до активної роботи і створила сприятливу емоційну атмосферу в класі. За нашими спостереженнями, це сприяло плавному переходу до наступного етапу – «Формування вмінь і навичок».

Вправи, запропоновані вчителем, цілком відповідають темі й меті уроку, сприяють засвоєнню програмового матеріалу. Зокрема, перше завдання мало на меті сформувані навички визначення граматичної основи простого двоскладного речення. Для його виконання учні розпочали роботу з пізнавальним текстом про ландшафт України (міжпредметні зв'язки з географією). Друге й третє завдання сприяли логічному і творчому розвитку школярів, оскільки були спрямовані на самостійне складання речень за схемами, на трансформацію простих підметів у складені, на добір синтаксичних синонімів тощо.

На цьому етапі вчитель використала методи самостійної роботи та роботи біля дошки. Вони гармонійно влилися в контекст уроку і сприяли виробленню практичних навичок і вмінь. Однак, як на нас, доцільним було б використати метод роботи в групах або парах (кооперативна інтерактивна технологія). Завдання такого характеру дуже цікаві для учнів, пришвидшують процес запам'ятовування почутої інформації та сприяють згуртованості класу. Окрім того, не було запропоновано завдання для орфографічної роботи – словникового диктанту чи вправи на редагування.

Насамкінець учні виконували завдання біля дошки – визначали граматичну основу речення та виконували синтаксичний розбір підмета.

На завершальному етапі уроку вчитель разом з учнями підбила підсумки, запропонувавши учням блиц-опитування. Такий прийом є правильним, тоді як хибним кроком вчителя було б самостійне озвучення висновків.

Оцінювання активності учнів було об'єктивним, спрямованим на те, щоб справедливо винагородити тих, хто був старанним на уроці та заохотити до роботи тих, чия активність не була високою.

Варто зауважити, що вчитель чітко розрахувала час, необхідний на пояснення матеріалу та на практичні завдання й завдяки цьому мала змогу пояснити, яким чином виконувати домашнє завдання, та навести зразок, а не лише озвучити його, що було б помилкою. Одним із пунктів домашньої роботи був добір прикладів із художньої літератури для заповнення таблиці «Способи вираження підмета». Такий підхід учителя сприяє розвитку пошукових вмінь учнів, їх ознайомленню із зразками творів української літератури та удосконаленню естетичних смаків.

Можна підсумувати, що на уроці було досягнуто поставленої мети; вчитель зуміла створити вдалу атмосферу в класі, ґрунтовно підготувалася до проведення заняття, що сприяло його успішності. Було дотримано всіх вимог проведення уроку такого типу, а саме – пояснення нового матеріалу.

Обладнання, яке використовувала вчитель – підручник, таблиця, схема – допомагало учням зафіксувати в пам'яті все почуте.

Методи та прийоми, якими послуговувалася педагог-філолог (лекція з елементами бесіди, робота біля дошки, самостійна робота, індивідуальні відповіді учнів тощо), були доцільними і сприяли кращому засвоєнню навчального матеріалу. Комунікативна тема зреалізована в запропонованому ілюстративному матеріалі –

реченнях, які вчитель наводила як приклади до теоретичного викладу та які подавала у вправах, проте доцільно було б, щоб і текст, який містився в одному із завдань, стосувався комунікативної теми.

Варто відзначити, що дошка була оформлена вдало, схеми й таблиці, подані на ній, – чіткі та змістовні. Від початку й до кінця уроку дії вчителя були послідовними, виваженими, спрямованими на індивідуальний підхід до кожного учня. Це забезпечило успішність уроку, його цілісність та гармонійність, завершеність та високу результативність.

(Здобувач Амбросійчук Антоніна)

ЗРАЗОК

аналізу дидактичної структури уроку з української мови
з теми: «Група слів за їх походженням: власне-українські й запозичені слова.

Тлумачний словник української мови. Словник іншомовних слів» (6 кл.)

Структура уроку чітка: визначено зміст і обсяг теоретичних відомостей, обов'язкових для засвоєння; окреслено логіку й послідовність їх опрацювання учнями відповідно до вимог навчальної програми. Належний науковий рівень викладу теоретичного матеріалу вдало поєднується з його доступністю.

Пропонована автором методика ґрунтується на найновіших здобутках мовознавчої, педагогічної, методичної та психологічної наук, ураховує положення компаративної лінгвістики, забезпечує додержання принципів особистісно зорієнтованого навчання, комунікативно-діяльнісного підходу, а також наступності й перспективності з урахуванням вікової та індивідуальної специфіки шестикласників.

У плані-конспекті застосовано функціональний підхід до вивчення мовних явищ, зокрема їх ролі в зв'язному висловлюванні, тексті, у зв'язках і взаємодії з усіма елементами мовної системи. Таке групування різних за етимологією мовних явищ забезпечує школярам можливість установити функціональні зв'язки між мовними одиницями лексичного рівня, збагнути їх взаємозалежність, взаємодію й у такий спосіб «підвести» дітей до розуміння певних закономірностей та сприйняття або самостійного формулювання правил.

Епіграф чітко окреслює тему уроку, що подана в поетичному слові і доступна для сприйняття учнями, має виховне значення.

Безперечним позитивом конспекту уроку є значна увага вчителя до розвитку в учнів умінь працювати з тлумачним словником та словником іншомовних слів. Розроблено систему завдань на основі лексичної теми «Не бійся заглядати у словник...», виконання яких сприятиме формуванню вміння працювати зі словником не тільки на уроці української мови, а й на інших уроках і в позаурочний час; це сприятиме і вихованню бережливого ставлення до словників як лексичного матеріалу, розвиватиме уяву та спостережливість дитини.

Дбаючи про належний розвиток у шестикласників навичок роботи зі словниками, учитель прагне виховати в них потребу в самостійній роботі з лексикографічними джерелами, довідковою літературою (робота в групах: із тлумачним словником – перша група, тоді як зі словником іншомовних слів – друга група) та сформувати відповідне зацікавлення лексичним матеріалом.

Учитель розпрацював систему завдань, спрямованих на удосконалення пошуку слова в словнику, розуміння різних позначок при слові. На особливе схвалення заслуговує те, що конспект уроку забезпечує розвиток уміння виділяти в слові власне-українські морфєми та такі слова, у яких буквосполучення чи афікси дають змогу зрозуміти, що слово запозичене, а також з'ясувати їхнє лексичне значення.

Групування мовного матеріалу довкола лексичної теми дає змогу вчителю забезпечити комплексне і систематичне повторення раніше вивченого: на уроці він актуалізує відомий з попередніх класів програмовий матеріал (поняття «лексикологія», «лексика», «лексичне значення слова») та, з'ясувавши рівень засвоєння школярами навчального матеріалу, продовжує формування навичок їхнього застосовування на практиці.

Соціокультурна проблематика дібраних до проведення уроку текстів (зокрема відомості про слово «мрія»; автором якого є М. Старицький) забезпечить засвоєння, дітьми духовних та культурних цінностей і моральних норм, сприятиме їх естетичному розвитку. Мислення й мовлення учнів увиразнюється в процесі їх відповідей після виконання роботи в групах. Варто відзначити, що дібраний автором текстовий матеріал є різноаспектним за змістом, цінним у виховному плані, розвивальним, цікавим для сучасних дітей.

На мою думку, на особливе схвалення заслуговує застосований вчителем диференційований підхід до учнів, що реалізується через варіанти виконання завдань під час роботи в групах, можливість вибору тематики творчих домашніх робіт. Цінним є враховане в конспекті раціональне поєднання індивідуальних (усна відповідь на запитання), групових (робота в 4-ох групах) та колективних (фізкультхвилинка) форм роботи. Доречним на етапі підсумку уроку є завдання «Мікрофон», що дає змогу учневі узагальнити вивчене на уроці, а вчителеві – зрозуміти рівень засвоєння матеріалу учнями.

Цінність рецензованого плану-конспекту, навчання за яким безумовно сприятиме ґрунтовному опануванню школярами української мови та підвищенню культури їхнього мовлення, безперечна, причому за своїм змістом і структурою урок є новаторським.

Відзначаючись нетрадиційним підходом до вивчення української мови, план-конспект цілком відповідає сучасним вимогам до уроків для нового покоління, оскільки виформовує в них необхідні компетентності.

(Здобувач Свирляняк Надія)

ОРІЄНТОВНА СХЕМА САМОАНАЛІЗУ ПРОВЕДЕНОГО УРОКУ

Виконання вимог програми:

- Наскільки зміст уроку відповідав вимогам програми.
- Яким чином реалізовувалися у змісті уроку загальнодидактичні принципи, зокрема, науковості, доступності і дохідливості, системності і послідовності, зв'язку теорії з практикою?
- Чи сприяли зміст і структура уроку формуванню логічних умінь (умінню аналізувати, порівнювати, узагальнювати, робити висновки), спеціальних умінь (працювати з роздавальним матеріалом, проводити досліди), загальнонавчальних умінь (працювати з підручником, ілюстраціями, таблицями, схемами)?
- Яким чином здійснювалися міжпредметні зв'язки?

Формулювання мети і завдань уроку:

- Чи правильно були визначені і реалізовані основна навчальна, виховна і розвивальна цілі?
- Чи були враховані вікові і психолого-фізіологічні особливості класу, індивідуальні особливості конкретних учнів?

Обґрунтованість вибору типу уроку, його структури і змісту:

- Доцільність вибраного типу з погляду вивчення теми в цілому.
- Чи оптимально був визначений зміст уроку, чи відповідав він вибраним цілям і завданням, типу уроку?
- Що було найбільш суттєвим на моєму уроці?
- Чи всі етапи структури уроку були розкриті?

Ефективність застосування засобів, методів і форм навчання:

- Які засоби і методи навчання використовувались на кожному етапі уроку. Як їх вибір і співвідношення відповідали цілям, змісту і типу уроку, особливостям учнів?
- Чи вдалося ефективно використати наявне в кабінеті обладнання?
- Яким чином були застосовані наочні засоби навчання?
- В якій якості застосовувалась комп'ютерна техніка?
- Які загальні форми навчання (фронтальні, групові, індивідуальні) домінували на уроці? Чи вдалися їх вибір та співвідношення?
- Як була встановлена організація навчально-пізнавальної діяльності учнів класу? Чи постійно контролював себе запитаннями: «Я пояснюю, а що в цей час робитимуть учні?» та «Я запитую, а чим займається клас?»
- Які прийоми роботи учнів з підручником застосовувалися на уроці? Чи аналізували учні малюнки підручника? Як використовувався апарат організації засвоєння знань? Чи відводився час для самостійної роботи учнів з підручником? Чи робилися умовиводи після читання? Чи зверталася увага учнів на уміння знаходити головне в прочитаному?
- Які прийоми термінологічної роботи були застосовані на моєму уроці, зокрема: називання термінів уголос; робота над засвоєнням нових понять;

виявлення змісту понять (семантика, смислове значення); запис поняття на дошці та в зошитах учнів.

Ефективність застосування прийомів самостійної роботи учнів під час засвоєння і закріплення нових знань:

- Яким чином організувалася самостійна робота учнів?
- Яким чином перевірялися результати самостійної роботи учнів?

Ефективність проведення заходів контролю і корекції знань, умінь і навичок учнів на уроці:

- Як поєднувалися метод фронтальної контролюючої бесіди та індивідуальне усне опитування?
- Завдання якого рівня (репродуктивного, продуктивного чи творчого) переважали під час перевірки?
- Чи застосовувався метод бесіди під час пояснення?
- Чи застосовувався метод бесіди під час пояснення?
- Чи мали місце завдання експериментальної перевірки?
- Як використовувалися нетрадиційні методи перевірки знань, а саме, розгадування загадок і кросвордів?
- Чи застосовувався індивідуальний і диференційований підходи під час контролю і корекції знань, умінь і навичок?

Оцінювальна діяльність учителя на уроці

- Аналізуючи урок згадай, як відповідали учні.
- Чи об'єктивно, з коментарями та у відповідності до критеріїв оцінювались знання за роботу на уроці?
- Чи співпадали мої оцінювальні судження з державними вимогами, які висуваються до усних і письмових відповідей?
- Як відбувалося вербальне оцінювання відповідей учнів?

Ефективність організації домашньої роботи учнів:

- Чи вірно визначались обсяг та складність домашнього завдання?
- Чи було воно диференційовано?
- Як здійснювався інструктаж виконання домашнього завдання?
- Чи не допущено відхилень від встановлених норм?

Результати уроку:

- Чи вдалося мені зацікавити та організувати роботу класу?
- Чи відчувалася атмосфера доброзичливості і партнерства між мною та учнями, серед учнів класу?

Пропозиції щодо усунення прогалин і недоліків у майбутньому.

Психолого-педагогічна характеристика учня

Загальні відомості:

- прізвище, ім'я, по батькові (мають бути обов'язково зміненими);
  - дата народження (мають бути обов'язково зміненими);
  - загальний фізичний розвиток;
  - сімейні умови, склад сім'ї, характеристика батьків та їхній культурний рівень (узагальнена характеристика), режим життя дитини, спілкування з однолітками поза школою.
1. Загальний розвиток:
- особливості мислення, рівень абстрактного мислення (аналіз, синтез, виявлення причинних зв'язків, здійснення висновків абощо);
  - спрямованість, інтереси, потреби, схильності;
  - особливості характеру, індивідуальні реакції на події;
  - особливості пам'яті та процесу запам'ятовування;
  - тип інтелекту та професійні можливості;
  - вольові якості, здатність до довготривалих трудових зусиль.
2. Ставлення до навчання і праці:
- успішність (які оцінки переважають, з якого предмета вчиться найкраще);
  - організованість і старанність у навчальній роботі, вміння працювати самостійно;
  - інтерес до знань (зацікавлений чи ні, виявляє інтерес до окремих предметів);
  - ставлення до елементів праці в школі (лабораторні роботи, чергування, підтримка чистоти в класі, на шкільному подвір'ї).
3. Дисциплінованість і навички культури поведінки:
- загальна характеристика поведінки (поводить себе спокійно, стримано чи не контролює своїх емоцій);
  - виконання шкільного режиму (дотримується правил поведінки, порушує їх навмисно або через недбалість; найбільш типові порушення дисципліни);
  - виконання вимог і розпоряджень учителів (виконує за першою вимогою, з бажанням чи примусово);
  - чемність у спілкуванні з учителями, дорослими;
  - володіння навичками культури поведінки (ставлення до літніх людей і молодших за себе, поступається місцем для людей похилого віку, з повагою ставиться до протилежної статті).
4. Громадська спрямованість та активність:
- ставлення до громадського життя колективу (дорожить ним, байдужий, ставиться негативно);
  - інтерес до громадського життя країни (користується інформацією про події в країні і за кордоном);
  - чи виконує громадські доручення, бере участь у діяльності органів самоуправління;

- чи виступає на зборах колективу, громадських організацій з пропозиціями, з критикою недоліків, чи здатний висловлювати власну думку;
  - активний чи байдужий у громадсько-корисній діяльності.
5. Стосунки з товаришами:
- становище в колективі (чи користується повагою й авторитетом серед товаришів по класу, чим обумовлені стосунки, які склалися);
  - чи задоволений своїм становищем у колективі та яке становище хотів би зайняти;
  - ставлення до товаришів по класу (поважає чи байдужий до них; чи бувають конфлікти, їх причини);
  - яку роль відіграє в житті класу (активний член колективу чи сторонній спостерігач).
6. Моральні цінності:
- політична культура та толерантність.
  - відданість Батьківщині, її Конституції, повага до Національного прапора і Гімну;
  - відданість демократичним цінностям – повазі до людини та її прав, свободі вибору;
  - усвідомлення себе як громадянина Землі, турбота про екологічну безпеку і виживання людства;
  - повага до різноманітності: расова і національна терпимість, повага до інших народів та їхніх культур;
  - відданість цінностям сім'ї, повага до батьків, до кожної людини як самоцінності;
  - дотримання у стосунках з людьми таких цінностей, як турбота, повага, довіра, відповідальність;
  - відчуття власної відповідальності за все, що відбувається навколо.

СТРУКТУРА ЗВІТУ-САМОАНАЛІЗУ ПРО ПРОХОДЖЕННЯ ПРАКТИКИ ВИРОБНИЧОЇ (ПЕДАГОГІЧНОЇ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ)

(ПІБ студента-практиканта)

курс _____ група

1. За період виробничої педагогічної практики я виконав такі завдання індивідуального плану роботи:

2. За період виробничої педагогічної практики мені не вдалося виконати такі завдання індивідуального плану роботи:

3. Під час виробничої педагогічної практики мною реалізовані такі види професійної педагогічної діяльності:

4. Найбільше сприяв формуванню моєї готовності до майбутньої професійної діяльності такий практичний досвід:

5. Виробнича педагогічна практика продемонструвала недостатню сформованість у мене таких професійних умінь:

6. Виробнича педагогічна практика найбільше сприяла формуванню у мене таких професійних умінь:

7. Я оцінюю свою діяльність під час практики як:

8. Найбільше під час практики мені сподобалося:

9. Найбільше під час практики мені не сподобалося:

10. Мої пропозиції щодо вдосконалення виробничої педагогічної практики:

Дата

Підпис студента

ФРАГМЕНТИ ПРЕЗЕНТАЦІЇ ЗВІТУ-САМОАНАЛІЗУ ПРО ПРОХОДЖЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ (ПЕДАГОГІЧНОЇ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ)

У період з 11 листопада по 21 грудня 2024 року я перебувала на педагогічній практиці в Одеській гімназії № 25 Одеської міської ради, що розташована за адресою: м. Одеса, вул. Академіка Філатова, 23-Б.

Директорка гімназії - Козакевич Ірина Станіславівна. Учителька-словесника - Тхорева Людмила Володимирівна.

Гімназія працює у дві зміни:
1-ша - з 08:00 до 13:00;
2-га - з 11:00 до 16:00.

Навчальна установа забезпечена бомбосховищем на 300 осіб і генераторами.

2. ЗА ПЕРІОД ВИРОБНИЧОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ Я ВИКОНАЛА ТАКІ ЗАВДАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ПЛАНУ РОБОТИ:

- ознайомлення з розкладом уроків, тематичним і поурочним планами вчителів;
- спостереження за роботою вчителя та класу;
- написання планів-конспектів уроків;
- проведення пробних і залікових уроків, інтегрованого та позакласного виховного заходу;
- аналіз власного уроку й уроку вчителя;
- складання психолого-педагогічної характеристики учня;
- ознайомлення з документацією та правилами її ведення;
- перевіряння зошитів;
- робота в додатках ZOOM та Нові Знання.

Chat | M365 Copilot x (22) Teams and Channels | Зар... x Звітна презентація.pptx x Звітна презентація.pdf x Звітна презентація.Шпілева... x +

Файл D:/МЕТОДИЧКИ_ПРАКТИКА/Звітна%20презентація.Шпілева.pdf

TENET Особистий к... Університет Ушинс... Усі закладки

Звітна презентація.Шпілева.pdf 6 / 13 - 95% +

3. НАЙБІЛЬШІ ТРУДНОЦІ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНІЙ РОБОТІ

Під час проходження практики я зустрілася з деякими труднощами. Мені було досить важко розраховувати час. У зв'язку з повномасштабним вторгненням заняття в школі було скорочено з 45 хвилин до 40. Через це на початку практики учні не встигали виконати 1-2 вправи, призначені для узагальнення вивченого, або не вистачало часу на рефлексію. За кілька тижнів цю проблему вдалося вирішити, я змогла більш розумно та якісно розподіляти час.

Рішення:

- ЗРОЗУМІТИ ТА ВЗЯТИ ДО УВАГИ РИТМ РОБОТИ КЛАСУ
- ПІДБИРАТИ ВПРАВИ, ЯКІ НЕ ВИКЛИКАЮТЬ ВЕЛИКИХ ТРУДНОЦІВ
- НЕ ГАЯТИ ЧАС. ПІД ЧАС ПОВІТРЯНИХ ТРИВОГ УРОКИ ПРОДОВЖУЮТЬСЯ УЖЕ В БОМБОСХОВИЩІ

МЕТОДИЧКИ_ПРАКТ... МЕТОДИЧКА_ПРАКТ... Pink Purple Cute Hear... Rakuten Viber Звітна презентація... Укр 21:31

Chat | M365 Copilot x (22) Teams and Channels | Зар... x Звітна презентація.pptx x Звітна презентація.pdf x Звітна презентація.Шпілева... x +

Файл D:/МЕТОДИЧКИ_ПРАКТИКА/Звітна%20презентація.Шпілева.pdf

TENET Особистий к... Університет Ушинс... Усі закладки

Звітна презентація.Шпілева.pdf 7 / 13 - 95% +

4. ОСОБИСТІ ДОСЯГНЕННЯ. МЕТОДИЧНІ ТВОРЧІ ЗНАХІДКИ. ВІДКРИТТЯ. НЕСТАНДАРТНІ РІШЕННЯ.

Під час практики я удосконала свої вміння щодо написання конспектів та проведення уроків з української мови та літератури. Я відчула себе справжнім учителем, навчилася організувати роботу класу за допомогою різних форм роботи (індивідуальна, фронтальна, групова, парна). Методи активного навчання використовуються для тренування та розвитку творчих здібностей учнів, логічного мислення, формування в них відповідних практичних умінь та навичок.

Краще, коли учні самі намагаються формулювати мету, завдання, правила уроку. Тоді діти розуміють, для чого їм навчання. Учень - важливий учасник освітнього процесу, тому педагог має виокремити час, щоб дитина змогла налаштуватися на отримання знань, мати відповідний настрій. Учителю - це помічник, який має розкрити потенціал кожного школяра, виховати та розвинути навички молодшого покоління.

Найцікавішими для учнів виявилися вправи, де вони працюють разом, командою щось вигадують (наприклад, на заліковому уроці з літератури вони разом вигадували афіші до твору "Наталка Полтавка"). Колективна творча робота не тільки підвищує рівень знань учнів, а й об'єднує клас, робить його більш дружнім та виховує загальнолюдські якості.

МЕТОДИЧКИ_ПРАКТ... МЕТОДИЧКА_ПРАКТ... Pink Purple Cute Hear... Rakuten Viber Звітна презентація... Укр 21:32

На уроках я акцентувала увагу на: активізації інтелектуальної діяльності учнів; використанні різних форм і методів роботи; залученні цікавого, ретельно підбраного наочного матеріалу, який одночасно був естетичним і пізнавальним.

Інструменти: Заполнить и подписать | Комментарии

Создать PDF

Модуль Adobe CreatePDF

Преобразуйте файлы в формат PDF и с легкостью объедините их с файлами других типов в режиме онлайн, пользуясь платной подпиской.

Выберите файл, который требуется преобразовать в PDF:

Выбрать файл

Редактировать PDF

Объединить PDF

Отправить файлы

Хранение файлов

МЕТОДИЧКИ_ПРАК... МЕТОДИЧКА_ПРАК... Pink Purple Cute Hear... Rakuten Viber

Чат | M365 Copilot (22) Teams and Channels | Заг... Звітна презентація.pptx Звітна презентація.pdf Звітна презентація.Шпільсва... +

Файл D:/МЕТОДИЧКИ_ПРАКТИКА/Звітна%20презентація.Шпільсва.pdf

TENET Особистий к... Університет Ушинс...

Звітна презентація.Шпільсва.pdf 8 / 13 95%

ПЛАН-КОНСПЕКТ ІНТЕГРОВАНОГО УРОКУ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ГЕОГРАФІЇ

5. ВИРОБНИЧА ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА НАЙБІЛЬШЕ СПРИЯЛА ФОРМУВАННЮ У МЕНЕ ТАКИХ ПРОФЕСІЙНИХ УМІВ:

- привертати й тримати увагу школярів;
- бути для них не лише педагогом, а й наставником, другом і психологом (звісно, не забуваючи про субординацію);
- доцільно використовувати творчі й інтерактивні методи на уроках.

6 7 8 9 10

МЕТОДИЧКИ_ПРАК... МЕТОДИЧКА_ПРАК... Pink Purple Cute Hear... Rakuten Viber Звітна презентація...

Chat | M365 Copilot | (22) Teams and Channels | Звіт... | Звітна презентація.pptx | Звітна презентація.pdf | Звітна презентація.Шпільова.pdf

Файл D:/МЕТОДИЧКИ_ПРАКТИКА/Звітна%20презентація.Шпільова.pdf

TENET Особистий к... | Університет Ушин...

Звітна презентація.Шпільова.pdf 10 / 13 95%

9. ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАКТИКИ

- дозволити несуттєво змінювати навчальну програму й звітувати про результати (наприклад, гейміфікувати деякі уроки);
- дати завдання розробити індивідуальний проєкт, що ґрунтується на результатах практики (наприклад, зробити педагогічне чи соціологічне дослідження, опитування, статистику).

МОЇ ВРАЖЕННЯ ВІД ПРАКТИКИ

Я щиро вдячна педагогічному складу школи, який був зацікавлений у тому, щоб я успішно пройшла практику. Мені дуже сподобалися їхні влучні та слухні поради, які виявилися дуже корисними на практиці.

Мені неймовірно сподобалося працювати з дітьми. Усі вони, від 5 до 9 класу, мають чудовий багаж знань, а тому з ними цікаво спілкуватися. Вони розуміють навчальний матеріал і можуть якісно опанувати новий.

Windows taskbar: МЕТОДИЧКИ_ПРАКТИКА, МЕТОДИЧКА_ПРАКТИКА, Pink Purple Cute Hear..., Rakuten Viber, Звітна презентація...

Pink Purple Cute Heart Decorative Group Project Presentation - Adobe Reader

Файл Редактирование Просмотр Окно Справка

Открыть 25 / 26 68.5%

Инструменты Заполнить и подписать Комментарии Войти

Создать PDF

Moquety Adobe CreatePDF
Преобразуйте файлы в формат PDF и с легкостью объедините их с файлами других типов в режиме онлайн, пользуясь платной подпиской.

Выберите файл, который требуется преобразовать в PDF:

Выбрать файл

Редактировать PDF
Объединить PDF
Отправить файлы
Хранение файлов

Практика залишила у мене незабутній спектр емоцій, вражень. Діти мене дуже полюбили, звикли до мене. Вчителі та директорка були задоволені моєю наполегливістю, старанністю та цілеспрямованістю. Мені було шкода прощатися з ними, хоч і не надовгий час. Мені дуже сподобалося відчувати себе у ролі вчителя!

Windows taskbar: МЕТОДИЧКИ_ПРАКТИКА, МЕТОДИЧКА_ПРАКТИКА, Pink Purple Cute Hear..., Rakuten Viber

Chat | M365 Copilot x (22) Teams and Channels | Заг... x звітна презентація x +

Файл C:/Users/Tatiana/Downloads/Звітна%20презентація%20(1).pdf

TENET Особистий к... Університет Ушис...

звітна презентація 10 / 12 63%

Враження від практики

Педагогічна практика у школі стала для мене чимось значно більшим, ніж просто виконанням завдань і проходженням етапу навчання. Це була подорож у світ дитячих емоцій, відкриттів і щоденних викликів.

Уроки української мови й літератури стали для мене особливими моментами. Ми разом мандрували сторінками класичних творів, заглиблювалися у творчість різних письменників, дискутували над сюжетами "Марусі" чи "Наталки Полтавки". Найбільше тішило те, як учні, навіть найменш активні, поступово починали ділитися своїми думками, фантазувати та шукати відповіді на складні питання. Їхній щирий інтерес до мови, як способу самовираження, був найкращою винагородою.

Закрист практики Гудак Анастасія.pdf - Adobe Reader

Файл Редактирування Просмотр Окно Справка

Открыть 15 76,1%

Инструменты Заполнить и подписать Комментарии

Проведення пробних та залікових уроків

Чат | M365 Copilot x (22) Teams and Channels | Зарі x звітна презентація x +

Файл C:/Users/Tatiana/Downloads/Звітна%20презентація%20(1).pdf

TENET Особистий к... Університет Ушин...

звітна презентація 11 / 12 63%

ВИСНОВОК

Педагогічна практика стала для мене неоцінним досвідом, який дав змогу перевірити свої знання на практиці, відчутти справжнє життя вчителя й усвідомити, наскільки важливу роль він відіграє у формуванні світогляду учнів. Я навчилася планувати уроки, адаптувати їх до потреб і рівня класу, вирішувати складні ситуації й, найголовніше, знаходити спільну мову з дітьми.

Цей період переконав мене, що професія вчителя – це не лише передавання знань, а й створення безпечного, дружнього простору, де кожен учень може розвиватися, ставати впевненішим і вірити в себе. Спілкування з дітьми й викладання уроків дали мені змогу побачити, що навіть невеликі зусилля можуть приносити великі результати, якщо вкладати в роботу душу.

Ця практика стала першим, але дуже важливим кроком на шляху до моєї майбутньої кар'єри, і я вдячна за цю можливість.

МЕТОДИЧКА_ПРАК... МЕТОДИЧКА_ПРАК... Pink Purple Cute Hear... Rakuten Viber звітна презентація

Чат | M365 Copilot x (22) Teams and Channels | Зарі x Звітна презентація.pptx x Звітна презентація.pdf x Звітна презентація.Шпілева.p x +

Файл D:/МЕТОДИЧКИ_ПРАКТИКА/Звітна%20презентація.Шпілева.pdf

TENET Особистий к... Університет Ушин...

Звітна презентація.Шпілева.pdf 11 / 13 95%

ВИСНОВОК

Педагогічна практика поглибила, закріпила знання з фахових і психолого-педагогічних галузей, здобутих в університеті, дала змогу застосувати їх на практиці. Цей досвід виробив вміння проводити різні типи уроків, застосовувати різні методи й форми роботи, які активізують пізнавальну діяльність учнів. Також я зрозуміла, що потрібно вдосконалювати свої педагогічні здібності, розширювати свою ерудицію, вчитись контролювати свою мову, мислення та уважно слідувати за працею та мовою учнів.

Сучасні діти – лагідні, добрі й дуже талановиті. Коли вони бачать гарний настрій педагога, посмішку, чують слова: «Не бійтеся помилятися, це нормально, ми ж усі вчимося», - одразу налаштовуються на роботу без страху, а з натхненням. На практиці я зрозуміла, що дуже важливий індивідуальний підхід до кожного учня. Треба враховувати вікові, психологічні, фізіологічні та навіть соціальні особливості кожного. Праця педагога – дуже важка, але від неї можна отримувати задоволення. Дуже приємно, коли твої старання не даремні, коли ти відчуваєш віддачу та подяку за свою роботу.

МЕТОДИЧКИ_ПРАК... МЕТОДИЧКА_ПРАК... Pink Purple Cute Hear... Rakuten Viber Звітна презентація...

Chat | M365 Copilot x (22) Teams and Channels | Заг... x звітна презентація x +

Файл C:/Users/Tatiana/Downloads/Звітна%20презентація%20(1).pdf

TENET Особистий к... Університет Ушинс...

звітна презентація 12 / 12 63%

8

9

10

11

12

ДЯКУЮ ЗА
УВАГУ !

Pink Purple Cute Heart Decorative Group Project
Presentation - Adobe Reader

МЕТОДИЧКА_ПРАКТ... МЕТОДИЧКА_ПРАКТ... Pink Purple Cute Hear... Rakuten Viber звітна презентація ...

Укр 21:40

Державний заклад
«Південноукраїнський національний педагогічний університет імені
К. Д. Ушинського»

ЩОДЕННИК
практики виробничої
(педагогічної з української мови і літератури)

здобувача освіти

(прізвище, ім'я, по батькові)

ОПП: Середня освіта (Українська мова і література. Англійська мова і зарубіжна література)

Спеціальність: 014 Середня освіта (Українська мова і література)

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Рік навчання: четвертий

Факультет: історико-філологічний

Здобувач освіти _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

прибув на підприємство, організацію, установу

« ____ » _____ 20__ року

_____
(підпис)

_____
(посада, прізвище та ініціали відповідальної особи)

Печатка

підприємства, організації, установи

Вибув із підприємства, організації, установи

« ____ » _____ 20__ року

_____
(підпис)

_____
(посада, прізвище та ініціали відповідальної особи)

Печатка

підприємства, організації, установи

Календарний графік проходження практики

№ з/п	Назви робіт	Тижні							Відмітки про виконання
		1	2	3	4	5	6	7	
1	Участь у настановній і заключній конференціях.								
2	Ознайомлення з розкладом уроків, календарним, тематичним і поурочними планами вчителів, планом виховної роботи класного керівника.								
3	Ознайомитися зі змістом та правилами заповнення шкільної педагогічної документації								
4	Спостереження за роботою учителя, класу								
5	Розроблення планів-конспектів пробних уроків								
6	Проведення пробних уроків								
7	Аналіз власних уроків та уроків вчителя								
8	Підготовлення планів-конспектів залікових уроків								
9	Проведення залікових уроків								
10	Складання психолого-педагогічної хар-ки учня								
11	Перевіряння зошитів								
12	Проведення позакласних занять								
13	Підготовлення підсумкової документації								

Керівники практики:

від закладу вищої освіти

_____ (підпис) (ініціали, прізвище)

від бази практики (учитель)

_____ (підпис) (ініціали, прізвище)

Робочі записи

Тиж день	Дата	Виконання завдання
1		
2		

Тиж день	Дата	Виконання завдання
3		
4		

Робочі записи

Тиж день	Дата	Виконання завдання
5		
6		

Тиж день	Дата	Виконання завдання
7		

АНАЛІЗ ЗАЛІКОВОГО УРОКУ № 1 З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Дата _____ клас _____

Тема уроку: _____

Тип уроку: _____

Перелік компетентностей	Рівні сформованості							
	Оцінює вчитель				Оцінює методист			
	початковий	середній	достатній	високий	початковий	середній	достатній	високий
1. Прогнозувально-проективні вміння:								
уміння чітко визначати мету, прогнозувати очікуваний результат уроку та обирати доцільний тип уроку								
уміння обирати оптимальну, логічну, гнучку, хронологічно виправдану структуру уроку, що відповідає темі, меті, типу уроку та віковим особливостям учнів								
уміння працювати з різними джерелами інформації								
уміння здійснювати доцільний відбір навчального матеріалу з теми уроку								
уміння раціонально відбирати та самостійно створювати необхідні засоби навчання та наочність								
2. Операційні вміння самостійно проводити уроки:								
уміння дотримуватись основних загальнопедагогічних вимог щодо уроку (санітарно-гігієнічних, дидактичних, виховних, психофізіологічних тощо)								
уміння реалізовувати на уроці основні дидактичні принципи								
уміння ефективно організовувати власну діяльність та навчально-пізнавальну діяльність учнів;								
уміння раціонально та ефективно використовувати методи, прийоми та засоби навчання й виховання								
уміння застосовувати інноваційні технології навчання								
уміння раціонально поєднувати колективні та індивідуальні форми роботи з урахуванням особливостей кожної з них та ступеня навчання								
уміння застосовувати різноманітні прийоми активізації мовленнєвої та розумової діяльності учнів відповідно до їх вікових особливостей								
уміння доступно, лаконічно й виразно формулювати запитання								
уміння за необхідності оперативно змінювати логіку й спосіб викладу матеріалу								
уміння оптимально розподіляє час								
володіння механізмами творчої діяльності при проведенні уроків								
уміння аналізувати та оцінювати роботу учнів на уроці								
технічні й методичні вміння застосування мультимедійного								

обладнання									
уміння забезпечувати цілісність та логічну завершеність уроку									
3. Реалізація суб'єкт-суб'єктної взаємодії в процесі педагогічного спілкування									
культура літературного усного й писемного, монологічного й діалогічного мовлення									
уміння розподіляти та концентрувати увагу, діяти в публічній ситуації									
уміння застосовувати прийоми активного слухання									
уміння встановлювати зворотній зв'язок, помічати помилки учнів і використовувати мовленнєвий спосіб виправлення									
4. Рефлексивні вміння									
уміння адекватно й самостійно оцінювати якість своєї роботи й власні досягнення, бачити помилки й накреслити шляхи їх подолання									
уміння здійснювати адекватний аналіз власного уроку та уроку вчителя									
уміння виявляти навчальні проблеми, що виникають, та знаходити способи їх вирішення									

Учитель: _____ (підпис) _____ (ініціали, прізвище)

Методист із фаху _____ (підпис) _____ (ініціали, прізвище)

АНАЛІЗ ЗАЛІКОВОГО УРОКУ № 2 З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Дата _____ клас _____

Тема уроку: _____

Тип уроку: _____

Перелік компетентностей	Рівні сформованості							
	Оцінює вчитель				Оцінює методист			
	початковий	середній	достатній	високий	початковий	середній	достатній	високий
1. Прогнозувально-проективні вміння:								
уміння чітко визначати мету, прогнозувати очікуваний результат уроку та обирати доцільний тип уроку								
уміння обирати оптимальну, логічну, гнучку, хронологічно виправдану структуру уроку, що відповідає темі, меті, типу уроку та віковим особливостям учнів								
уміння працювати з різними джерелами інформації								
уміння здійснювати доцільний відбір навчального матеріалу з теми уроку								
уміння раціонально відбирати та самостійно створювати необхідні засоби навчання та наочність								
2. Операційні вміння самостійно проводити уроки:								
уміння дотримуватись основних загальнопедагогічних вимог щодо уроку (санітарно-гігієнічних, дидактичних, виховних, психофізіологічних тощо)								
уміння реалізовувати на уроці основні дидактичні принципи								
уміння ефективно організовувати власну діяльність та навчально-пізнавальну діяльність учнів;								
уміння раціонально та ефективно використовувати методи, прийоми та засоби навчання й виховання								
уміння застосовувати інноваційні технології навчання								
уміння раціонально поєднувати колективні та індивідуальні форми роботи з урахуванням особливостей кожної з них та ступеня навчання								
уміння застосовувати різноманітні прийоми активізації мовленнєвої та розумової діяльності учнів відповідно до їх вікових особливостей								
уміння доступно, лаконічно й виразно формулювати запитання								
уміння за необхідності оперативно змінювати логіку й спосіб викладу матеріалу								
уміння оптимально розподіляє час								
володіння механізмами творчої діяльності при проведенні уроків								
уміння аналізувати та оцінювати роботу учнів на уроці								
технічні й методичні вміння застосування мультимедійного								

АНАЛІЗ ЗАЛІКОВОГО УРОКУ № 1 з УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Дата _____ клас _____

Тема уроку: _____

Тип уроку: _____

Перелік компетентностей	Рівні сформованості							
	Оцінює вчитель				Оцінює методист			
	початковий	середній	достатній	високий	початковий	середній	достатній	високий
1. Прогнозувально-проективні вміння:								
уміння чітко визначати мету, прогнозувати очікуваний результат уроку та обирати доцільний тип уроку								
уміння обирати оптимальну, логічну, гнучку, хронологічно виправдану структуру уроку, що відповідає темі, меті, типу уроку та віковим особливостям учнів								
уміння працювати з різними джерелами інформації								
уміння здійснювати доцільний відбір навчального матеріалу з теми уроку								
уміння раціонально відбирати та самостійно створювати необхідні засоби навчання та наочність								
2. Операційні уміння самостійно проводити уроки:								
уміння дотримуватись основних загальнопедагогічних вимог щодо уроку (санітарно-гігієнічних, дидактичних, виховних, психофізіологічних тощо)								
уміння реалізовувати на уроці основні дидактичні принципи								
уміння ефективно організовувати власну діяльність та навчально-пізнавальну діяльність учнів;								
уміння раціонально та ефективно використовувати методи, прийоми та засоби навчання й виховання								
уміння застосовувати інноваційні технології навчання								
уміння раціонально поєднувати колективні та індивідуальні форми роботи з урахуванням особливостей кожної з них та ступеня навчання								
уміння застосовувати різноманітні прийоми активізації мовленнєвої та розумової діяльності учнів відповідно до їх вікових особливостей								
уміння доступно, лаконічно й виразно формулювати запитання								
уміння за необхідності оперативно змінювати логіку і спосіб викладу матеріалу								
уміння оптимально розподіляє час								
володіння механізмами творчої діяльності при проведенні уроків								
уміння аналізувати та оцінювати роботу учнів на уроці								
технічні і методичні уміння застосування мультимедійного обладнання								

уміння забезпечувати цілісність та логічну завершеність уроку								
3. Реалізація суб'єкт-суб'єктної взаємодії в процесі педагогічного спілкування								
культура літературного усного і писемного, монологічного й діалогічного мовлення								
уміння розподіляти та концентрувати увагу, діяти в публічній ситуації								
уміння застосування прийомів активного слухання								
уміння встановлювати зворотній зв'язок, помічати помилки учнів і використовувати мовленнєвий спосіб виправлення								
4. Рефлексивні вміння								
уміння адекватно й самостійно оцінювати якість своєї роботи і власні досягнення, бачити помилки і накреслити шляхи їх подолання								
уміння здійснювати адекватний аналіз власного уроку та уроку вчителя								
уміння виявляти навчальні проблеми, що виникають, та знаходити способи їх вирішення								

Учитель: _____ (підпис) _____ (ініціали, прізвище)

Методист із фаху _____ (підпис) _____ (ініціали, прізвище)

АНАЛІЗ ЗАЛІКОВОГО УРОКУ № 2 З УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Дата _____ клас _____

Тема уроку: _____

Тип уроку: _____

Перелік компетентностей	Рівні сформованості							
	Оцінює вчитель				Оцінює методист			
	початковий	середній	достатній	високий	початковий	середній	достатній	високий
1. Прогнозувально-проективні вміння:								
уміння чітко визначати мету, прогнозувати очікуваний результат уроку та обирати доцільний тип уроку								
уміння обирати оптимальну, логічну, гнучку, хронологічно виправдану структуру уроку, що відповідає темі, меті, типу уроку та віковим особливостям учнів								
уміння працювати з різними джерелами інформації								
уміння здійснювати доцільний відбір навчального матеріалу з теми уроку								
уміння раціонально відбирати та самостійно створювати необхідні засоби навчання та наочність								
2. Операційні вміння самостійно проводити уроки:								
уміння дотримуватись основних загальнопедагогічних вимог щодо уроку (санітарно-гігієнічних, дидактичних, виховних, психофізіологічних тощо)								
уміння реалізовувати на уроці основні дидактичні принципи								
уміння ефективно організувати власну діяльність та навчально-пізнавальну діяльність учнів;								
уміння раціонально та ефективно використовувати методи, прийоми та засоби навчання й виховання								
уміння застосовувати інноваційні технології навчання								
уміння раціонально поєднувати колективні та індивідуальні форми роботи з урахуванням особливостей кожної з них та ступеня навчання								
уміння застосовувати різноманітні прийоми активізації мовленнєвої та розумової діяльності учнів відповідно до їх вікових особливостей								
уміння доступно, лаконічно й виразно формулювати запитання								
уміння за необхідності оперативно змінювати логіку і спосіб викладу матеріалу								
уміння оптимально розподіляє час								
володіння механізмами творчої діяльності при проведенні уроків								
уміння аналізувати та оцінювати роботу учнів на уроці								

технічні і методичні уміння застосування мультимедійного обладнання								
уміння забезпечувати цілісність та логічну завершеність уроку								
3. Реалізація суб'єкт-суб'єктної взаємодії в процесі педагогічного спілкування								
культура літературного усного і писемного, монологічного й діалогічного мовлення								
уміння розподіляти та концентрувати увагу, діяти в публічній ситуації								
уміння застосування прийомів активного слухання								
уміння встановлювати зворотній зв'язок, помічати помилки учнів і використовувати мовленнєвий спосіб виправлення								
4. Рефлексивні вміння								
уміння адекватно й самостійно оцінювати якість своєї роботи і власні досягнення, бачити помилки і накреслити шляхи їх подолання								
уміння здійснювати адекватний аналіз власного уроку та уроку вчителя								
уміння виявляти навчальні проблеми, що виникають, та знаходити способи їх вирішення								

Учитель: _____ (підпис) _____ (ініціали, прізвище)

Методист із фаху _____ (підпис) _____ (ініціали, прізвище)

АНАЛІЗ ЗАЛІКОВОГО ІНТЕГРОВАНОГО УРОКУ
з української мови / української літератури
(відповідне підкреслити)

Дата _____ клас _____

Тема уроку: _____

Тип уроку: _____

Форма уроку _____

Перелік компетентностей	Рівні сформованості							
	Оцінює вчитель				Оцінює методист			
	початковий	середній	достатній	високий	початковий	середній	достатній	високий
1. Прогнозувально-проективні вміння:								
визначення педагогічно доцільної теми інтегрованого уроку з урахуванням об'єктивно наявної основи змісту вивченого матеріалу з різних навчальних предметів								
уміння чітко визначати мету, прогнозувати очікуваний результат уроку з урахуванням того, що на занятті розв'язуються дидактичні завдання усіх дисциплін, зміст яких інтегрується;								
уміння обирати оптимальну, логічну, хронологічно виправдану структуру уроку, що відповідає темі, меті, типу уроку та віковим особливостям учнів								
уміння працювати з різними джерелами інформації								
раціональність вибору та інформаційна ємність змісту навчального матеріалу з різних предметів, що забезпечує інтеграцію навчальних досягнень учнів, системність і глибину їх знань;								
логічність взаємозв'язку матеріалу інтегрованих дисциплін на кожному етапі уроку;								
уміння раціонально відбирати та самостійно створювати необхідні засоби навчання та наочність								
2. Операційні вміння самостійно проводити уроки:								
уміння дотримуватись основних загальнопедагогічних вимог щодо уроку								
уміння реалізовувати на уроці основні дидактичні принципи								
уміння ефективно організовувати власну діяльність та навчально-пізнавальну діяльність учнів;								
уміння застосовувати інноваційні технології навчання								
уміння раціонально поєднувати колективні та індивідуальні форми роботи з урахуванням особливостей кожної з них та ступеня навчання								
уміння застосовувати різноманітні прийоми активізації мовленнєвої та розумової діяльності учнів відповідно до їх вікових особливостей								
уміння доступно, лаконічно й виразно формулювати								

запитання								
уміння за необхідності оперативно змінювати логіку й спосіб викладу матеріалу								
уміння оптимально розподіляє час								
володіння механізмами творчої діяльності при проведенні уроків								
уміння аналізувати та оцінювати роботу учнів на уроці								
технічні й методичні уміння застосування мультимедійного обладнання								
уміння забезпечувати цілісність та логічну завершеність уроку								
3. Реалізація суб'єкт-суб'єктної взаємодії в процесі педагогічного спілкування								
культура літературного усного й писемного, монологічного й діалогічного мовлення								
уміння розподіляти та концентрувати увагу, діяти в публічній ситуації								
уміння застосовувати прийоми активного слухання								
уміння встановлювати зворотній зв'язок, помічати помилки учнів і використовувати мовленнєвий спосіб виправлення								
4. Рефлексивні вміння								
уміння адекватно й самостійно оцінювати якість своєї роботи й власні досягнення, бачити помилки й накреслити шляхи їх подолання								
уміння здійснювати адекватний аналіз власного уроку та уроку вчителя								
уміння виявляти навчальні проблеми, що виникають, та знаходити способи їх вирішення								

Учитель: _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

Методист із фаху _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

АНАЛІЗ ЗАЛІКОВОГО ПОЗАКЛАСНОГО ЗАНЯТТЯ
з української мови / української літератури
(відповідне підкреслити)

Дата _____ клас _____

Тема заходу: _____

Тип уроку: _____

Перелік компетентностей	Рівні сформованості							
	Оцінює вчитель				Оцінює методист			
	початковий	середній	достатній	високий	початковий	середній	достатній	високий
1. Цілепокладальні та проєктувальні компетентності								
Уміння визначати мету й завдання позакласного заняття відповідно до вікових інтересів і потреб учнів								
Уміння поєднувати навчальну, виховну й розвивальну мету в позакласній мовно-літературній діяльності								
2. Змістові та предметно-орієнтовані компетентності								
Уміння добирати мовно-літературний матеріал з урахуванням художньої, культурної та виховної цінності								
Уміння актуалізувати виховний потенціал української мови та літератури (цінності, ідентичність, культура слова)								
Уміння забезпечувати особистісну значущість змісту для учнів								
3. Організаційно-методичні компетентності								
Уміння обирати адекватну форму позакласного заняття (гра, квест, конкурс, проєкт, інсценізація тощо)								
Уміння логічно структурувати заняття та забезпечувати динаміку й цілісність заходу								
Уміння застосовувати інтерактивні, ігрові, творчі методи навчання й виховання								
Технічні і методичні уміння застосування мультимедійного обладнання								
Уміння створювати психологічно безпечне, доброзичливе середовище під час позакласної діяльності								
Уміння враховувати індивідуальні можливості, темп і способи самовираження учнів								
4. Комунікативні та управлінські компетентності								

Уміння залучати учнів до активної участі, співтворчості та ініціативи								
Уміння керувати групою та індивідуальною діяльністю учнів у позаурочний час								
5. Професійно-комунікативна культура педагога								
Володіння культурою українського мовлення, виразністю та емоційністю слова								
Уміння демонструвати мовну та читацьку культуру особистим прикладом								
6. Рефлексивно-аналітичні компетентності								
Уміння аналізувати ефективність позакласного заняття та рівень досягнення поставленої мети								
Уміння здійснювати самооцінку та визначати напрями подальшого професійного зростання								

Учитель: _____ (підпис) _____ (ініціали, прізвище)

Методист із фаху _____ (підпис) _____ (ініціали, прізвище)

АНАЛІЗ ЗАЛІКОВОГО ВИХОВНОГО ЗАХОДУ

Дата _____ клас _____

Тема уроку: _____

Тип уроку: _____

Перелік компетентностей	Рівні сформованості									
	Оцінює вчитель					Оцінює методист				
	початко вий	середні й	достат ній	високи й	початк овий	середні й	достатні	високи й		
1. Цілепокладальні та проєктувальні компетентності										
Уміння формулювати мету і завдання виховного заходу відповідно до вікових особливостей учнів та актуальних виховних потреб										
Уміння пов'язувати мету заходу з ціннісними орієнтирами сучасної школи (громадянськість, гуманізм, національна ідентичність)										
2. Змістові та предметно-орієнтовані компетентності										
Уміння добирати виховно значущий, науково коректний і доступний зміст										
Уміння використовувати виховний потенціал української мови і літератури (тексти, цитати, образи, мовні ситуації)										
Уміння забезпечувати особистісну значущість змісту для учнів середнього шкільного віку										
3. Організаційно-методичні компетентності										
Уміння логічно структурувати виховний захід, забезпечувати чітку послідовність його етапів										
Уміння добирати адекватні форми, методи і прийоми виховної роботи										
Уміння застосовувати інтерактивні, діалогові та полілогові методи спілкування										
Технічні і методичні уміння застосування мультимедійного обладнання										
Уміння створювати психологічно безпечне, інклюзивне та безбар'єрне освітнє середовище										
Уміння враховувати емоційний стан, темп роботи та індивідуальні особливості учнів										
4. Комунікативні та управлінські компетентності										
Уміння керувати колективною та індивідуальною діяльністю учнів										

Уміння підтримувати дисципліну, активність і стійку увагу учнів								
Уміння мотивувати учнів до участі та самовираження								
7. Професійно-комунікативна культура педагога								
Володіння педагогічним тактом і культурою мовлення								
Уміння будувати гуманістичні, партнерські стосунки з учнями								
8. Рефлексивно-аналітичні компетентності								
Уміння аналізувати результати виховного заходу відповідно до поставленої мети								
Уміння оцінювати ефективність використання часу, ресурсів і методів								
Уміння здійснювати самооцінювання та визначати напрями вдосконалення								

Учитель: _____ (підпис) _____ (ініціали, прізвище)

Методист із фаху _____ (підпис) _____ (ініціали, прізвище)

Відгук осіб, які перевіряли проходження практики

№	Види завдань	Розподіл балів	Оцінює			
			Керівник від бази практики (учитель)			
1. Робота здобувача-практиканта з учнями як учителя		Макс. кількість - 8	бали	підпис		
1.1	Відвідування уроків учителів (однокурсників) та їх письмовий аналіз / оформлення діагностичної карти самоаналізу уроку	1 – 4				
1.2	Підготовка навчально-методичних матеріалів (наочності, матеріалів для дистанційного навчання, контролю досягнень тощо)	1 – 4				
	Залікові уроки, позакласний захід	Макс. кількість – 68	Керівник від бази практики (учитель)		Методист із фаху	
			бали	підпис	бали	підпис
1.3	Проведення залікового уроку № 1 з української мови	1 – 6				
1.4	Проведення залікового уроку № 2 з української мови	1 – 6				
1.5	Проведення залікового уроку № 1 з української літератури	1 – 6				
1.6	Проведення залікового уроку № 2 з української літератури	1 – 6				
1.7	Проведення (конспект) залікового інтегрованого уроку	1 – 6				
1.8	Проведення (конспект/сценарій) залікового позакласного заняття	1 – 4				
2. Робота здобувача-практиканта з учнями як класного керівника		Макс. кількість – 16	Класний керівник		Методист з педагогіки / психології	
			бали	підпис	бали	підпис
2.1	Проведення (конспект, сценарій) класної години та інших виховних заходів	1-4				
2.2	Складання психолого-педагогічної характеристики учня	1-4				
3. Оформлення звітної документації та захист результатів практики		Макс. кількість – 8	Керівник практики від закладу вищої освіти, члени комісії			
			бали	підпис		
3.1	Звіт-презентація за результатами практики	1–6				
3.2	Щоденник педагогічної практики	1–2				
	УСЬОГО	100				

Учитель

_____ (підпис) _____ (ініціали, прізвище)

Методист

_____ (підпис) _____ (ініціали, прізвище)

Керівник із педагогіки / психології

_____ (підпис) _____ (ініціали, прізвище)

Класний керівник

_____ (підпис) _____ (ініціали, прізвище)

Методист

_____ (підпис) _____ (ініціали, прізвище)

Оцінка:

За національною шкалою _____
(словами)

за шкалою ECTS _____

Кількість балів

_____
(цифрами і словами)

Керівник практики

від закладу вищої освіти: _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії:

_____	_____
(підпис)	(ініціали, прізвище)
_____	_____
(підпис)	(ініціали, прізвище)
_____	_____
(підпис)	(ініціали, прізвище)

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Гончарук В. Цифрова компетентність як складник професійної культури педагога. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка* / [редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, І. Зимомря]. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика». 2021. Вип. 41. Т.1. С. 202–210.
2. Дороз В. Ф. *Методика навчання української мови в загальноосвітніх закладах* : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2020. 386 с.
3. Дячок С. *Методи і прийоми дистанційного та змішаного навчання у системі шкільної літературної освіти. Проблеми методів компетентнісно орієнтованого навчання української мови в закладах загальної середньої освіти*: збірник матеріалів круглого столу, присвяченого пам'яті члена-кореспондента НАПН України, доктора педагогічних наук, професора Біляєва Олександра Михайловича (22 жовтня 2020 р., м. Київ). Київ : Педагогічна думка, 2020. С. 45 – 48.
4. Євтушина Т., Зосімова Л. Система роботи із засвоєння фразеологізмів учнями 6 класу (проект «Інтелект України»). *Наукові записки БДПУ. Серія : Педагогічні науки*. 2024. Вип. 2. С. 36-48.
5. Євтушина Т., Прокопенко Л., Зосімова Л. Компетентнісно орієнтоване навчання фразеології учнів 7 класу за проектом «Інтелект України». *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка* / [редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, В. Ільницький, І. Зимомря]. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2024. Вип. 74. Т. 1. С. 237-244.
6. *Інтегровані уроки мови й літератури проблемний підхід* / Укл. Л. Фурсова, Н. Гайдукова, С. Гулькіна, Є. Ісайкіна, І. Коробко та ін. Тернопіль: Мандрівець, 2008. 224 с.
7. Караман О. Комплексна вправа як засіб формування ключових компетентностей учнів 8-9 класів поглибленого вивчення української мови. *Проблеми методів компетентнісно орієнтованого навчання української мови в закладах загальної середньої освіти*: збірник матеріалів круглого столу, присвяченого пам'яті члена-кореспондента НАПН України, доктора педагогічних наук, професора Біляєва Олександра Михайловича (22 жовтня 2020 р., м. Київ). Київ : Педагогічна думка, 2020. С. 48 – 50.
8. *Компетентнісно орієнтоване навчання: сутність, форми і методи* : практичн. посіб. / О. М. Горошкіна, В. І. Доротюк та ін. Київ : Педагогічна думка, 2022. 221 с.
9. Копусь О., Дубнік І. Компетентнісно орієнтовані завдання у навчанні української мови. *Методи навчання української мови: сучасний контекст*: збірник матеріалів круглого столу, присвяченого пам'яті члена-кореспондента НАПН України, доктора педагогічних наук, професора Біляєва Олександра Михайловича (25 березня 2021 р., м. Київ). Київ : Педагогічна думка, 2021. С. 32 – 35.
10. Кульбабська, О.В., Кардашук О. В. *Крок у професію. Методика викладання української мови*: навч. посібник. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2017. 256 с.

11. Кучеренко І. А. Інтеграція у вивченні української мови та літератури в новій українській школі. *Наукові записки науково-дослідної лабораторії «Проблеми підготовки студентів-філологів до українознавчої роботи в школі»* : збірник наукових праць. Умань : АЛМІ, 2018. – С. 40–46.
12. Кучеренко І. А., Мамчур Л. І. Формування комунікативної компетентності учнів: психолого-дидактичний аспект. *Освітня аналітика України*. 2023. № 1 (22). С. 108 – 122.
13. Методичний путівник Нової української школи: мовно-літературна освітня галузь: збірник науково-практичних матеріалів / Т. Байдаченко, С. Гарна, О. Головіна, Т. Попова, І. Ціко, І. Шингоф, В. Щербатюк та ін. ; за заг. ред. І. Ціка. Краматорськ : Відділ інформаційно-видавничої діяльності, 2021. 215 с.
14. Модельні навчальні програми <https://imzo.gov.ua/osvita/zagalno-serednya-osvita/model-ni-navchal-ni-prohramy>
15. Модельні навчальні програми для 5-9 класів Нової української школи. <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitni-prohrami/modelni-navchalni-prohrami-dlya-5-9-klasiv-novoi-ukrainskoi-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>
16. Освітня програма базової школи (проект «Інтелект України»). https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2024/06/OP_Intelekt_Ukrainy_5_6_klas.pdf
17. Подлевська Н. В., Ранюк О. П. Сучасні технології в навчанні української мови у новій українській школі. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2022. Вип. 206. С. 265 – 270.
18. Попович А. Методи стилістичного редагування й стилістичного реконструювання текстів на уроках української мови. *Методи навчання української мови: сучасний контекст*: збірник матеріалів круглого столу, присвяченого пам'яті члена-кореспондента НАПН України, доктора педагогічних наук, професора Біляєва Олександра Михайловича (25 березня 2021 р., м. Київ). Київ : Педагогічна думка, 2021. С. 61 – 65.
19. Романчук С., Чичина Т. Інтерактивні методи вивчення української мови у середніх класах. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. Вип 36. Т. 3. С. 98 – 102.
20. Санівський О. М., Циганок О. О. Особливості викладання української мови та літератури в умовах дистанційного та змішаного навчання. *Перспективи та інновації науки*. (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»). 2023. N4(22). С. 284 – 292.
21. Семеног О. М. Навчання української мови і літератури у вимірах ключових компетентностей : метод. посіб. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2023. 212с.
22. Семеног О. М., Ячменик М.М. Мовно-методична підготовка майбутнього вчителя-словесника до використання засобів медіаосвіти : монографія. Суми : Видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. 211 с.
23. Сучасні тенденції методики навчання: мовно-літературна царина : колективна монографія / за заг. ред. проф. З. П. Бакум. Кривий Ріг : КДПУ, 2023. 251 с.
24. Романчук С. Чичина Т. Інтерактивні методи вивчення української мови у середніх класах. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. Вип 36. Т. 3. С. 98 – 102.
25. Хомчак В. Сучасні методи навчання на уроках української літератури. *Проблеми методів компетентнісно орієнтованого навчання української мови в закладах загальної середньої освіти*: збірник матеріалів круглого столу, присвяченого пам'яті

члена-кореспондента НАПН України, доктора педагогічних наук, професора Біляєва Олександра Михайловича (22 жовтня 2020 р., м. Київ). Київ : Педагогічна думка, 2020. С. 105 – 109.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Всеукраїнська школа онлайн URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/vseukrayinska-shkola-onlajn>
2. Всеукраїнський шкільний портал – інформація про середні навчальні заклади України, курси дистанційної освіти, мультимедійні підручники, новітні розробки на допомогу навчальному процесу. URL: <http://www.school.ed.net.ua>
3. Електронний архів (репозитарій) Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua>.
4. Інтерактивні технології. URL: <http://www.westukr.itgo.com>
5. Концепція профільного навчання. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1456729-13#Text>
6. Мови і літератури. Методичні рекомендації для вчителів на 2025/26 рік <https://osvita.ua/school/metod-rekom/95284/>
7. Методичні рекомендації щодо викладання у 2024/2025 навчальному році: української мови, української літератури, зарубіжної літератури https://www.schoollife.org.ua/metodychni-rekomendatsiyi-shhodo-vykladannya-u-2024-2025-navchalnomu-rotsi-ukrayinskoji-movy-ukrayinskoji-literatury-zarubizhnoyi-literatury/#google_vignette
8. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського URL: <http://www.nbuv.gov.ua>.
9. Освітній портал – новини освіти та науки, статті з питань освіти, навчальні курси, ресурси з дистанційної освіти. URL: <http://www.osvita.org.ua>
10. Положення про проведення практики здобувачів вищої освіти за першим (бакалаврським) та другим (магістерським) рівнями в ДЗ «ПНПУ імені К. Д. Ушинського» URL: https://pdpu.edu.ua/doc/norm_doc/P130.pdf
11. Портал знань – відкриті навчальні матеріали, дистанційне навчання, дистанційне тестування знань, вільний доступ до навчальних курсів різної тематики, освітні ресурси з інформаційних технологій, програмування, проектування програмного забезпечення. URL: <http://www.znannya.org>
12. Професійний стандарт учителя: <https://mon.gov.ua/ua/news/zatverdzheno-profstandart-vchitelya-pochatkovihklasiv-vchitelya-zakladu-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i-vchitelya-z-pochatkovoyiosvit>